

Onderzoeksrapport

Anonimiteit – positieve verplichting of schending van kinderrecht?

Een onderzoek naar de inhoud van de overheidsverplichting om een mensenleven te beschermen en naar de verhouding tussen het recht dat daaruit voortvloeit en het recht van een kind om zijn afstamming te kennen.

Uden, juni 2012

Masterscriptie

Universiteit van Tilburg

Naam: K.E. Mølgaard

719491

Scriptiebegeleidster:
Tweede lezer:

mw. mr. V.M. Smits
prof. mr. P. Vlaardingerbroek

Onderzoeksrapport

Anonimiteit – positieve verplichting of schending van kinderrecht?

Een onderzoek naar de inhoud van de overheidsverplichting om een mensenleven te beschermen en naar de verhouding tussen het recht dat daaruit voortvloeit en het recht van een kind om zijn afstamming te kennen.

Uden, juni 2012

Masterscriptie

Universiteit van Tilburg

Naam: K.E. Mølgaard

719491

Scriptiebegeleidster:
Tweede lezer:

mw. mr. V.M. Smits
prof. mr. P. Vlaardingerbroek

Voorwoord

In het najaar van 2011 kwam het babyluikje in het nieuws. Het babyluikje is een luikje in een muur van bijvoorbeeld een ziekenhuis waarin een moeder haar ongewenste kindje anoniem kan achterlaten. Er was (en is) een initiatief om een babyluikje in Nederland te openen.

Daardoor ontstond voor mij het idee om onderzoek te doen naar de mogelijkheden en de onmogelijkheden van het anoniem afstand doen van een kindje.

De hevige discussie tussen de voor- en tegenstanders maakte het voor mij interessant om de argumenten pro en contra af te wegen.

In dit onderzoek heb ik mij een beeld gevormd op grond van redeneringen gebaseerd op de informatie die ik ter beschikking had. Ik heb getracht neutraal te zijn tijdens het uitvoeren van het onderzoek, en slechts te concluderen op basis van mijn bronnen.

In deze scriptie is gekozen voor de terminologie 'kindje(s)'. Hiermee wordt uiteraard een kind bedoeld, maar meer specifiek een heel klein, jong kind. Ik heb niet voor de term 'kind' gekozen, omdat daarmee ook een groter kind kan worden bedoeld, en het niet per definitie een pasgeboren of zeer jong kind hoeft te betreffen. Aangezien pasgeboren baby'tjes en heel jonge kinderen in deze scriptie centraal staan, is 'kindje(s)' een passende omschrijving voor hetgeen ik bedoel.

Ook wordt gesproken over 'de wil' van de moeder, wanneer het gaat over het al dan niet *wil-len houden* van het kindje. Hierbij zij opgemerkt dat de wil van de moeder vaak wordt beïnvloed door een aantal factoren, zoals de emotionele gesteldheid van de moeder, uit wat voor omgeving/cultuur zij komt, haar emotionele en sociale werk- en denkniveau en of zij zichzelf in staat acht om voor een kindje te zorgen. Ook wanneer de moeder het kindje wel zou willen houden, maar het zich financieel gezien niet denkt te kunnen veroorloven, wordt ervan gesproken dat de moeder het kindje *niet wil* houden. Immers, door de omstandigheden wordt de wil van de moeder erop gericht dat zij het kindje niet houdt.

Met een 'ongewenst' kindje wordt bedoeld een kindje dat de moeder, volgens de hierboven gegeven uitleg, niet wil houden, om welke reden dan ook.

Met problemen heb ik bij dit onderzoek niet te maken gehad. Wel had ik het, in het kader van mijn eigen beeldvorming, gewaardeerd als meer hulpverleningsorganisaties een mening hadden gehad en deze met mij hadden willen delen.

De organisaties die ik met name wil bedanken zijn de Raad voor de Kinderbescherming en Stichting Ambulante Fiom.

Voorts wil ik mevrouw B. Muller en mevrouw M. Wamelink bedanken voor de tijd en de uitleg over het initiatief voor en de vormgeving van het Baby Huis.

Deze drie partijen hebben een bruikbare bijlage geleverd aan dit onderzoek. Hierdoor heb ik meer inzicht verkregen in hetgeen ik onderzocht.

De gespreksverslagen zijn ter goedkeuring aangeboden aan de personen c.q. de organisaties waarmee ik heb gesproken.

Toch is in dit kader een voorbehoud op zijn plaats. Met betrekking tot standpunten die aan deze en gene worden toegeschreven, moet worden opgemerkt dat, voor zover niet gecorrigeerd door de betrokken(en), het mijn weergave daarvan is, gebaseerd op wat in mijn beleving tijdens de gesprekken is gezegd en bedoeld.

Ten slotte wil ik alle andere personen bedanken die mij met raad en daad hebben bijgestaan bij de uitvoering van dit onderzoek.

Vooraf mijn scriptiebegeleidster, mw. mr. V.M. Smits, wil ik bedanken voor de begeleiding en de inhoudelijke feedback.

Karin Mølgaard
Uden, juni 2012

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Hoofdstuk 1. Inleiding	8
1.1 Probleembeschrijving	8
1.2 Doelstelling	9
1.3 Centrale vraag.....	10
1.3.1 Deelvragen.....	10
1.4 Methoden van onderzoek	12
1.5 Theoretisch kader	12
1.6 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie.....	13
Hoofdstuk 2. Juridische mogelijkheden voor afstand	14
2.1 Abortus provocatus	14
2.1.1 Juridisch kader	14
2.1.2 Toegankelijkheid en effectiviteit.....	15
2.1.3 Gebruiksfrequentie	18
2.1.4 Gevolgen.....	18
2.2 Afstaan ter adoptie	18
2.2.1 Juridisch kader	19
2.2.2 Effectiviteit.....	20
2.2.3 Toegankelijkheid	20
2.2.4 Gevolgen.....	21
2.3 Bevallen met geheimhouding	21
2.3.1 Juridisch kader	21
2.3.2 Inhoud en toegankelijkheid.....	21
2.3.3 Gevolgen.....	22
2.4 Conclusie	22
Hoofdstuk 3. Andere voorkomende ‘oplossingen’	23
3.1 Te vondeling leggen	23
3.1.1 Juridisch kader	23
3.1.2 Frequentie.....	24
3.1.3 Gevallen.....	24
3.1.4 Opgelegde straffen en overwegingen daarvoor	25
3.2 Babydoding	25
3.2.1 Frequentie.....	26
3.2.2 Gevallen.....	27
3.2.3 Opgelegde straffen en overwegingen daarvoor	28
3.3 Zusmoederschap	29
3.3.1 Gevallen en frequentie	29
3.3.2 Strafbaar	29

3.4	Illegale opnemings.....	29
3.4.1	Gevallen en frequentie	29
3.5	Hulpverlening	31
3.6	Conclusie	32
Hoofdstuk 4.	Verplichtingen van de overheid ingevolge EVRM en IVRK	34
4.1	De verplichtingen	34
4.2	Artikel 2 EVRM.....	34
4.2.1	Inhoud en strekking	35
4.2.2	Interpretatie door het EHRM.....	35
4.3	Artikel 7 IVRK.....	36
4.3.1	Inhoud en strekking	36
4.3.2	(Inter)nationale jurisprudentiële interpretatie	37
4.4	Het EU-handvest.....	41
4.5	Conclusie	41
Hoofdstuk 5.	Alternatieven – voorbeeld andere landen volgen?	42
5.1	Het beleid in Nederland.....	42
5.2	Mogelijkheden in andere Europese landen.....	43
5.2.1	België	43
5.2.2	Duitsland	43
5.2.3	Frankrijk	44
5.2.4	Hongarije.....	45
5.2.5	Italië	45
5.2.6	Luxemburg	45
5.2.7	Oostenrijk.....	45
5.2.8	Polen.....	46
5.2.9	Tsjechië.....	46
5.2.10	Verenigd Koninkrijk	46
5.2.11	Zwitserland.....	46
5.3	Aanvullende mogelijkheid in Nederland?.....	47
5.3.1	EVRM en IVRK en anonimiteit	47
5.3.2	Onder welke omstandigheden wel goed te keuren?	47
5.4	Het recht op afstammingsinformatie	48
5.5	Conclusie	49
Hoofdstuk 6.	Conclusies en aanbevelingen	50
6.1	Conclusies	50
6.2	Aanbevelingen	51
Hoofdstuk 7.	Bronnen	53
Bijlagen	57	
Bijlage 1.....	59	

Bijlage 2.....	66
Bijlage 3.....	68
Bijlage 4.....	71

Samenvatting

In dit onderzoekrapport worden eerst de bestaande mogelijkheden beschreven die een vrouw tot haar beschikking heeft wanneer zij ongewenst zwanger is.

Daarna wordt de problematiek rondom het te vondeling leggen van baby'tjes en babydoding beschreven. Daarbij wordt een overzicht gegeven van de omstandigheden van een aantal verschillende gevallen, de gebruiksfrequentie en de gevolgen ervan.

Volledigheidshalve wordt ook het zusmoederschap en de illegale adoptie behandeld.

Vervolgens worden de verplichtingen die Nederland als land heeft ingevolge het EVRM en het IVRK, waarbij ons land partij is, en de reikwijdte daarvan in kaart gebracht. Dit gebeurt aan de hand van (inter)nationale jurisprudentie. Uit de nationale jurisprudentie op dit gebied, het Valkenhorst-arrest, blijkt dat het Nederlandse beleid met betrekking tot het recht van een kind om zijn afstamming te kennen erop is gericht dat het kind die informatie kan opvragen, wanneer het er niet automatisch over beschikt.

Verder wordt het Nederlandse beleid geschetst wanneer een moeder ongewenst een kindje krijgt en het om welke reden dan ook niet wil, kan, mag of durft te houden. Op dat moment staat met name de hulpverlening aan de moeder centraal omdat zij doorgaans in psychische nood verkeert. Van groot belang is dan ook dat zij tijdig in contact komt met professionele hulpverleners.

Ook wordt het beleid dat enkele ons omringende landen in Europa voeren met betrekking tot ongewenste kindjes geschetst. In een aantal landen kan de moeder, naast het kindje afstaan ter adoptie, anoniem bevallen of haar kindje anoniem afstaan in een vondelingenluikje.

Tot slot wordt de afweging gemaakt tussen het recht op leven uit het EVRM en het IVRK en het recht op afstammingsinformatie voor het kind uit het IVRK om te bepalen of Nederland een voorbeeld kan nemen aan het beleid uit de andere landen in de strijd tegen het te vondeling leggen van baby'tjes, babydoding en verkoop van baby'tjes voor geld en illegale adoptie.

Hiervoor dient het recht op leven te worden afgewogen tegen het recht op afstammingsinformatie, wanneer het garanderen van deze beide rechten niet tot de mogelijkheden behoort. Dan kan men niet anders dan concluderen dat het recht op leven dient te prevaleren.

Om beide rechten toch zo goed mogelijk te beschermen kan worden gedacht aan een 'tweetrapsraket' waarbij eerst het leven van het kindje wordt veiliggesteld, en pas daarna wordt getracht zijn afstamming te achterhalen, zo de moeder deze niet al uit zichzelf kenbaar maakt.

Derhalve kan de invoering van anonieme afstand in Nederland een aanvullende, laagdrempelige mogelijkheid bieden voor moeders die al dan niet in paniek of in psychische nood van hun kindje af willen omdat zij het zelf niet kunnen, mogen of durven te verzorgen.

Hoofdstuk 1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek is opgebouwd, vanuit welke perspectieven het onderwerp wordt benaderd en hoe het onderzoek wordt uitgevoerd. Ook worden de methoden van onderzoek verantwoord.

1.1 Probleembeschrijving

In september 2011 werd Anita C. uit Geleen vrijgesproken van moord op haar drie, pasgeboren kindjes.¹ In het voorjaar van 2011 werd Sietske H. uit Nij Beets veroordeeld tot twaalf jaar gevangenisstraf voor het doden van haar vier pasgeboren kindjes.² In maart 2010 werden in nog geen week tijd twee pasgeboren kindjes te vondeling gelegd. De één werd in een doos voor een huisartsenpost in Hoorn achtergelaten. De ander werd gevonden naast een vuilcontainer in Rotterdam-West.³

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van duidelijk niet-gewenste kindjes. Deze gevallen waren dan ook schrijnend genoeg om de media te halen.

Echter, er gebeurt ook veel wat de media niet haalt. Dat geldt ook voor ongewenste kindjes die ergens worden achtergelaten⁴, of die wel worden gehouden door de moeder/ ouders maar dan worden verwaarloosd of zelfs worden mishandeld.

Wanneer een vrouw zwanger is maar het kindje niet wil, kan, mag of durft te houden bestaan er een aantal mogelijke oplossingen. Zo kan zij ervoor kiezen om het kindje niet ter wereld te laten komen, of om het wel te baren en het af te staan ter adoptie.

Echter, aan deze bestaande mogelijkheden zitten haken en ogen. Hoe toegankelijk deze opties zijn hangt onder meer samen met de afkomst, het intellectuele (werk- en denk)niveau van de vrouw en haar gemoedstoestand rondom- en vlak na de bevalling.

Voor bijvoorbeeld een Islamitische vrouw die de taal niet of onvoldoende machtig is en voor wie de tijd dringt wegens het risico van ontdekking van haar zwangerschap, is het lastig om de juiste instanties te vinden voor het ondergaan van abortus.

Maar ook al spreekt een vrouw de taal en heeft zij niet direct iets te vrezen van haar omgeving, maar kan ze lezen noch schrijven en heeft ze heel andere prioriteiten dan het opvoeden van een kind, is een adoptieprocedure ook geen voor de hand liggende oplossing.

In het geval dat de vrouw vlak na de bevalling in paniek raakt maakt het niet langer uit hoe hoog- of laagopgeleid zij is. Het zal haar dan slechts om één ding gaan: het doen verdwijnen van haar kindje.

Dan ontstaat kans dat de moeder besluit om haar kindje te vondeling te leggen, of dat ze dusdanig in paniek is dat ze het kindje om het leven brengt.

Om deze twee laatstgenoemde scenario's te voorkomen rijst de vraag of er een aanvullende mogelijkheid kan worden geschapen, waardoor een moeder op relatief eenvoudige wijze afstand kan doen van haar ongewenste, pasgeboren kindje. Dit om te voorkomen dat zij zich genoodzaakt ziet om zich van meer ingrijpende methoden te bedienen om van haar kindje af te komen.

¹ De Telegraaf, *Anita C. vrijgesproken van moord*, 27 september 2011, [http://www.telegraaf.nl/binnenland/10628404/ Anita C. vrijgesproken van moord .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/10628404/Anita_C_vrijgesproken_van_moord_.html), geraadpleegd op 1 november 2011.

² Shari Deira, *Rechter geeft maximumstraf baby moorden Nij Beets*, 3 mei 2011, <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Nederland/296260/Rechter-geeft-maximumstraf-babymoorden-Nij-Beets.htm>, geraadpleegd op 1 november 2011.

³ NOS, 15 maart 2010, <http://nos.nl/artikel/144053-vondeling-gevonden-bij-vuilcontainer-in-rotterdam.html>, geraadpleegd op 1 november 2011.

⁴ Vondelingenluik.nl, <http://www.vondelingenluik.nl/vondeling-leggen-in-nederland/overzicht-van-vondelingen-en-babylijkjes.html>, geraadpleegd op 1 november 2011.

Immers, soms is de paniek of de psychische nood in de praktijk dusdanig groot dat de moeder koste wat het kost van haar kindje af wil, om wat voor reden dan ook. Dan maakt het haar niet uit of zij een misdrijf pleegt of niet. Voor die gevallen zou er een alternatief moeten zijn, waardoor die moeders ervoor kunnen kiezen om hun kindjes snel en anoniem (tijdelijk) af te staan in plaats van hen op een andere manier te ‘dumpen’.

Volgens titel XV van het Wetboek van Strafrecht (hierna: WvSr) is het strafbaar om iemand die aan je zorgen is toevertrouwd in hulpeloze toestand achter te laten en om een kindje jonger dan zeven jaar te vondeling te leggen.

In een aantal landen, waaronder België en Duitsland, bestaat reeds een concrete mogelijkheid om een kindje anoniem af te staan, namelijk in de vorm van een babyklapje en een *babyklappe*. In Duitsland is de babyklappe nog niet gecodificeerd, in België stamt de mogelijkheid voor de moeder om haar kindje achter te laten in een *babyschuif* nog uit de Napoleontische wetgeving.

Deze mogelijkheid is in de genoemde landen, evenals het in Nederland zou zijn, in strijd met een verdrag waarbij die landen partij zijn. Ingevolge artikel 7 lid 1 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: IVRK) heeft een kind namelijk het recht om, indien mogelijk, zijn ouders te kennen en door hen te worden verzorgd. Deze bepaling kent het kind dus het recht toe om te weten van wie het afstamt. De mogelijkheid van anoniem afstand doen verdraagt zich daardoor niet met deze verdragsbepaling.

Aangezien Nederland eveneens partij is bij het IVRK en gezien de genoemde artikelen in het WvSr, zou Nederland dus in beginsel niet kunnen meewerken aan een dergelijke mogelijkheid.

Artikel 2 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM) kan de mogelijkheid om anoniem afstand te doen daarentegen wel rechtvaardigen. Dat artikel behelst namelijk het recht op leven, in de vorm van een positieve verplichting voor de overheid. De overheid moet er actief zorg voor dragen dat het recht op leven van eenieder die zich op het grondgebied bevindt niet wordt geschonden.

De vraag of een bepaald geval van anoniem afstand doen valt onder het bereik van artikel 2 EVRM moet per geval worden beoordeeld. Echter, wanneer de mogelijkheid voor een moeder om anoniem afstand te doen van haar kindje aan haar beschikbaar zou worden gesteld, is inzicht in en overzicht van de gevallen en de situaties van de moeders waarin zij voor een dergelijk alternatief kiezen, niet langer te verkrijgen.

In de positieve verplichting die op de overheid rust ingevolge artikel 2 van het EVRM kan desondanks een verplichting worden gelezen voor de overheid om een moeder een uitweg te bieden wanneer dat haar ervan kan weerhouden om haar kindje te vondeling te leggen of erger, te doden. Het recht van artikel 2 EVRM zou dan dienen te prevaleren boven het recht dat is opgenomen in artikel 7 IVRK.

Immers, wanneer het doel is om het leven van alle (pasgeboren) kindjes te beschermen, en dat niet altijd via de weg van het daarvoor gekozen beleid – dus bescherming van het leven onlosmakelijk verbonden met bescherming van het recht op het kennen van de afstamming – kan worden bereikt, kan de behoefte aan een alternatieve ‘weg’ ontstaan. Dus als het bestaande, op hulp gerichte beleid in combinatie met de strafbaarstelling van te vondeling leggen en kinderdoding, niet geheel tot het gewenste resultaat leidt, kan worden getracht dichter bij dat resultaat te komen door het invoeren van een alternatief, in aanvulling op de bestaande mogelijkheden en teneinde nog dichter bij de gewenste situatie te komen.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om in kaart te brengen in welke gevallen het gerechtvaardigd is om anoniem afstand te doen van een ongewenst kindje in het geval dat de bestaande mogelijkheden om het kindje niet te houden tekort schieten.

Daartoe worden de verplichtingen die de Nederlandse overheid heeft ingevolge artikel 2 EVRM en artikel 7 IVRK onderzocht om een eventuele verplichting voor de overheid te destilleren om al dan niet de mogelijkheid tot anoniem afstand doen in te voeren. Dit uiteraard in aanvulling op de reeds bestaande mogelijkheden van abortus en het afstaan ter adoptie. Tot slot worden titel XV WvSr, zijn ontstaansgeschiedenis en het beleid van de Nederlandse wetgever onder de loep genomen om te bezien of daarin ruimte bestaat of kan worden gemaakt, om, conform het voorbeeld van andere landen in Europa, de mogelijkheid om op rechtmatige wijze anoniem afstand te doen van een ongewenst kindje in te voeren.

Wanneer het onderzoek is uitgevoerd kan een aanvullende mogelijkheid worden voorgesteld voor moeders die om welke reden dan ook hun ongewenste, pasgeboren kindje niet kunnen, mogen, durven of willen houden. Deze extra, laagdrempelige keuzemogelijkheid kan wellicht de moeder die na de bevalling in paniek of in acute psychische nood verkeert ervan weerhouden haar kindje te vondeling te leggen of het kindje iets aan te doen.

1.3 Centrale vraag

In welke gevallen is het anoniem afstand doen van een ongewenst kindje gerechtvaardigd en hoe kan een mogelijkheid worden vormgegeven voor een moeder in psychische nood om (tijdelijk) anoniem afstand te doen van haar ongewenste, pasgeboren kindje?

1.3.1 Deelvragen

Voor de uitwerking van de centrale vraag wordt gebruik gemaakt van onderstaande deelvragen. Per deelvraag wordt toegelicht hoe deze bijdraagt aan de beantwoording van de centrale vraag.

1. Welke mogelijkheden bestaan reeds om afstand te doen van een ongewenst kindje en hoe toegankelijk zijn deze?

Voor de beantwoording van de centrale vraag is allereerst van belang om inzicht te krijgen in welke bestaande – legale – mogelijkheden moeders ter beschikking staan wanneer zij niet voor hun kindje willen, kunnen, mogen of durven te zorgen.

Eveneens wordt met de beantwoording van deze vraag een beeld geschapen van de gevallen waarin moeders zich genoodzaakt zagen om afstand te doen van hun kindjes. Met die gegevens wordt in kaart gebracht in welke gevallen de behoefte kan bestaan aan een aanvullende mogelijkheid om op snelle en minder ingewikkelde wijze afstand te doen van een ongewenst kindje. Hiermee wordt het laatste deel van de centrale vraag beantwoord.

Tot slot wordt door de beantwoording van deze vraag een beeld verkregen van het beleid van de Nederlandse wetgever met betrekking tot de bestaande wijzen om afstand te doen van een ongewenst kindje.

2. Van welke andere mogelijkheden bedienen moeders zich die hun kindjes willen afstaan?

Met de beantwoording van deze vraag wordt een beeld gegeven van de manieren die niet voorkomen in het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW): adoptie, of in het WvSr: abortus, maar die wel worden gebruikt door moeders om van hun ongewenste kindjes af te komen.

Het enkele feit dat deze vraag reeds kan worden gesteld en beantwoord zegt genoeg over de ontoereikendheid van de bestaande, legale methoden.

De resultaten die worden verkregen bij de beantwoording geven een beeld van de omstandigheden van de gevallen waarin moeders zich genoodzaakt hebben gezien om hun kindjes af te staan of hen in paniek iets hebben aangedaan. Dit draagt bij aan de beantwoording van het eerste deel van de centrale vraag, namelijk in welke gevallen het anoniem afstand doen gerechtvaardigd kan zijn.

3. Hoe ziet het beleid met betrekking tot, en de mogelijkheid voor, het anoniem afstand doen eruit in andere landen in Europa, zoals België, Duitsland en Frankrijk?

Het Nederlandse recht bevat een aantal mogelijkheden voor moeders om afstand te doen van hun ongewenste kindjes. Dit biedt een alternatief voor het te vondeling leggen of om te voorkomen dat moeders hun kindje iets aandoen. Er bestaat echter geen mogelijkheid om *anoniem* afstand te doen.

In een tiental landen in Europa bestaat een vergelijkbaar systeem van mogelijkheden die hetzelfde doel dienen. Echter, daaraan wordt in deze landen – zij het soms alleen in de praktijk – nog een mogelijkheid toegevoegd. Voorbeelden hiervan zijn de anonieme bevalling die onder andere mogelijk is in Frankrijk en het kinderluikje in onder andere België en Duitsland. Door het beleid van deze landen te vergelijken met het Nederlandse beleid kan worden gekomen tot een voorstel voor verbeterpunten voor het Nederlandse beleid, hetgeen het tweede deel van de centrale vraag beantwoordt.

4. Welke verplichtingen heeft de overheid ingevolge artikel 2 EVRM en artikel 7 IVRK tegenover een pasgeboren kindje en hoe verhouden zich die verplichtingen tot de mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een ongewenst kindje?

en

5. Hoe verhoudt zich het beleid van de Nederlandse overheid en titel XV WvSr tot de (positieve) verplichtingen die de overheid heeft op grond van artikel 2 EVRM en artikel 7 IVRK?

Beide bovenstaande vragen dragen bij aan de beantwoording van het eerste deel van de centrale vraag.

Een voorwaarde waaraan een alternatief voor de bestaande mogelijkheden moet voldoen is namelijk dat het bijdraagt aan de naleving van de verplichtingen die de Nederlandse overheid op zich heeft genomen toen Nederland partij werd bij het EVRM en het IVRK. In deze verdragen wordt onder meer het recht op leven, artikel 2 EVRM, en het recht van een kind om door zijn ouders te worden verzorgd en hen dus ook te kennen, artikel 7 IVRK, erkend. Echter, wanneer een moeder haar kindje niet kan, wil, mag of durft te houden, kan het kind zijn recht op verzorging door zijn ouders niet geldend maken.

Hieruit vloeit zo beredeneerd voort dat het recht dat artikel 7 IVRK toekent, niet in de weg kan staan aan de invoering van de mogelijkheid tot anoniem afstand doen, wanneer dat bijdraagt aan de waarborg van artikel 2 EVRM.

Het recht op leven, zoals opgenomen in artikel 2 EVRM, kan daarentegen zelfs als basis dienen voor een nieuwe, in te voeren mogelijkheid. Immers, een aanvullende mogelijkheid voor moeders die in paniek zijn en van hun ongewenste kindje af willen, zou het aantal kindjes dat gedood wordt of te vondeling wordt gelegd kunnen doen dalen.

6. Kan Nederland een voorbeeld nemen aan de mogelijkheid van het anoniem afstand doen die in andere landen bestaat en hoe kan die mogelijkheid ook in Nederland worden ingevoerd?

Voor het laatste deel van de centrale vraag is van belang om te onderzoeken of Nederland een voorbeeld kan nemen aan de regelingen in andere landen, waarmee daar wordt getracht het aantal vondelingen en het aantal gedode kindjes terug te dringen. Door het invoeren van de mogelijkheid van anonieme afstand kan een aanvullende waarborg worden geboden voor het leven van het kindje.

Voorts wordt gezien hoe de mogelijkheid tot het anoniem afstand doen in de praktijk kan worden vormgegeven en of daarbij ook een voorbeeld kan worden genomen aan de regelingen in andere landen.

1.4 Methoden van onderzoek

Ter beantwoording van bovenstaande deelvragen wordt allereerst titel 12 van boek 1 BW en titel XV WvSr, alsmede de wetsgeschiedenis besproken.

Daarnaast worden boeken en tijdschriften bestudeerd om informatie te verkrijgen over de bestaande mogelijkheden om afstand te doen van een kindje.

Om een beeld te vormen van de gevallen waarin moeders zich genoodzaakt zagen om afstand te doen van hun kindjes worden als betrouwbaar bekendstaande media geraadpleegd, zoals als betrouwbaar bekendstaande kranten en actualiteitenprogramma's, bijvoorbeeld het journaal.

Voorts wordt onderzoek gedaan naar de inhoud, de ontstaansgeschiedenis van en de jurisprudentie over de artikelen 2 EVRM en 7 IVRK. Ook wordt onderzocht welke omstandigheden zich voordeden in gevallen waarin de mogelijkheid om het kindje anoniem af te staan het leven van dat kindje misschien had kunnen redden. Hiermee wordt de efficiëntie van de mogelijkheid in kaart gebracht.

Om inzichtelijk te maken in welke gevallen het anoniem afstand doen gerechtvaardigd kan zijn wordt contact opgenomen met een aantal organisaties dat werkzaam is op het gebied van kindbescherming en het bijstaan van vrouwen die ongewenst zwanger zijn. Deze organisaties zijn de Raad voor de Kinderbescherming, de Fiom, Bureau Jeugdzorg en Siriz. Bij deze organisaties wordt aan de hand van een van tevoren opgestelde vragenlijst gesproken met deskundigen over gevallen waarin moeders hun kindjes hebben afgestaan op (il)legale wijze, en de omstandigheden van die gevallen. Met die informatie zal een beeld worden geschetst van situaties waarin het anoniem afstand doen gerechtvaardigd kan zijn. De vragenlijst die is gehanteerd was voor alle gesprekken nagenoeg dezelfde, omdat het onderwerp immers steeds hetzelfde was. De inhoud van de gesprekken verschilde uiteraard al naar gelang de positie van de betreffende organisatie in het traject van ontdekking zwangerschap tot aan het afstand doen.

Bovengenoemde organisaties worden telefonisch of schriftelijk benaderd voor een afspraak. Tijdens de gesprekken maakt onderzoeker notities die steeds na het gesprek worden uitgewerkt. Het verslag wordt daarna aan de geïnterviewde toegezonden voor definitieve goedkeuring van de inhoud ervan. Wanneer het verslag is gefiatteerd wordt het (gedeeltelijk) opgenomen in het onderzoek. Het gehele verslag wordt vervolgens als bijlage opgenomen, ten einde de lezer een zo volledig mogelijk beeld te geven van het standpunt van de geïnterviewde perso(o)n(en) van de betreffende organisatie.

1.5 Theoretisch kader

Eerst worden de internationale verdragen EVRM en IVRK onder de loep genomen. Dit omdat die verdragen zowel het recht op leven waarborgen (artikel 2 EVRM), als een kind het recht toekennen om, indien mogelijk, zijn ouders te kennen en door hen te worden verzorgd (artikel 7 IVRK). Door deze twee rechten tegenover elkaar te stellen kan worden beoordeeld hoe de (inter)nationale wet- en regelgeving zich verhoudt tot de mogelijkheid om anoniem afstand te kunnen doen van een kindje.

In titel XV van het WvSr is het verbod neergelegd om iemand voor wie men de zorg heeft in hulpbehoevende toestand achter te laten en om een kind beneden de zeven jaar te verdeling te leggen.

Echter, het afstaan van een pasgeboren kindje impliceert niet het "hulpeloos achterlaten". In dat kader zou genoemde titel ruimte kunnen bieden voor een uitzondering.

Aangezien zowel in onder andere België- en Duitsland – zij het soms alleen in de praktijk – een mogelijkheid bestaat voor het nog (il)legaal anoniem afstand doen van een kindje als het in onder andere Frankrijk mogelijk is om anoniem te bevallen, zou in Nederland een soortgelijke mogelijkheid kunnen worden ingevoerd. Immers, Nederland en bijna alle landen en Europa zijn partij bij het EVRM en het IVRK.

1.6 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Het onderzoek is maatschappelijk relevant omdat daarmee een beeld kan worden gevormd van de gevallen waarin het gerechtvaardigd kan zijn om anoniem afstand te doen van een kindje. Wanneer het anoniem afstand doen als aanvullende mogelijkheid wordt ingevoerd in het Nederlandse recht kan dat eventueel een aantal moeders ervan weerhouden om afstand te doen van hun kinderen op een voor die kinderen schadelijke manier.

Het onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat het bijdraagt aan de verdere theorievorming over de mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kindje. In dit onderzoek wordt namelijk in kaart gebracht in welke gevallen het anoniem afstand doen gerechtvaardigd kan zijn, welke verplichtingen Nederland heeft als partij bij het EVRM en het IVRK, welke regelingen andere landen in Europa met betrekking tot dit onderwerp hanteren en of ons land een voorbeeld daaraan kan nemen. Er wordt dus een afweging gemaakt van de voors en tegens van het invoeren van de mogelijkheid om anoniem afstand te doen voor moeders die hun kindjes niet kunnen, willen, mogen of durven te houden.

Hoofdstuk 2. Juridische mogelijkheden voor afstand

In Nederland heeft een vrouw die zwanger raakt de keuze om het kindje al dan niet te baren, en om het daarna te houden of het af te staan. Daarin is door de wetgever voorzien om te voorkomen dat vrouwen die ongewenst zwanger zijn of ongewenst een kindje hebben gekregen dat zij om welke reden dan ook niet kunnen of willen houden, het kindje te vondeling leggen of het in paniek verwonden en/of doden.

2.1 *Abortus provocatus*

Eén van de mogelijkheden waarin de Nederlandse wetgever heeft voorzien voor vrouwen die ongewenst zwanger zijn, is de mogelijkheid tot abortus provocatus. Dit is de behandeling waarbij de zwangerschap door medisch ingrijpen wordt afgebroken.

Er waren zowel voor- als tegenstanders. Deze hielden elkaar aardig in evenwicht, maar uiteindelijk, na veertien jaar, heeft de invoering van de wettelijke mogelijkheid tot abortus provocatus toch doorgang kunnen vinden.

Het feit dat de invoering ervan een dusdanige onderneming was, geeft een indruk van de verhouding tussen voor- en tegenstanders binnen de politiek en de wetgevende macht over het onderwerp.^{5 6}

2.1.1 Juridisch kader

Toen het wetsvoorstel in 1979 werd ingediend kende het WvSr nog een bepaling van vóór de eerste wereldoorlog (1914). Het was toen een arts alleen toegestaan om een zwangerschap af te breken wanneer daartoe een *medisch-somatische indicatie* bestond.⁷ Echter, de uitleg van het begrip 'medische indicatie' was met de jaren versoepeld. Bij ziekte of gevaar voor het leven van de vrouw werd aangenomen dat dat alleen kon worden afgewend door het afbreken van haar zwangerschap.

Naar mate de geneeskunde zich ontwikkelde was er steeds minder vaak sprake van een ziekte waardoor de zwangerschap moest worden afgebroken.

Ondertussen was men ook tot het inzicht gekomen dat de medische indicatie niet alleen werd bepaald door lichamelijke, maar ook door geestelijke en sociale factoren.

Dit in combinatie met de toenemende vraag uit de samenleving naar een oplossing in het geval dat een vrouw ongewenst zwanger raakte, leidde ertoe dat de toen bestaande wetgeving niet langer in alle opzichten bevredigend was.⁸

Het bovengenoemde wetsvoorstel dat in 1979 werd ingediend werd in 1981 aangenomen en op 1 november 1984 trad de 'Wet afbreking zwangerschap'⁹ in werking.

De invoering van de wet bracht mee dat het bestaande artikel 296 WvSr verviel en werd vervangen door een geheel nieuw artikel. In het nieuwe artikel 296 lid 5 WvSr werd een strafuitsluitingsgrond opgenomen.¹⁰

2.1.1.1 Voorwaarden voor toepassing

Volgens het toen ingevoerde artikel 296 lid 1 van het WvSr is "hij strafbaar die een vrouw een behandeling geeft, waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat daardoor de zwangerschap kan worden afgebroken".

Lid 5 van dat artikel geeft daarop een uitzondering: de in lid 1 opgenomen gedraging is niet strafbaar wanneer de behandeling wordt uitgevoerd door een arts in een ziekenhuis of abortuskliniek (hierna: kliniek) waarin een zodanige behandeling mag worden verricht volgens de

⁵ Regeerakkoord CDA/VVD, *Stcr.* 1977, 233, onder V.

⁶ *Kamerstukken II* 1978/79, 15 475, nr. 1 en nr. 3.

⁷ *Kamerstukken II* 1978/79, 15 475, nr. 3, p. 14-15.

⁸ *Kamerstukken II* 1978/79, 15 475, nr. 3, p. 14-15.

⁹ Wet van 1 mei 1981, *Stb.* 1981, 257.

¹⁰ *Kamerstukken II* 1978/79, 15 475, nr. 2, p. 6-7.

Wet afbreking zwangerschap. De afbreking van een zwangerschap is dus in beginsel strafbaar, tenzij....

De Wet afbreking zwangerschap geeft alle voorschriften die in acht moeten worden genomen door artsen en klinieken/ziekenhuizen die een behandeling willen aanbieden die ziet op het afbreken van (ongewenste) zwangerschappen.

Zo moet een ziekenhuis of kliniek ingevolge artikel 2 beschikken over een vergunning verleend door de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne voordat behandelingen mogen worden uitgevoerd.

Op grond van artikel 5 lid 1 worden bij algemene maatregel van bestuur (hierna: AMvB) eisen gesteld aan de besluitvorming en de hulpverlening, zodat een beslissing tot het afbreken van een zwangerschap alleen met zorgvuldigheid wordt genomen, en alleen wordt uitgevoerd wanneer de "noodsituatie van de vrouw deze onontkoombaar maakt".

Op het moment dat een vrouw zich tot een arts wendt met het verzoek om haar zwangerschap te beëindigen, moet ingevolge artikel 3 lid 1 eerst een wachttijd van ten minste vijf dagen nadat de vrouw bij de arts is geweest in acht worden genomen voordat de arts de ingreep uitvoert. Hierdoor heeft de vrouw tijd om haar beslissing te overwegen en daarop nog eventueel terug te komen.¹¹

Voordat een arts besluit tot afbreking van een zwangerschap is hij gehouden ervoor te zorgen dat de vrouw wordt voorzien van "verantwoorde voorlichting over andere oplossingen van haar noodsituatie dan het afbreken van de zwangerschap" (lid 2 sub a) en dat er na de ingreep voldoende nazorg beschikbaar is voor haar en de haren (sub c). Ook moet de arts zich ervan verzekeren dat de vrouw haar beslissing in vrijheid heeft genomen (sub b).

Verder zijn er in de Wet afbreking zwangerschap geen voorwaarden opgenomen over bijvoorbeeld de minimumleeftijd van de vrouw, en hoeft zij niet vooraf te overleggen met de (vermoedelijke) verwekker van haar ongeboren kindje.

Wanneer niet aan de genoemde eisen wordt voldaan valt de arts niet langer binnen de strafuitsluitingsgrond van artikel 296 lid 5 WvSr, maar is hij en/of het ziekenhuis/de kliniek strafbaar op grond van artikel 296 lid 1 WvSr. In de artikelen 15 tot en met 19 van de Wet afbreking zwangerschap zijn de stafmaten opgenomen.

2.1.2 Toegankelijkheid en effectiviteit

Bij de beschrijving van de toegankelijkheid is uitgegaan van de meest voor de hand liggende opties waar vrouwen die ongewenst zwanger zijn zich van kunnen bedienen. Slechts het belangrijkste deel daarvan wordt hierna weergegeven.

2.1.2.1 Mogelijk te bewandelen wegen

Wanneer via Google wordt gezocht op "abortus plegen", worden er in 0,17 seconden 456.000 resultaten gevonden. Hiervan zijn er echter weinig bruikbaar wanneer men op zoek is naar een adres voor het ondergaan van een abortus.

Het eerste resultaat is www.siriz.nl. Stichting Siriz is een non-profit organisatie die zich richt op hulp en opvang van (onbedoeld) zwangere jonge vrouwen. Ook verzorgt zij voorlichting over preventie voor jongeren.¹²

In de winter van 2011-2012 heeft Siriz regelmatig reclame gemaakt via spots op de radio. Daarmee is de naamsbekendheid van de stichting toegenomen.

In het geval dat een jonge vrouw ongewenst zwanger is en haar weg naar Siriz heeft weten te vinden, staat de mogelijkheid van voorlichting en abortus voor haar open.

¹¹ *Kamerstukken II 1978/79*, 15 475, nr. 3, p. 17-18.

¹² Siriz, specialist bij onbedoelde zwangerschap, <www.sirizhelpt.nl>, ga naar 'over siriz', geraadpleegd op 20 februari 2012.

De tweede hit die noemenswaardig is in deze context, is www.bloemenhove.nl. De Bloemehove kliniek is een kliniek in Heemstede met 40 jaar ervaring die is gespecialiseerd in het afbreken van zwangerschappen en in het geven van voorlichting over anticonceptie. Echter, deze organisatie heeft slechts één vestiging in Nederland.¹³ Deze optie blijft dus voorbehouden voor vrouwen uit die regio of voor vrouwen met een auto of geld voor het openbaar vervoer.

Voorts kan een vrouw die ongewenst zwanger is, zich wenden tot de huisarts. Uit een gesprek met dr. Teunissen, huisarts bij Medipark te Uden, komt naar voren dat de mogelijkheid van abortus dermate bekend is dat de meeste vrouwen deze wel kennen. Wanneer een vrouw haar weg naar de hulpinstanties weet te vinden, zal zij worden doorverwezen tot zij bij de juiste hulpinstantie terecht is gekomen.

Daarmee kan geconcludeerd worden dat voor een ongewenst zwangere vrouw, die een huisarts of een andere instantie heeft weten te bereiken, de mogelijkheid tot abortus haar ter beschikking staat.¹⁴

De uitwerking van het gesprek met dr. Teunissen is opgenomen in bijlage 2.

2.1.2.2 Voorwaarden

In Nederland bestaan tal van mogelijkheden om de juiste instanties te bereiken om een zwangerschap te laten afbreken.

Echter, hieraan zijn wel een aantal voorwaarden verbonden. Sommige daarvan lijken en zijn voor de meeste mensen vanzelfsprekend, doch niet voor iedereen.

De allereerste voorwaarde voor een vrouw om hulp te zoeken, is dat zij aan zichzelf moet kunnen toegeven dat zij zwanger is en de zwangerschap niet verdringt. Als dat namelijk het geval is, zal zij ook niet langer de noodzaak inzien om hulp te zoeken. Daarmee maakt zij alle mogelijkheden om hulp te verkrijgen ontoegankelijk voor zichzelf.

Op het moment dat de bevalling en het kindje zich vervolgens aandienen, is de kans groot dat de vrouw dat als heel plotseling en onverwacht ervaart en daardoor in paniek raakt. Dit was bijvoorbeeld het geval bij Sietske H. uit Nij Beets, die alle vier haar pasgeboren kindjes om het leven bracht.¹⁵

Verder is voor gebruik van internet toegang tot een computer of een ander medium met daarop internet noodzakelijk. Er zullen vandaag de dag niet veel mensen meer zijn die niet over een computer of over een mobiele telefoon met daarop internet beschikken, maar toch is het nog steeds niet vanzelfsprekend dat iedereen via een of ander medium toegang heeft tot het internet. Ook moet de gelegenheid er zijn om diverse sites te bezoeken zonder dat daardoor het risico op ontdekking van de zwangerschap toeneemt, met alle gevolgen die dat kan hebben.

Als de contactgegevens van een hulpinstantie zijn gevonden, is bijvoorbeeld een telefoon, eventueel met beltegoed, nodig om contact op te nemen, evenals wederom de privacy om dat te doen.

De privacy is ook van belang wanneer wordt gekozen voor een bezoek aan een instantie. Soms kan daardoor het risico op ontdekking dusdanig toenemen dat de vrouw het bezoek dat niet waard vindt, of simpelweg niet durft te gaan.

Bij een bezoek aan de huisarts is een ziektekostenverzekering niet vereist. Echter, iemand die zich dan tot de huisarts wendt moet het zogenoemde 'passantentarief' contant afrekenen. Dat bedraagt momenteel € 25,90.¹⁶

¹³ Bloemenhove, <www.bloemenhove.nl>, ga naar 'de kliniek', geraadpleegd op 6 maart 2012.

¹⁴ Karin Mølgaard, *Toegankelijkheid abortus en afstand ter adoptie*, interview met mw. dr. M. Teunissen, Uden, 21 februari 2012.

¹⁵ Rb Leeuwarden 3 mei 2011, *LJN BQ3315*.

¹⁶ Karin Mølgaard, Kosten bezoek aan huisarts, gesprek met mw. M.W. van Muijen, doktersassistente bij Medipark Uden, Uden, 6 maart 2012.

Wanneer een vrouw zonder ziektekostenverzekering zich dus tot een huisarts heeft gewend, kan zij tegen een lage vergoeding worden onderzocht en een verwijzing krijgen naar een abortuskliniek voor verdere behandeling. Voor de kosten daarvan zie § 2.1.2.3.

Een ziektekostenverzekering biedt alleen dan dekking wanneer de premie is voldaan.¹⁷ Ook dat gegeven kan afbreuk doen aan de toegankelijkheid van de mogelijkheid van abortus. Van belang hierbij is dat een groep van 55.000 mensen in Nederland geen ziektekostenverzekering heeft afgesloten.¹⁸ Daarmee kunnen vrouwen uit die groep voor hun gevoel automatisch uitgesloten zijn van hulp bij ongewenste zwangerschappen.

Een andere groep vrouwen die uitgesloten is van medische hulp is de groep vrouwen die illegaal in Nederland verblijft. Zij blijven verstoken van medische hulpverlening, omdat zij zich ten eerste niet kunnen verzekeren tegen ziektekosten en ten tweede omdat zij met een beroep op de hulpverlening riskeren dat het hen hun – weliswaar illegale – verblijf in Nederland met daarbij horende inkomsten uit arbeid, kan kosten wanneer zij, al dan niet via-via, bekend worden bij de autoriteiten en vervolgens het land worden uitgezet. Dit kan dus ook een reden zijn dat een vrouw die in feite geen kind wil, om welke reden dan ook, haar kindje toch ter wereld laat komen en het vervolgens niet wil of kan houden.

2.1.2.3 Kosten

Een vrouw die een ziektekostenverzekering heeft is ook automatisch verzekerd voor de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Daaruit worden de kosten van een abortus vergoed.¹⁹

Heeft een vrouw daarentegen geen ziektekostenverzekering, dan komen alle kosten van de ingreep voor eigen rekening. De kosten voor een abortus worden jaarlijks vastgesteld door de regering en bedragen voor 2012 bij de RutgersStimezo Kliniek Zuid-Nederland in Eindhoven € 260,-.²⁰

2.1.2.4 Samenvattend

Samenvattend kan worden gesteld dat voor een vrouw die de zwangerschap niet tegenover zichzelf ontkent, die legaal in Nederland verblijft en alle administratieve zaken zoals huisarts en ziektekostenverzekering op orde heeft, die niets te vrezen heeft van haar omgeving en voldoende privacy heeft, die stevig in haar schoenen staat en die geen religieuze bezwaren heeft tegen abortus, de mogelijkheid om abortus te ondergaan een toegankelijke optie is wanneer zij ongewenst zwanger is.

Echter, dit geldt helaas niet voor een vrouw die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoet.

Tot op zekere hoogte is de mogelijkheid van abortus dus wel toegankelijk, maar het bereik daarvan is niet altijd alomvattend. Wel kan worden gesteld dat het grootste gedeelte van de vrouwen die hun kindje niet ter wereld willen laten komen, gebruik maakt van de mogelijkheid van abortus. Dit blijkt uit het aantal ondergane abortussen, zoals hierna beschreven in § 2.1.3.

¹⁷ CZ Verzekeringsvoorwaarden, CZ Zorg-op-maatpolis (Zorgverzekering Natura) en Aanvullende Verzekeringen Geldig vanaf 1 januari 2012, artikel A.9.1 sub b.

¹⁸ Nu.nl, *Nog tienduizenden Nederlanders onverzekerd*, 9 januari 2012, <www.nu.nl>, zoek op 'zorgverzekering', geraadpleegd op 6 maart 2012.

¹⁹ Rijksoverheid, *Hoe is abortus wettelijk geregeld?*, 1 december 2009, <www.rijksoverheid.nl>, zoeken op "abortus", kies de derde hit: "Hoe is abortus wettelijk geregeld?", en kies daarna voor of scroll omlaag naar "Kosten abortus", geraadpleegd op 23 februari 2012.

²⁰ Karin Mølgaard, *Kosten ondergaan abortus*, e-mailcontact met mw. I. van den Broek van Rutgers-Stimezo Groep Zuid-Nederland, 6 maart 2012.

2.1.3 Gebruiksfrequentie

In het afgelopen decennium is het aantal abortussen door in Nederland wonende vrouwen van 15 tot 45 jaar vrijwel stabiel geweest. Per jaar werden ongeveer 28.000 abortussen uitgevoerd.²¹

In dezelfde periode (van 2001 tot en met 2010) werden in Nederland gemiddeld ongeveer 191.000 kinderen per jaar levend geboren.²²

Dit houdt in dat in de afgelopen tien jaar gemiddeld 12,8% van de vrouwen die per jaar zwanger raakten ervoor kozen om de zwangerschappen af te laten breken.

2.1.4 Gevolgen

De gevolgen van een abortus kunnen psychisch zwaar zijn voor de vrouw, maar kunnen per vrouw verschillen. Zo kan voor de ene vrouw met de abortus het hoofdstuk zijn afgesloten, terwijl de andere vrouw hier emotionele problemen van verschillende aard aan kan overhouden.

In tegenstelling tot een kindje dat is afgestaan ter adoptie, heeft een vrouw die een abortus heeft ondergaan haar kindje niet fysiek gezien, gehoord of gevoeld.²³ Maar desalniettemin kan de vrouw achterblijven met een leemte op de plaats waar zowel psychisch als fysiek een kindje had kunnen zijn.

2.2 Afstaan ter adoptie

Behalve de mogelijkheid tot abortus heeft de wetgever een vrouw die haar kindje niet kan, wil, mag of durft te houden nog een mogelijkheid geboden: zij kan ook kiezen voor afstand ter adoptie. Hierbij is de moeder in beginsel niet anoniem. Wel kan de moeder bevallen met geheimhouding. Dan zijn haar gegevens alleen bekend bij de hulpverlenende instanties en bij de kinderrechter. In § 2.3 wordt hierop nader ingegaan.

Dit is een mogelijkheid die vergeleken met abortus veel tijd in beslag neemt. Zo kan een abortus binnen enkele weken na het eerste consult van een arts zijn uitgevoerd. Het afstand doen daarentegen duurt langer: eerst de periode vanaf het moment dat de vrouw tijdens de zwangerschap het besluit neemt tot aan de bevalling, en daarna nog drie maanden totdat de moeder officieel wordt ontzet uit de ouderlijke macht.

Tijdens de Franse overheersing, van 1810/1811 tot 1838, bestond in Nederland al de mogelijkheid van adoptie.

De mogelijkheid om een kindje te adopteren is in 1956 in de Nederlandse wet opgenomen. Daaraan ging wel de nodige discussie vooraf, omdat het de vraag was wat de rechtsgevolgen waren van dit voor ons recht nieuwe fenomeen. De wetgever vond toen primair dat pleeggezinnen moesten worden beschermd tegen “ongewenste gezagsaanspraken van oorspronkelijke ouders”. Dit noemde men de *kinderbeschermingsgedachte*.^{24 25}

Afstaan van kinderen ter adoptie kwam in Nederland al veelvuldig voor na de Tweede Wereldoorlog, in 1945. Toen de buitenlandse soldaten Nederland verlieten, bleven veel vrouwen namelijk achter in verwachting van, dan wel met een kind van een buitenlandse militair. In die tijd was het maatschappelijk niet of nauwelijks geaccepteerd om ongehuwd zwanger of

²¹ Centraal Bureau voor de Statistiek Webmagazine, *Abortuscijfer vrijwel stabiel*, 21 februari 2011, <www.cbs.nl>, zoek op ‘abortus’, klik daarna de eerste hit aan, geraadpleegd op 21 februari 2012.

²² CBS Statline, *Bevolking en bevolkingsontwikkeling; per maand, kwartaal en jaar*, afkomstig van, <<http://statline.cbs.nl/statweb/>>, zoek op ‘bevolkingsontwikkeling’ en klik de derde hit aan, maandelijks gewijzigd, geraadpleegd op 21 februari 2012.

²³ Karin Mølgaard, *Toegankelijkheid abortus en afstand ter adoptie*, interview met mw. dr. M. Teunissen, Uden, 21 februari 2012.

²⁴ G.E. Schmidt, *Sterke en zwakke adopties. Een rechtsvergelijkend onderzoek*, Stichting TMC Asser Instituut: 's-Gravenhage 1996, p. 127 ev. en A.P. van der Linden, *Monografieën Familie, jeugd en recht*, 's-Gravenhage 2006.

²⁵ Prof. mr. P. Vlaardingebroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer: Deventer 2011, p. 273.

moeder te zijn. Daarmee ontstond de behoefte bij die vrouwen om zich te ontdoen van hun 'Canadees-kinderen'.²⁶

Toen de stroom van voor adoptie beschikbare kindjes in de loop der jaren afnam wijzigde het doel van de adoptie. Het doel van de kinderbeschermingsgedachte werd vervangen door het doel om mensen te helpen die ongewenst kinderloos waren.²⁷

2.2.1 Juridisch kader

In Nederland is in de wet geregeld hoe een kindje kan worden geadopteerd door adoptiefouders. Wat niet wettelijk is bepaald, is hoe een moeder haar kindje kan afstaan ter adoptie. Daarvoor hanteert de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: RvdK) een protocol. Het enige dat in de wet is opgenomen over het afstaan ter adoptie, zoals de wet dat formuleert is "het duurzaam overlaten van de verzorging en opvoeding van het kind aan een ander". Dat is strafbaar gesteld in artikel 151c WvSr. Volgens dat artikel is het verboden om bedrijfsmatig een vrouw ertoe te bewegen om de verzorging van haar kind duurzaam aan een ander over te laten, hetgeen we ook wel kennen als afstaan ter adoptie. Echter, lid 2 maakt een uitzondering daarop: het is de RvdK wel toegestaan, alsmede een door haar aangewezen organisatie, Bureau Jeugdzorg (hierna: BJZ), om te bemiddelen bij afstand ter adoptie.

Tijdens de zwangerschap kan de vrouw besluiten dat zij haar kindje niet wil houden, en het wenst af te staan ter adoptie. Als zij dat voornemen kenbaar maakt aan een hulpverlener is sprake van een 'voornemen tot afstand'. De arts of hulpverlener verwijst de vrouw dan naar de Fiom voor begeleiding in het verdere besluitvormingsproces.

De Fiom maakt, wanneer een vrouw met een voornemen tot afstand zich tot haar wendt, daarvan melding bij de RvdK. De vervolgactie kan pas worden ondernomen als het kindje is geboren.

Op dat moment verzoekt de RvdK de rechter om een tijdelijke voogdijmaatregel, waardoor het gezag over het kindje wordt overgedragen aan een voogdijinstelling, veelal zijnde een onderdeel van BJZ.

Het kindje wordt dan geplaatst bij een *neutraal-terrein-gezin*, of indien noodzakelijk verblijft het in een ziekenhuis. In het gezin verblijft het kindje ofwel tot de moeder besluit om toch zelf haar kindje op te voeden, ofwel gedurende drie maanden, tot de 'bedenktijd' van de moeder om haar kindje terug te nemen is verstreken. Als de moeder haar kindje toch terug wil, kan dat in overleg met Fiom, de RvdK en BJZ. Deze situatie doet zich regelmatig voor.

Gedurende de eerste drie maanden is het voor de moeder mogelijk maar niet verplicht om contact te houden met haar kindje.

Als de bedenktijd van de moeder is verlopen, vraagt de RvdK haar om een afstandsverklaring te ondertekenen. Daarmee doet ze dus definitief afstand van het kindje.

Het kan gebeuren – zij het zelden – dat de moeder na de drie maanden bedenktijd nog terugkomt op haar beslissing. In dat geval start de RvdK een onderzoek om de rechter te kunnen adviseren over de mogelijkheid en de wenselijkheid van een terugplaatsing. Een terugplaatsing moet uiteraard in het belang van het kindje zijn.

De moeder kan terugkomen op haar beslissing om afstand te doen tot het moment dat de rechter heeft beslist op het adoptieverzoek.

Wanneer de moeder bij haar voornemen blijft om haar kindje af te staan en de afstandsverklaring is ondertekend, vangt het adoptietraject aan. Daarin gaat de RvdK in haar bestand van ouders die graag willen adopteren op zoek naar drie adoptiegezinnen die geschikt kunnen zijn om het kindje op te nemen. Hierbij wordt op basis van gegevens over de ontwikke-

²⁶ Prof. mr. P. Vlaardingebroek, hoorcollege 5: Adoptie, Universiteit van Tilburg, Tilburg 28 september 2011.

²⁷ Prof. mr. P. Vlaardingebroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer: Deventer 2011, p. 273.

ling van het kindje die dan al bekend zijn, gekozen voor adoptieouders die over de opvoedkwaliteiten beschikken die het beste passen bij juist dit kindje. Indien mogelijk wordt in overleg met de moeder en eventueel de vader van het kindje het adoptiegezin voor het kindje gekozen door de voogdijinstelling (meestal) van BJZ.

Als het gezin is gekozen dat het beste past bij de behoeften van het kindje wordt dat gezin er nog wel door de RvdK op geattendeerd dat de beslissing van de moeder om het kindje af te staan kan worden gewijzigd tot het moment dat de rechter op het adoptieverzoek van de aspirant-adoptiefouders heeft beslist.^{28, 29}

2.2.2 Effectiviteit

Wanneer een vrouw definitief heeft besloten om haar kindje af te staan ter adoptie en dat voornemen kenbaar heeft gemaakt aan een arts of een hulpverlener, kan het traject van het afstand doen worden ingezet zoals hierboven beschreven.

Echter, in de afgelopen tien jaar is slechts een handvol, gemiddeld 34,6 kinderen per jaar³⁰, in Nederland afgestaan ter adoptie volgens de beschreven procedure.

Als men dat vergelijkt met het aantal vondelingen en babylijkjes zoals beschreven in § 3.1.2 en § 3.2.1, zijn de aantallen ongeveer gelijk. Daarmee kan worden gesteld dat van deze mogelijkheid slechts gebruik wordt gemaakt door de helft van de vrouwen die hun kindje niet houden.

Ook zijn er vrouwen die wel ongewenst zwanger zijn, maar die zich niet melden bij een hulpverlenende instantie. Reden hiervoor kan zijn dat zij de zwangerschap ontkennen en verdringen. Daarnaast zou het risico op ontdekking door de buitenwereld daardoor kunnen toenemen, hetgeen een risico kan vormen voor zowel de vrouw als het ongebooren kindje.

Als een vrouw dus ook na de ontdekking van de zwangerschap nog voldoende helder is van geest, en zij ook niet van haar omgeving te vrezen heeft, dan is de mogelijkheid van afstand ter adoptie een toegankelijke optie.

2.2.2.1 Gebruiksfrequentie

Zoals opgenomen in § 2.1.3 werden er in de afgelopen tien jaar gemiddeld 191.000 kinderen per jaar geboren in Nederland.

In diezelfde periode werden gemiddeld 34,6 in Nederland geboren kinderen per jaar geadopteerd. Deze trend vertoonde een piek van 49 kinderen in het jaar 2004 en een dal van 21 kinderen in het jaar 2001.³¹ Aannemelijk is dat het aantal in Nederland geboren kinderen dat is geadopteerd gelijk is aan het aantal kinderen dat ter adoptie is afgestaan, hetgeen inhoudt dat gemiddeld 1,8 per 10.000 van de levend geboren kinderen werd afgestaan ter adoptie.

2.2.3 Toegankelijkheid

Evenals voor het ondergaan van abortus, zijn er bepaalde voorwaarden waaraan moet zijn voldaan voordat de mogelijkheid om een kindje af te staan ter adoptie bereikbaar wordt voor een vrouw.

Ook voor deze mogelijkheid is van groot belang of de vrouw legaal in Nederland verblijft en, wanneer dat niet zo is, zij geen risico ziet in het benaderen van hulpinstanties wegens het

²⁸ Stichting Ambulante Fiom, *Een voornemen tot afstand ter adoptie*, uitgave van februari 2010, <www.fiom.nl/files/Folder_Intermediairs.pdf>, geraadpleegd op 23 februari 2012.

²⁹ Raad voor de Kinderbescherming, *Afstand doen van een kind voor adoptie*, 25 november 2009, <www.kinderbescherming.nl>, zoeken op "afstand doen", daarna eerste zoekresultaat, geraadpleegd op 23 februari 2012.

³⁰ CBS Statline, *Adopties vanaf 1957; in Nederland en in het buitenland geboren kinderen*, afkomstig van, <<http://statline.cbs.nl/statweb/>>, zoek op 'adoptie' en klik de derde hit aan, laatst gewijzigd op 15 augustus 2011, geraadpleegd op 21 februari 2012.

³¹ CBS Statline, *Adopties vanaf 1957; in Nederland en in het buitenland geboren kinderen*, afkomstig van, <<http://statline.cbs.nl/statweb/>>, zoek op 'adoptie' en klik de derde hit aan, laatst gewijzigd op 15 augustus 2011, geraadpleegd op 21 februari 2012.

gevaar van arrestatie en uitzetting, of ze zichzelf ervan kan overtuigen dat ze moeder wordt of al is geworden, of zij de stap naar hulpverlenende instanties kan en durft te zetten, en hoe haar omgeving en haar cultuur staan tegenover een zwangerschap onder verschillende omstandigheden.

Wanneer aan al deze voorwaarden is voldaan, komt de mogelijkheid om het kindje af te staan ter adoptie binnen het bereik van de moeder. Dit is echter niet het geval als aan één voorwaarde niet is voldaan.

2.2.4 Gevolgen

Een kind dat is afgestaan ter adoptie kan op een gegeven moment te kampen krijgen met allerlei vragen over zijn identiteit, zoals wat de reden is geweest voor het afstaan ter adoptie en hoe zijn ouders en overige familie eruit ziet. Wanneer een kind in Nederland is afgestaan ter adoptie bestaat voor dat kind de mogelijkheid om, wanneer het 16 jaar oud is, te weten te komen wie zijn biologische ouder(s) is/zijn. Die mogelijkheid heeft het kind op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens. Wanneer het kind de ouders vindt kunnen zijn vragen eventueel worden beantwoord.

Bij het afstaan van een kindje ter adoptie kan het zijn dat de moeder langer de gevolgen van het afstand doen aan den lijve ondervindt dan na het ondergaan van een abortus.³² Dan heeft zij immers het kindje voldragen en het misschien zelfs gezien of het horen huilen.³²

Gezien de wetenschap dat haar kindje ergens leeft, bestaat de kans dat zij er vaak aan blijft denken, bijvoorbeeld met de verjaardag van het kindje of wanneer zij andere kindjes ziet die ongeveer even oud zijn. Dan dient de vraag zich aan hoe het eigen kindje eruit zou zien en hoe het zou zijn en zou doen.

Al met al bestaat dus voor een vrouw die wel zwanger is maar het kindje niet wil houden niet de verplichting om het kindje op te voeden. Echter, wanneer de vrouw ervoor kiest om haar kindje niet te houden betaalt zij daarvoor wel een bepaalde prijs.

2.3 Bevallen met geheimhouding

Anoniem bevallen zoals in onder andere Frankrijk is in Nederland niet mogelijk. Wel kan een moeder, wanneer zij het voornemen heeft om haar kindje af te staan ter adoptie, bevallen met geheimhouding. Dat houdt in dat haar gegevens voor de buitenwereld onbekend blijven, en dat zij naar buiten toe niets hoeft te regelen voor het kindje.

2.3.1 Juridisch kader

Het bevallen met geheimhouding is niet bij wet geregeld, maar krijgt gestalte via het Protocol Afstand ter Adoptie. Dit is een gezamenlijk protocol van de RvdK, Jeugdzorg Nederland, Fiom en Siriz.

De mogelijkheid tot het in het geheim bevallen wordt gerealiseerd door de samenwerking van de bij het afstand doen betrokken partijen, namelijk de RvdK, Stichting Ambulante Fiom, Siriz, Jeugdzorg Nederland en Jeugd & Opvoedhulp, en ziekenhuizen c.q. kraamklinieken.

2.3.2 Inhoud en toegankelijkheid

Wanneer een moeder met geheimhouding wenst te bevallen, en het kind af wil staan ter adoptie, kan zij dat kenbaar maken aan de hulpverlenende instanties Fiom of Siriz. Deze instanties kunnen de moeder ook begeleiden bij het maken van de keuze. Dan vangt het traject van afstand ter adoptie aan, zoals beschreven in § 2.2.1.

Als het kind is geboren regelt BJZ in overleg met ziekenhuis en Fiom of Siriz de aangifte van de geboorte. Door domiciliekeuze bij Fiom of Siriz loopt alle post voor de moeder en indien betrokken eventueel ook de vader via deze organisaties.

³² Karin Mölgaard, *Toegankelijkheid abortus en afstand ter adoptie*, interview met mw. dr. M. Teunissen, Uden, 21 februari 2012.

Wanneer de rechter gaat beslissen over het verdere verloop van de juridische adoptieprocedure, kan de identiteit van de moeder hem slechts bekend worden gemaakt door de betrokken hulpverlenende organisaties.

Bij alle instanties die zijn betrokken bij de bevalling en het afstaan ter adoptie geldt dat de geheimhouding van privégegevens waarmee zij in aanraking komen inherent is aan hun functie.

In het geval van bevalling met geheimhouding wordt de identiteit van moeder en kind geheim gehouden voor de buitenwereld, en is deze slechts bekend bij de RvdK, het betrokken BJZ, Fiom of Siriz en de rechter.

Ook aan het ziekenhuis of de kliniek waar de moeder bevalt wordt verzocht om discreet om te gaan met de persoonsgegevens van moeder en kind.

De hulpinstantie die de moeder begeleidt, Fiom of Siriz, waakt ervoor dat tijdens de eerste fase in het ziekenhuis zorgvuldig wordt omgegaan met deze gegevens.

Voor het realiseren van de verzochte geheimhouding geldt voor alle betrokken partijen een inspanningsverplichting. Hierdoor kan aan de moeder dus geen 100%-garantie worden geboden dat haar gegevens geheim blijven.

2.3.3 Gevolgen

Een gevolg van bevallen met geheimhouding is dat de omgeving niets weet over de bevalling van de moeder en over het kind dat is afgestaan ter adoptie. Dit is vaak juist het doel waarmee de moeder ervoor kiest om met geheimhouding te bevallen, bijvoorbeeld in verband met de dreiging met eerwraak.

Het afstaan ter adoptie kan uiteraard wel psychische en emotionele gevolgen hebben voor de moeder, zoals hierboven beschreven in § 2.2.4.

Wanneer het kind 16 jaar oud is kan het ingevolge de Wet Bescherming Persoonsgegevens via de hulpverleningsinstanties de gegevens over zijn moeder en eventueel zijn vader verkrijgen.³³

2.4 Conclusie

Zowel de mogelijkheid tot abortus als de mogelijkheid om een ongewenst kindje af te staan ter adoptie zijn voor de meeste vrouwen in Nederland die zwanger zijn maar het kindje niet willen houden bereikbaar en bruikbaar, en dus voldoende effectief en functioneel.

Zelfs een vrouw die illegaal in Nederland verblijft en/of die geen ziektekostenverzekering heeft kan een abortus ondergaan. Zij kan eveneens haar kindje afstaan ter adoptie, hoewel zij dan wel het risico loopt om bekend te worden bij de autoriteiten. En dat kan ongunstig zijn voor haar wanneer zij illegaal in het land verblijft of in strijd met de wet geen ziektekostenverzekering heeft afgesloten. Maar wanneer de vrouw dat ervoor over heeft om haar kindje toch een goede toekomst te bieden, bestaat de mogelijkheid voor haar om het af te staan.

Echter, aangezien er nog steeds kindjes te vondeling worden gelegd en babylijkjes worden gevonden, rijst toch de vraag of deze mogelijkheden werkelijk in alle opzichten voldoende zijn.

³³ Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Afstand ter Adoptie*, Den Haag: Raad voor de Kinderbescherming 2010.

Hoofdstuk 3. Andere voorkomende ‘oplossingen’

Het is in Nederland legaal om een abortus te ondergaan en om een kindje af te staan ter adoptie. Echter, niet alle vrouwen die een kind verwachten of krijgen dat zij niet wensen te houden, maken gebruik van die mogelijkheden. Zij bedienen zich, regelmatig in psychische nood of in paniek, van andere, niet-legale en voor het kindje meer of minder schadelijke manieren.

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van vier van deze manieren, waarvoor een aanvullend alternatief wellicht wenselijk is.

3.1 *Te vondeling leggen*

Over vondelingen in Nederland is al gedocumenteerd vanaf het midden van de zeventiende eeuw. Het kon dan buitenechtelijke kindjes betreffen, of ouders die hun kindje niet konden onderhouden. De gedachte was dan dat het kindje het in ieder geval op financieel vlak niet slechter kon krijgen dan bij de eigen ouders.

Een andere reden voor het te vondeling leggen kon zijn dat de moeder juist ongehuwd was. Vaak was het dan een schande om een kind te krijgen. Het kon de vrouw zelfs haar baan en daarmee haar inkomen kosten. Daarom hielden deze vrouwen hun zwangerschappen geheim en legde zij hun kindjes te vondeling in de hoop dat de kindjes op tijd gevonden zouden worden. Plekken die zij daarvoor kozen waren vaak kerken en kloosters, maar ook werden er vondelingen gevonden in ziekenhuizen en bij rijke mensen op de stoep.

De vondeling werd dan gedoopt en kreeg een naam die vaak te maken had met waar hij was gevonden. Namen die werden gegeven waren ‘Van der Steegh’, ‘Van de Kerck’ en ‘Van de Poort’. Daarna werd het kindje in een weeshuis geplaatst.

Wanneer de ouder(s) van een vondeling werden gevonden hoefde(n) zij in het algemeen niet te rekenen op hulp van de overheid of de samenleving. Deze ouder(s) werd(en) twaalf dagen op het schavot vastgezet, waarna ze uit de stad of zelfs uit het land werd(en) verbannen voor de duur van vaak tientallen jaren.³⁴

3.1.1 Juridisch kader

Tegenwoordig is een definitie van ‘vondeling’ opgenomen in artikel 256 WvSr. Een vondeling is een kind beneden de leeftijd van zeven jaren, dat wordt achtergelaten door een persoon al dan niet zijnde de vader of de moeder, met het oogmerk om zich van het kind te ontdoen. Dat de wetgever dit een ernstig feit vindt, blijkt uit het strafmaximum dat daarop is gesteld. Zo wordt verlaten van een kind door een niet-ouder gestraft met maximaal vier en een half jaar gevangenisstraf en een geldboete van de vierde categorie.

Wanneer de vader of moeder zelf het kind te vondeling legt, wordt het strafmaximum ingevolge artikel 258 WvSr verhoogd met een derde.

In het geval dat het de moeder is die haar kind te vondeling legt uit vrees voor de ontdekking van haar bevalling, is een strafvermindingsgrond opgenomen in artikel 259 WvSr. Volgens dat artikel kan het misdrijf dan nog maar maximaal worden bestraft met de helft van de gevangenisstraf, dus met twee jaren en drie maanden en een geldboete van de vierde categorie³⁵.

³⁴ Joris Smeets, Natuurhistorisch Museum, *Babymoord en vondelingen*, via <www.innl.nl>, zoek op ‘vondeling’, geraadpleegd op 24 februari 2012.

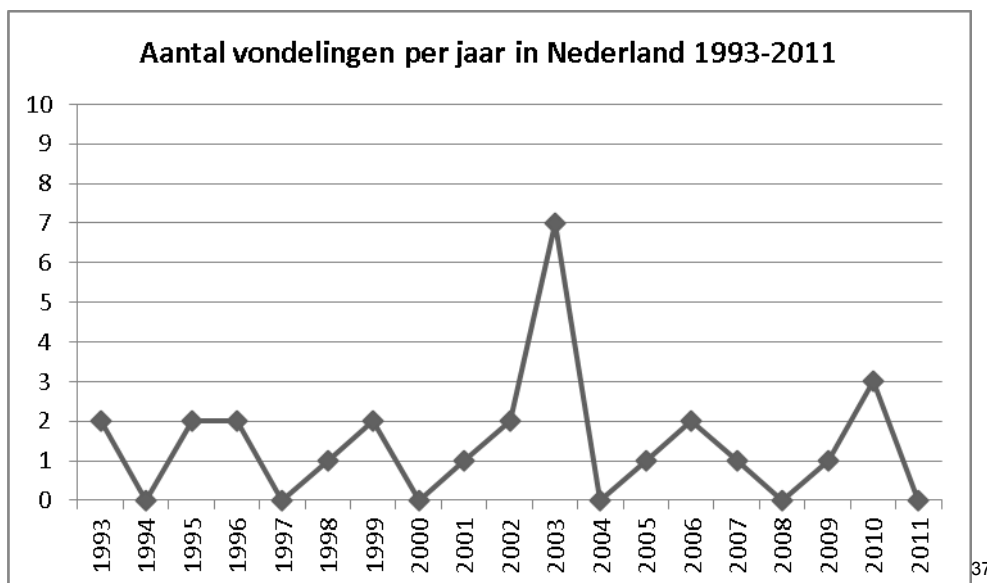
³⁵ Op grond van artikel 23 lid 4 WvSr bedraagt een boete van de vierde categorie € 19.500 per 1 januari 2012.

3.1.2 Frequentie

Op de website van het Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen (hierna: NIDAA)³⁶ is een overzicht opgenomen van alle baby'tjes die zijn gedocumenteerd als te vondeling gelegd of dood gevonden.

Daaruit blijkt dat moeders in Nederland zich ook weten te bedienen van alternatieven, omdat er sinds 1993 gemiddeld slechts 1,4 kindjes per jaar te vondeling zijn gelegd. De piek van zeven vondelingen in het jaar 2003 wordt geneutraliseerd door zes jaren tussen 1993 en 2011 waarin geen kindjes te vondeling werden gelegd.

De grafiek geeft een overzicht van het aantal te vondeling gelegde kinderen in Nederland in de bijna 20 afgelopen jaren.

3.1.3 Gevallen

Ook in het jaar 2012 komt het nog voor dat vrouwen die net moeder zijn geworden om welke reden dan ook hun kindje te vondeling leggen.

Zo werd op zaterdag 21 januari 2012 nog een jongentje bij het politiebureau in Groningen te vondeling gelegd. De moeder werd de volgende dag getraceerd.³⁸ Op het moment van het schrijven van deze scriptie is nog niet bekend of zij wordt vervolgd of slechts hulp krijgt aangeboden of opgelegd.

In de afgelopen jaren kwam het, zoals reeds opgemerkt, meerdere malen voor dat een kindje te vondeling werd gelegd. In het merendeel van de gevallen werd de moeder gevonden en wilde zij en kreeg zij haar kindje ook terug.

In slechts een zeer klein deel van de gevallen is de moeder en/of de vader berecht. Slechts één uitspraak in een geval waarin een moeder haar kindje te vondeling legde is gepubliceerd, en één waarin de vader het kindje in opdracht van de moeder te vondeling legde.

³⁶ Het Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen (NIDAA, voorheen Vondelingenluik.nl) is een onafhankelijk Nederlands kenniscentrum over anoniem afstand doen van een pasgeboren kindje. Website: <www.nidaa.nl>, geraadpleegd op 24 februari 2012.

³⁷ NIDAA, *Vondelingen in Nederland*, <www.nidaa.nl>, klik op 'vondeling leggen' en daarna op 'vondelingen in Nederland', geraadpleegd op 25 februari 2012.

³⁸ NIDAA, *Vondelingen in Nederland*, <www.nidaa.nl>, klik op 'vondeling leggen' en daarna op 'vondelingen in Nederland', geraadpleegd op 25 februari 2012.

In 2004 werd de toen nét meerderjarige vader veroordeeld die in opdracht van zijn toen 15-jarige en net-bevallende vriendin hun dochtertje, dat later de naam Noortje Ellen kreeg, op 22 september 2003 te vondeling legde op de stoep van een willekeurig huis. De zwangerschap en bevalling hadden hen beide overvallen, waardoor beide ouders in paniek raakten en de moeder de vader opdracht gaf om het kindje te vondeling te leggen.³⁹

Het andere geval betrof de toen 23-jarige moeder van de vondeling die op 13 september 2009 in Utrecht werd gevonden en de naam Lilly Bosboom kreeg. Zij achtte zich financieel en psychisch niet in staat om voor haar kindje te zorgen. Toen ze, zoals ze in haar geboorteland Duitsland was gewend, geen babyluikje vond bij het Diakonessenhuis in Utrecht, heeft ze het kindje toch maar bij het Diakonessenhuis, als vondeling, achtergelaten.⁴⁰

3.1.4 Opgelegde straffen en overwegingen daarvoor

De straf die de rechtbank passend achtte voor de vader van Noortje Ellen was drie maanden voorwaardelijke jeugddetentie met een proeftijd van twee jaar.

Hetgeen de rechtbank de vader aanrekende was dat hij het pasgeboren kindje midden in de nacht, slechts gewikkeld in een deken en in een doos verpakt, bij een willekeurig huis had neergezet. Toen het kindje enige uren later werd gevonden door de bewoonster van dat huis was het sterk onderkoeld. Met zijn handelen had hij (het leven van) het kindje aan groot gevaar blootgesteld. Ook woog mee dat een kindje te vondeling leggen voor veel maatschappelijke onrust zorgt.

Dat wat daarentegen in het voordeel van de vader pleitte was dat hij inmiddels, onder begeleiding, samen met de moeder toch de zorg voor hun kindje op zich had genomen.⁴¹

De vrouw die haar dochtertje, Lilly Bosboom, bij het Diakonessenhuis in Utrecht had achtergelaten werd gestraft met vier maanden voorwaardelijke gevangenisstraf. Als na te leven voorwaarde werd aan haar verplicht reclasseringstoezicht opgelegd. De rechter droeg de reclassering daarbij op om de moeder hulp en steun te verlenen bij de naleving van die voorwaarde.

De rechtbank nam de vrouw voornamelijk kwalijk dat zij geen (medische) hulp had ingeschakeld, voor noch na de bevalling. Daarnaast had de moeder haar kindje van anderhalve dag oud, en daarmee volledig afhankelijk van de zorg van anderen, met weinig kleertjes aan in het natte gras gelegd en was meteen vertrokken. Ze had zich er niet van vergewist dat haar kindje ook daadwerkelijk werd gevonden. Dit rekende de rechtbank haar in het bijzonder aan.

Door het kindje bloot te stellen aan het risico op aanzienlijke gezondheidsschade, zo niet op overlijden, had de moeder haar kindje in ernstig gevaar gebracht. Dat zij haar kindje bij een ziekenhuis te vondeling legde, hetgeen de kans op tijdige vondst deed toenemen, deed hier niet aan af.

Omdat er anderhalve dag had gezeten tussen de bevalling en het te vondeling leggen, vond de rechtbank dat de moeder genoeg tijd had gehad om na te denken en andere keuzes had kunnen en moeten maken.⁴²

3.2 Babydoding

Net als over het te vondeling leggen is over babydoding al vanaf de zeventiende eeuw gedocumenteerd. Maar het doden van een baby was toen gelukkig uitzondering. Moeders die ten einde raad waren, kozen er eerder voor om hun kindjes te vondeling te leggen.

Toch legde niet alle moeders die niet voor hun kindjes wilden of konden zorgen, hun kindjes te vondeling. De straffen die in de gevallen van babydoding werden toegepast logen er destijds niet om.

³⁹ Rechtbank Utrecht 4 oktober 2004, *LJN* AR3110.

⁴⁰ Rechtbank Utrecht 12 juli 2010, *LJN* BN0936.

⁴¹ Rechtbank Utrecht 4 oktober 2004, *LJN* AR3110.

⁴² Rechtbank Utrecht 12 juli 2010, *LJN* BN0936.

Zo ging in 1640 de Delftse moeder Anna Cristina Cransmüllerin, die in paniek tot twee keer toe haar kindje in het water gooide, maar wat werd gered, het gevang in en werd ze veroordeeld tot “geseling op het schavot en vijftig jaar verbanning uit Holland”.

In 1651 verdrinkt het dienstmeisje Grietje Thijssen haar kindje en gooide het lijkje daarna in het toilet. Zij kreeg de doodstraf.⁴³

Tegenwoordig komt babydoding nog steeds voor. Een onderscheid kan worden gemaakt⁴⁴ tussen *neonaticide*, *infanticide* en *filicide*. In het geval van neonaticide wordt het baby'tje binnen 24 uur naar de geboorte omgebracht. Bij infanticide gebeurt dat wanneer het kindje ouder is dan één dag maar jonger dan één jaar. Filicide beschrijft de doding van een kind, ouder dan één jaar, maar jonger dan achttien jaar.

Een kindje kan worden omgebracht zowel door een commissie als een omissie van de verzorger(s).

Wanneer dit is gepland spreekt men van actieve kinderdoding, is het in een impuls gebeurd is sprake van passieve kinderdoding.

Een andere omissie waardoor het kindje kan komen te overlijden is het onthouden van de noodzakelijke verzorging.

De kans dat babydoding wordt ontdekt is niet altijd even groot. Een pasgeboren baby'tje waarvan geen geboorteaangifte is gedaan, bestaat immers niet volgens de officiële bevolkingsregistratie. Ook als de moeder tijdens de zwangerschap nooit een arts of andere instantie heeft benaderd, of zelfs haar zwangerschap geheim heeft weten te houden, is er niemand die een kindje verwacht, en dus ook niemand die een kindje mist als de moeder er niet trots mee naar buiten komt.

De babydoding kan dan nog op andere manieren aan het licht komen, namelijk wanneer bijvoorbeeld nieuwe bewoners de tuin gaan verbouwen en een stoffelijk overschot vinden, of wanneer een dood kindje in huis wordt verstopt en men op den duur een vreemde geur gaat ruiken.

Wel zij hierbij opgemerkt dat een babylijkje dat wordt begraven sneller vergaat dan een lichaam van een volwassene. Daarna is er dus geen spoor meer te bekennen van een kindje dat ooit bestond.

Behalve door ontdekking door derden is de kans dus groot dat een dood baby'tje nooit wordt gevonden. Hierdoor is aannemelijk dat een deel van de babymoorden nooit aan het licht komt. Er wordt dan ook wel gesproken over ongeregistreerde criminaliteit.⁴⁵

3.2.1 Frequentie

Ook anno 2012 worden baby'tjes nog door hun moeder die in paniek of in psychische nood is om het leven gebracht. In de afgelopen jaren is het aantal babymoorden geleidelijk gestegen, zo blijkt uit het overzicht dat het NIDAA geeft. Een piek was in 2010, toen er elf dode baby's werden gevonden. Hieraan droeg uiteraard bij dat op 6 augustus in een huis in Nij Beets de vier dode baby's van Sietske H. werden gevonden, en drie weken later in Geleen de drie lijkjes van de baby's van Anita C..

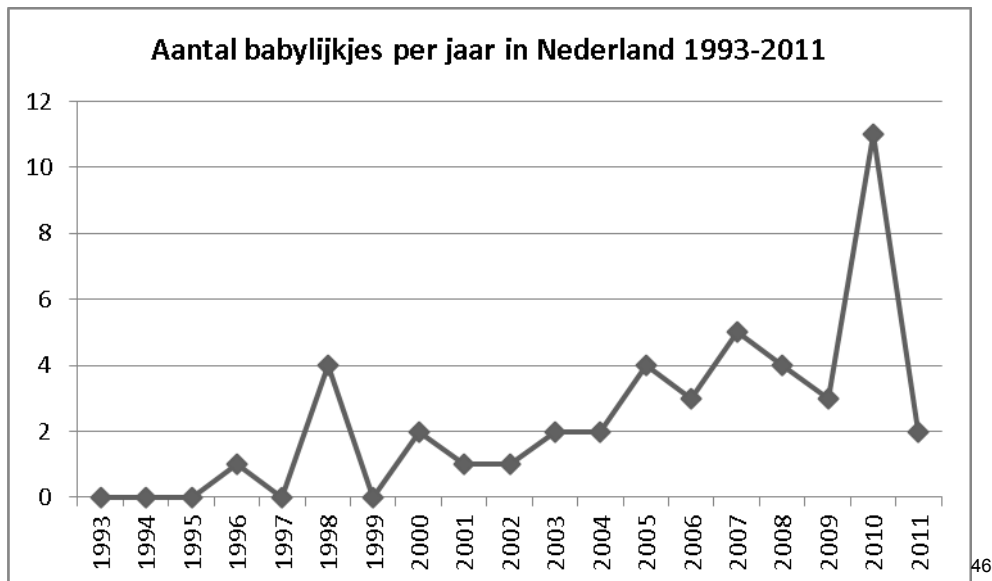
Uit de jaren '90 zijn, met uitzondering van in (1990-1992: onbekend, en) 1996 en 1998, geen babymoorden bekend. Vanaf het jaar 2000 tot 2011 werden gemiddeld 3,33 babylijkjes per jaar gevonden.

Voor een overzicht van het aantal geregistreerde babylijkjes van 1993 tot 2011 zie de volgende grafiek.

⁴³ Joris Smeets, Natuurhistorisch Museum, *Babymoord en vondelingen*, via <www.innl.nl>, zoek op 'vondeling', geraadpleegd op 26 februari 2012.

⁴⁴ NIDAA, *Babydoding*, Indeling volgens Resnick (1970), <www.nidaa.nl>, ga naar 'Babydoding', geraadpleegd op 28 februari.

⁴⁵ NIDAA, *Babydoding*, <www.nidaa.nl>, ga naar 'Babydoding', geraadpleegd op 28 februari.

3.2.2 Gevallen

Een aantal van de moeders of ouders die hun kindjes om welke reden dan ook om het leven hebben gebracht, zijn daarvoor veroordeeld. Echter, van een deel van de dode kindjes konden de ouder(s) niet terecht staan omdat zij nooit zijn gevonden.

Voor dit onderzoek zijn de negen uitspraken onderzocht die worden gevonden op rechtspraak.nl als wordt gezocht op 'kindermoord' en 'kinderdoodslag', en in uitspraken die zijn gedaan in de afgelopen tien jaar, dus van 1 januari 2002 tot 31 december 2011.

Dit getuigt er dus van dat het slechts zelden voorkomt dat een ouder terecht staat voor het doden van zijn/haar kindje. Dit gebeurde dan ook slechts gemiddeld 0,9 keer per jaar in de afgelopen tien jaar.

Hierbij zij wel opgemerkt dat er waarschijnlijk ook een aantal gevallen bestaat waarin wel sprake is van kindermoord dan wel kinderdoodslag en van een veroordelend vonnis, maar in welke zaken de uitspraak niet is gepubliceerd, of niet op de website van de rechtsprekende instanties in Nederland, rechtspraak.nl is opgenomen.

In alle op één na onderzochte uitspraken is sprake van kindermoord en/of kinderdoodslag. Het merendeel van de kindjes is om het leven gebracht door verstikking, door een sokje⁴⁷ of een T-shirt⁴⁸ in de mond, doordat de moeder de neus en mond heeft dichtgedrukt met haar hand of met een kussen tot het kindje niet langer bewoog⁴⁹ of doordat de moeder het kindje met haar (blote) handen heeft gewurgd⁵⁰.

Andere afschuwelijke wijzen waarop kindjes zijn gestorven zijn verdrinking⁵¹, verlaten met onderkoeling en/of verhogering tot gevolg⁵² en op een wijze die in de uitspraak wordt omschreven als 'gruwelijk'. Het enige dat in die uitspraak naar voren komt is dat de beide drugsverslaafde ouders op meerdere wijzen hebben geprobeerd het kindje te doden, en dat dat lukte nadat de vader de moeder een mes had aangegeven.⁵³

⁴⁶ NIDAA, *Vondelingen in Nederland*, <www.nidaa.nl>, klik op 'vondeling leggen' en daarna op 'vondelingen in Nederland', geraadpleegd op 26 februari 2012.

⁴⁷ Rechtbank Breda 23 maart 2010, *LJN* BL8559.

⁴⁸ Rechtbank Leeuwarden 3 mei 2011, *LJN* BQ3315.

⁴⁹ Rechtbank Almelo 30 november 2011, *LJN* BK4760, Rechtbank Leeuwarden 3 mei 2011, *LJN* BQ3315, Sietske H. Nij Beets, Rechtbank Maastricht 27 september 2011, *LJN* BT2687, Anita C., Geleen.

⁵⁰ Rechtbank Groningen 24 april 2008, *LJN* BD0507.

⁵¹ Rechtbank Haarlem 24 oktober 2006, *LJN* AZ0774, Beverwijkse baby moorden.

⁵² Rechtbank Alkmaar 22 september 2010, *LJN* BN8013.

⁵³ Rechtbank Den Haag 26 november 2004, *LJN* AR6514 en *LJN* AR6518.

De laatste afschuwelijke wijze waarop een kindje om het leven werd gebracht in een van de onderzochte uitspraken is doordat de minderjarige moeder haar pasgeboren kindje eerst een sokje in de mond stopte en het daarna bewerkte met een nagelvijl, een nagelknip en een klein schaartje. Als gevolg van die combinatie kwam dat kindje te overlijden.⁵⁴

Hetgeen alle moeders/ouders in deze uitspraken gemeen hebben is dat bij hen allen, met uitzondering van Sietske H. uit Nij Beets⁵⁵, uit onderzoek door psychologen en psychiaters is gebleken dat zij lijden aan enige, soms ernstige, vorm van stoornis of gebrekkige ontwikkeling op enig vlak. Zij waren dan ook bijna allemaal volledig ontoerekeningsvatbaar ten tijde van het plegen van het misdrijf.

Ook is in het merendeel van de uitspraken (impliciet) beschreven dat de moeders hun zwangerschap tegenover iedereen ontkenden en dat zij zelf de zwangerschap verdrongen en verderleefden alsof er niets veranderd was.

Toen de bevalling en het kindje zich aandienden, werd het voor hun gevoel gewone leven van de moeders plotseling brutaal overhoopgehaald. Die plotselinge verandering van omstandigheden in combinatie met de psychiatrische stoornis, vaak een borderline of een NAO⁵⁶ persoonlijkheidsstoornis, of een gebrekkige ontwikkeling van het vermogen om te kunnen omgaan met emoties, heeft bijgedragen aan de toestand waarin de moeders kwamen te verkeren en hetgeen zij vervolgens hebben gedaan, zo blijkt uit de onderzochte jurisprudentie.

3.2.3 Opgelegde straffen en overwegingen daarvoor

De straffen die zijn opgelegd in de onderzochte uitspraken variëren van plaatsing in een jeugdinrichting⁵⁷ tot gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging⁵⁸ en van al dan niet geheel voorwaardelijke gevangenisstraffen met diverse voorwaarden⁵⁹ tot zeven of twaalf jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf^{60, 61}.

Hetgeen de rechter de moeder/ouders in de meeste gevallen aanrekent wanneer zij wordt/-en veroordeeld voor kindermoord dan wel kinderdoodslag is dat het een pasgeboren kindje betreft dat nog volledig afhankelijk is van de zorg van anderen, in het bijzonder van die van de ouder(s). Ook weegt zwaar mee dat moeder/ouders het kindje vaak geen enkele kans heeft/hebben gegeven.

Voorts komt daar bij dat het nemen van een mensenleven een onomkeerbaar feit is. Ongeacht of het een moeder betreft die heeft gehandeld uit vrees voor de ontdekking van haar bevalling, zijn de verschillende rechtbanken van oordeel dat het desalniettemin een ernstig strafbaar feit betreft, dat bovendien de rechtsorde ernstig schokt.

Deze overwegingen vertaalt de rechtbank naar straffen die meestal worden opgelegd op grond van de logische specialiteiten⁶² die zijn opgenomen in de artikelen 290 en 291 WvSr.

⁵⁴ Rechtbank Breda 23 maart 2010, LJV BL8559.

⁵⁵ Zij weigerde medewerking aan een onderzoek in het Pieter Baan Centrum uit angst voor een TBS-maatregel. Het is de rechtbank niet duidelijk waarom zij deze mogelijkheid tot hulp heeft geweigerd.

⁵⁶ NAO staat voor *Niet Anders Omschreven*. Deze stoornis doet zich voor in het persoonlijk functioneren van mensen, maar voldoet niet aan de criteria voor één specifieke persoonlijkheidsstoornis. Vaak voldoet een dergelijke stoornis wel aan een aantal criteria, maar wordt ook voldaan aan criteria van andere stoornissen. Wanneer van ten minste twee andere stoornissen aan criteria is voldaan, naast de hoofdzakelijk aanwezige stoornis, is sprake van een persoonlijkheidsstoornis NAO. Bron: Trimbos Instituut, *Persoonlijkheidsstoornissen*, laatst bijgewerkt op 13 december 2011, <www.trimbos.nl>, zoek op 'Persoonlijkheidsstoornis', geraadpleegd op 29 maart 2012.

⁵⁷ Rechtbank Breda 23 maart 2010, LJV BL8559.

⁵⁸ Rechtbank Haarlem 24 oktober 2006, LJV AZ0774.

⁵⁹ Rechtbank Groningen 24 april 2008, LJV BD0507, Rechtbank Alkmaar 22 september 2010, LJV BN8013.

⁶⁰ Rechtbank Leeuwarden 3 mei 2011, LJV BQ3315.

⁶¹ Rechtbank Den Haag 26 november 2004, LJV AR6514.

⁶² Dit is een *lex specialis* ten opzichte van de *lex generalis*, zoals voor dit onderwerp moord en kindermoord, doodslag en kinderdoodslag. Wanneer er sprake is van een geval als bedoeld in de specia-

Een samenvatting van de besproken uitspraken is opgenomen in bijlage 1.

3.3 Zusmoederschap

De twee volgende beschreven mogelijkheden verschillen op een belangrijk punt van de twee die reeds zijn besproken. Bij deze ‘oplossingen’ ontdoet de moeder zich namelijk niet van het kindje.

Bij deze eerste modus operandi wordt het kindje opgenomen in het gezin van zijn grootouders. Het kindje wordt dan ook als kind van de grootouders aangegeven bij de burgerlijke stand.

De grootouders voeden het kindje op. De moeder van het kindje groeit vaak op in hetzelfde gezin, ook als het kind van haar ouders. Zij speelt dan voor de buitenwereld de rol van het oudere zusje van wat in feite haar eigen kindje is.⁶³

3.3.1 Gevallen en frequentie

Een situatie waarin deze oplossing vaak voorkomt is wanneer het een (zeer) jonge moeder betreft die vaak nog thuis woont. Haar kindje wordt dan, net als zij zelf, door haar ouders (verder) grootgebracht.

Volgens het NIDAA wordt in ongeveer een derde van de ongewenste zwangerschappen onder tienermoeders gekozen voor deze oplossing.⁶⁴ Concrete aantallen zijn onderzoeker niet bekend.

3.3.2 Strafbaar

Omdat het kindje wordt aangegeven door de ouders van de moeder als ware het hun kind, is er sprake van een vorm van illegale adoptie. In artikel 442a WvSr is het onbevoegd opnemen van een pleegkind namelijk met straf bedreigd. Daarnaast lopen de grootouders van het kindje, die zijn ware afstamming verduisteren door het doen van een onjuiste geboorteaangifte, het risico te worden veroordeeld op grond van artikel 236 lid 1 WvSr, namelijk voor afstammingsverduistering.

De onjuiste geboorteaangifte is eveneens strijd met artikel 7 van het IVRK, dat een kind het recht geeft om te weten van wie het afstamt.⁶⁵

3.4 Illegale opneming

Via de officiële weg kan een kindje dat is afgestaan ter adoptie worden opgenomen door een ander gezin dat het adopteert en het opvoedt als ware het een eigen kind.

Echter, ook via officieuze routes komen kindjes terecht in nieuwe gezinnen, die hen aangeven en opvoeden als hun eigen kinderen. Deze vorm van illegale opneming is verboden in Nederland omdat ook daarmee de afstamming van het kindje wordt verduisterd.⁶⁶

3.4.1 Gevallen en frequentie

In de jaren '70 werden veel kinderen op deze wijze ondergebracht bij nieuwe gezinnen. In sommige gevallen was zelfs sprake van gestolen kindjes die voor veel geld aan ouderparen werden verkocht.

lis-bepalingen, is justitie verplicht om voor dat feit te vervolgen en mag niet worden gekozen voor de algemene variant daarvan.

⁶³ NIDAA, *Zusmoederschap*, <www.nidaa.nl>, ga naar ‘Zusmoederschap’, geraadpleegd op 28 februari 2012.

⁶⁴ Karin Mølgaard, *Afstudeeronderzoek en website NIDAA*, e-mailwisseling met mw. K. van Tiggelen van het N.I.D.AA., 20 maart 2012; N.I.D.AA., *Zusmoederschap*, <www.nidaa.nl>, ga naar ‘Zusmoederschap’, geraadpleegd op 28 februari 2012.

⁶⁵ N.I.D.AA., *Zusmoederschap*, <www.nidaa.nl>, ga naar ‘Zusmoederschap’ daarna naar ‘Straffen zusmoederschap’, geraadpleegd op 28 februari 2012.

⁶⁶ NIDAA, *Illegale opneming*, <www.nidaa.nl>, ga naar ‘Illegale opneming’, geraadpleegd op 20 maart 2012.

De moeders van deze kindjes waren vaak jonge meisjes bij wie een kindje was verwekt door incest of verkrachting. Deze meisjes werden ertoe bewogen om hun kindjes af te staan doordat hen werd wijsgemaakt dat zij schuldig en zondig waren. Aan de ouders die de kindjes opnamen werd verteld dat de moeder van het kindje een prostituee was die niet voor haar kindje wilde zorgen.⁶⁷

In de jaren '70 van de vorige eeuw zijn in België naar schatting 30.000 kindjes gestolen van de moeders. In Nederland ligt het aantal in die periode iets lager: 25.000 kindjes.⁶⁸ Hoeveel kindjes er anno 2012 op oneigenlijke wijze in adoptiegezinnen terecht komen, is niet duidelijk.

Waarschijnlijk is echter wel dat vandaag de dag nog steeds in kindjes wordt gehandeld, via bijvoorbeeld de veilingssite www.e-bay.com of via andere media waar ouders op zoek gaan naar een draagmoeder. De opkomst van internet in de afgelopen decennia heeft hier zeker aan bijgedragen. Dit wordt bevestigd door de twee hierna te beschrijven voorbeelden van hoe fout het kan gaan wanneer men probeert een kindje op te nemen via de officiële weg: de gevallen van baby Donna en van baby Jayden.

3.4.1.1 Baby Donna

In 2005 kwam baby Donna ter wereld in België. Zij werd geboren uit een draagmoeder, die zwanger was geworden van een Belgische wensvader door zelfinseminatie. De draagmoeder zou de baby na de geboorte afstaan aan de Belgische wensouders.

Echter, gedurende de zwangerschap ontstond onenigheid tussen de Belgische wensouders en de draagmoeder en zij liet Nederlandse wensouders, waarmee zij via internet in contact was gekomen, de zorg voor baby Donna op zich nemen. Volgens de media is baby Donna voor € 5.000,- aan hen verkocht⁶⁹, maar waarschijnlijker is dat de Nederlandse wensouders slechts een onkostenvergoeding hebben betaald aan de draagmoeder.⁷⁰

Er ontstond hevig juridisch getouwtrek over wie de biologische en de juridische ouders van de baby waren en bij wie zij moest opgroeien.⁷¹ Immers, de Belgische wensvader was de biologische vader doch niet de verwekker, de echtgenoot van de draagmoeder was de juridische vader en de Nederlandse wensouders hadden family life met baby Donna opgebouwd – met goedkeuring van de juridische ouders van de baby – en claimden dat Donna hun kind was door de opnemings van haar in hun gezin.⁷²

In juni 2009 verzochten de Belgische wensouders de Nederlandse rechter weer⁷³ om de Nederlandse wensouders uit de tijdelijke voogdij te ontzetten, zodat zij baby Donna konden gaan verzorgen. Echter, de rechtbank besliste dat baby Donna bij de Nederlandse wensouders mocht/moest blijven, omdat zij meer gewicht toekende aan het family life dat Donna inmiddels had met de Nederlandse wensouders, dan aan de biologische band met de biologische vader.⁷⁴

De Belgische wensouders gingen in hoger beroep, maar ook het hof was van oordeel dat baby Donna in Nederland moest blijven.⁷⁵

⁶⁷ NIDAA, *Illegale opnemings*, <www.nidaa.nl>, ga naar 'Illegale opnemings', geraadpleegd op 20 maart 2012.

⁶⁸ NIDAA, *Illegale opnemings*, <www.nidaa.nl>, ga naar 'Illegale opnemings', geraadpleegd op 20 maart 2012.

⁶⁹ Nu.nl, *Alle betrokkenen baby Donna voor rechter*, 25 november 2011, <www.nu.nl>, zoek op 'baby donna', eerste hit, geraadpleegd op 3 april 2012.

⁷⁰ Mr. P. Dorhout, 'Baby Donna, Waar ging het mis?', *FJR* 2008, 70 1 juli 2008.

⁷¹ Mr. P. Dorhout, 'Baby Donna, Waar ging het mis?', *FJR* 2008, 70 1 juli 2008 en de uitspraken van Rb Utrecht 26 oktober 2006, *LJN* AU4934 en 24 oktober 2007, *LJN* BB6360.

⁷² Rechtbank Utrecht 10 juni 2009, *LJN* BI9334.

⁷³ Eerder verzochten de Belgische wensouders dit ook al, maar bij beschikking d.d. 24 oktober 2007 wees Rb Utrecht het verzoek af, *LJN* BB6360.

⁷⁴ Rechtbank Utrecht 10 juni 2009, *LJN* BI9334.

⁷⁵ Hof Amsterdam 2 februari 2010, *LJN* BL5721.

Donna verblijft nog steeds in Nederland, waar zij opgroeit bij haar Nederlandse pleegouders. De draagmoeder en haar man, de Belgische en de Nederlandse wensouders, zijn uiteindelijk niet vervolgd door justitie. Toen de Belgische wensvader in 2007 aangifte deed was het feit van de 'verkoop van de baby' volgens justitie reeds verjaard en daarnaast zou het feit niet te bewijzen zijn.⁷⁶

3.4.1.2 Baby Jayden

De wensouders in deze zaak konden om medische redenen zelf geen kinderen krijgen. Wel was hun kinderswens erg groot.

De wensmoeder was met de biologische moeder in contact gekomen via internet en e-mail. De biologische moeder was zwanger maar wilde het kindje niet houden. Zij had met de wensmoeder afspraken gemaakt over de feitelijke overdracht van het kindje en over hoeveel de baby zou moeten kosten, namelijk € 7.500,-.

Voor de bevalling in juli 2008 had de biologische moeder zich in het ziekenhuis in Gent laten opnemen onder de naam van de wensmoeder, gecombineerd met haar eigen adres in België. Hierdoor kwam dus de naam van de wensmoeder op de geboorteakte te staan.

De wensouders waren naar België afgereisd en de wensvader had in Gent aangifte gedaan van de geboorte van *zijn* zoon, die op grond van de stukken uit het ziekenhuis zou zijn geboren uit de wensmoeder.

De wensouders namen baby Jayden mee naar Nederland en de wensvader deed ook bij de Nederlandse ambtenaar van de burgerlijke stand aangifte van de geboorte van *zijn* zoon, uit *zijn* vrouw, de wensmoeder.

Nadat de autoriteiten erachter kwamen hoe de wensouders aan baby Jayden waren gekomen, werd de baby na vijf maanden uit het gezin van de wensouders gehaald.

De ouders zijn beiden veroordeeld tot acht maanden voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van twee jaar, 240 uur werkstraf en een voorwaardelijke boete van € 1.000,- met een proeftijd van twee jaar.^{77, 78}

Baby Jayden is eerst, via Bureau Jeugdzorg, overgeplaatst naar een pleeggezin in Nederland. Daarna is hij via de Belgische autoriteiten naar een pleeggezin in België gegaan, waar hij nu verder opgroeit.⁷⁹

3.5 Hulpverlening

Zoals uit de hierboven in § 3.1 en § 3.2 beschreven gevallen blijkt verkeren deze (aanstaande) moeders, wellicht nog meer dan de moeders in de gevallen beschreven in § 3.3 en § 3.4, in een noodsituatie waardoor ze moeilijke en veelal onwenselijke keuzes maken. Daar komt bij dat de keuze die de moeder maakt meestal geen weloverwogen keuze is, juist vanwege de toestand waarin zij verkeert.⁸⁰ De kans is groot dat het kindje, als het al in leven blijft, niet bij de biologische ouders opgroeit, laat staan zijn afstamming zal leren kennen.

Om, ondanks dat de moeder in paniek is wanneer zij ineens, onverwachts, bevalt, te voorkomen dat zij het kindje iets aandoet, is van groot belang dat de moeder tijdig haar weg weet te vinden naar bereikbare en adequate hulpverlening, of dat deze hulpverlening haar weet te vinden. Hiermee zou aan de moeder de nodige hulp, zowel medisch als psychosociaal, kunnen worden verleend en kan wellicht worden voorkomen dat zij in paniek raakt en haar kindje iets aandoet.

⁷⁶ Nu.nl, *België wil adoptieouders baby Donna vervolgen*, 2 april 2009, <www.nu.nl>, zoek op 'baby donna', geraadpleegd op 3 april 2012.

⁷⁷ Rechtbank Zwolle 14 juli 2011, LJV BR1608 (wensmoeder) en BR1615 (wensvader).

⁷⁸ De rechtbank motiveert de voorwaardelijke straf met het feit dat de redelijke termijn van artikel 6 EVRM is overschreden. Wanneer dat niet het geval was geweest, was de gevangenisstraf onvoorwaardelijk geweest.

⁷⁹ Prof. mr. P. Vlaardingebroek, hoorcollege 9 Relatieright, Universiteit van Tilburg, Tilburg 3 april 2012.

⁸⁰ Karin Mölgaard, *De niet-wenselijkheid van anonieme afstand*, gesprek met mw. D. Postema, beleidsmedewerkster bij Stichting Ambulante Fiom, 's-Hertogenbosch, 15 maart 2012. Gehele gespreksverslag opgenomen in bijlage 3.

Echter, sommige moeders zijn niet in staat om hun weg naar hulpverleningsinstanties te vinden. Dit kan voorkomen wanneer zij de zwangerschap om welke reden dan ook ontkend en verdrongen heeft, of bijvoorbeeld omdat zij de hulpverlenende instanties niet op een adequate manier weet te vinden en het risico op ontdekking te groot is. Hierbij spelen de sociale vrijheid en ontwikkeling evenals de emotionele ontwikkeling en gesteldheid van de moeder een grote rol.

Een andere groep moeders wil de hulpverlening niet vinden omdat zij de noodzaak daartoe niet in (wil) ziet(-n). Ook zij ontkennen tegenover iedereen inclusief zichzelf dat er een kindje in hun buik groeit. Reden hiervoor kan de manier zijn waarop het kindje is verwerkt, wanneer dit is door een situatie waaraan de moeder niet herinnerd wil worden, zoals verkrachting of incest.⁸¹

Ook voor de voor hulpverlening onbereikbare moeders dient een goed en makkelijk te bereiken alternatief te bestaan, in aanvulling op de reguliere hulpverlening. De bestaande hulpverlening is voor de grote meerderheid wel voldoende, maar niet voor alle gevallen aangezien vondelingen en babydoding nog steeds voorkomen. Om het doel van zo min mogelijk vondelingen en gedode kindjes te bereiken, kan worden gedacht aan een aanvulling op de bestaande mogelijkheden. Dit kan de vorm hebben van aanvullende hulpverlening voor moeders in (psychische) nood, al dan niet als een voorfase van de reguliere hulpverlening. Zo bezien bestaat er behoefte aan een aanvullende vorm van hulpverlening.

3.6 Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt dat het te vondeling leggen of het verwonden/doden van een kindje praktisch altijd gebeurt in paniek en in een vlaag van verstandsverbijstering bij de moeder. Dat is dus geen weloverwogen keuze, laat staan een geplande actie. Hierbij spelen de psychische gezondheid van de moeder en haar ontwikkeling op onder andere sociaal en emotioneel vlak een grote rol. Deze moeders zouden dus baat hebben bij tijdig ingezette, professionele hulpverlening. De vraag is of die hulpverlening in alle gevallen kan worden ingezet op een moment dat het kindje nog in goede gezondheid verkeert, hetgeen vaak alleen nog maar het geval is onmiddellijk na de bevalling.

Bij het zusmoederschap en de illegale opneming spelen andere factoren mee, zoals de leeftijd van de moeder, de financiële situatie van de moeder en of zij als gevolg daarvan op het idee komt om haar – toch al niet-gewenste – kindje te verkopen.

Bij deze twee manieren zij opgemerkt dat zij, in tegenstelling tot de twee eerste, zich beter laten plannen. De moeder kan weliswaar om verschillende redenen in paniek zijn op het moment dat de beslissingen worden genomen, maar zij is niet alleen. Immers, bij deze twee 'oplossingen' zijn per definitie andere mensen aanwezig, zoals de eigen ouders van de kindmoeder en/of de wensouders bij de illegale opneming.

Nadeel hiervan is dat personen die weten hoe de puzzelstukjes in elkaar passen, vaak nalaten om adequate hulp in te schakelen. Zoals in de gevallen van baby Jayden en baby Donna blijkt vinden die mensen dat zaken met hun aanpak en zonder inmenging van de officiële instanties, prima worden geregeld, en het kindje groeit op zonder zijn ware afstamming te kennen.

Het aantal moeders/ouders dat om wat voor reden dan ook komt tot het te vondeling leggen of het doden van hun kindjes is niet groot. Feit blijft wel dat nog steeds kindjes te vondeling worden gelegd of om het leven worden gebracht of op oneigenlijke wijze bij andere ouders terecht komen.

Gezien het voorgaande lijkt het zinvol om in te zetten op hulpverlening, primair in de gevallen waarin het leven van het kindje in gevaar komt. Echter, de voorwaarde daarvoor is wel dat

⁸¹ Karin Mölgaard, *Het Babyhuis en anoniem afstand doen*, gesprek met mw. B. Muller en mw. M. Wamelink, oprichtsters van Het Babyhuis, Dordrecht, 23 april 2012. Gehele gespreksverslag opgenomen in bijlage 4.

deze hulpverlening vindbaar is voor (aanstaande) moeders op het moment dat het dreigt mis te gaan. De moeilijkheid die daarin schuilt is dat een vrouw/meisje die/dat zwanger is, maar dat tegenover zichzelf en haar omgeving ontkent, niet de noodzaak inziet van het inschakelen van hulp van buitenaf. En dat kan grote gevolgen hebben, zowel voor haar als voor het kindje.

De grote vraag wordt dan op welke manier meer (aanstaande) moeders kunnen worden bereikt door hulpverlenende instanties, ondanks het feit dat zij op dat moment misschien niet openstaan voor hulpverlening. Hierbij kan eventueel worden gedacht aan een alternatieve (tijdelijke) oplossing die de moeder ademruimte geeft, in de aanloop naar de reguliere hulpverlening.

Hoofdstuk 4. Verplichtingen van de overheid ingevolge EVRM en IVRK

Zowel het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM) als het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (hierna: IVRK) zijn verdragen die zijn ontstaan door samenwerkingen tussen staten. Het EVRM is een samenwerking tussen de Europese staten, met uitzondering van Wit-Rusland en het Vaticaan. Het is gesloten in 1949, na de Tweede Wereldoorlog.

Het IVRK daarentegen heeft praktisch mondiaal bereik. Dat verdrag is door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bij acclamatie aangenomen in en werking getreden in 1989. Alleen Somalië en de Verenigde Staten zijn geen partij bij dit verdrag.^{82 83 84 85}

Zo recent als in 2009 is hieraan het *Handvest van de grondrechten van de EU* (hierna: het Handvest) toegevoegd. Daarin zijn fundamentele rechten, vrijheden en beginselen opgenomen, en het is bindend voor alle lidstaten van de EU wanneer zij het gemeenschapsrecht toepassen.⁸⁶

4.1 De verplichtingen

Voor Nederland en alle andere staten die het EVRM en het IVRK hebben geratificeerd, is daarmee een aantal verplichtingen ontstaan.

Een deel van deze verplichtingen zijn positief, anderen zijn negatief. Een positieve verplichting houdt in dat de overheid een verplichting heeft tot een doen, een negatieve verplichting dat de overheid een verplichting heeft tot een nalaten. Zo dient de overheid bijvoorbeeld ingevolge artikel 28 IVRK ervoor te zorgen dat alle minderjarigen in staat worden gesteld om onderwijs te volgen (positieve verplichting), en dient de overheid zich op grond van artikel 8 EVRM ervan te onthouden om inbreuk te maken op het recht op privéleven van haar burgers (negatieve verplichting).

De vraag die hierbij gesteld kan worden is of Nederland zich voldoende inspant om de verplichtingen die het op zich heeft genomen na te leven en daar uitvoering aan te geven. Concreet voor dit onderzoek is van belang of Nederland momenteel voldoende waarborgen biedt om het recht van een pasgeboren kindje op leven ingevolge artikel 2 van het EVRM te garanderen, evenals het recht dat datzelfde kind heeft ingevolge artikel 7 IVRK om, indien mogelijk, zijn ware afstamming te kennen.

4.2 Artikel 2 EVRM

Artikel 2 van het EVRM bevat de positieve verplichting voor een staat om het recht op leven te waarborgen van eenieder die zich op zijn grondgebied bevindt. Daarnaast dient een staat, wanneer iemand binnen zijn grondgebied om het leven is gekomen, een adequaat en effectief onderzoek in te stellen naar de oorzaak daarvan.

Artikel 2 EVRM bevat dus een dubbele verplichting voor de staat: zowel een inhoudelijke als een procedurele.⁸⁷

⁸² Prof. mr. J.E. Doek en Prof. mr. P. Vlaardingerbroek, *Jeugdrecht en jeugdzorg*, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009, p. 585-586.

⁸³ Mr. F. Vlemminx, *Een nieuw profiel van de grondrechten*, Den Haag: Boom 2002, p. 39.

⁸⁴ EuropaNu, *Europeaan van de week: Egbert Myjer*, <www.europa-nu.nl>, zoek op 'egbert myjer', geraadpleegd op 11 april 2012.

⁸⁵ Defence for children, *Het IVRK heeft nu 193 lidstaten!*, 9 februari 2007, <www.defenceforchildren.nl>, zoek op '193 lidstaten', geraadpleegd op 11 april 2012.

⁸⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Handvest van de Grondrechten*, <www.minbuza.nl>, zoek op 'handvest grondrechten', eerste hit, geraadpleegd op 4 juni 2012.

⁸⁷ Mr. F. Vlemminx, *Een nieuw profiel van de grondrechten*, Den Haag: Boom 2002, p. 90.

4.2.1 Inhoud en strekking

Voor dit onderzoek is met name de eerste helft van de tweede volzin van het eerste lid van belang. Daarbij kan namelijk ook het leven van een pasgeboren baby'tje worden ondergebracht.

De tekst van het eerste lid luidt in de Nederlandse vertaling als volgt:

“Artikel 2. Recht op leven

1. Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd, behoudens door de tenuitvoerlegging van een gerechtelijk vonnis wegens een misdrijf waarvoor de wet in de doodstraf voorziet.”

Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) heeft door de jaren heen honderden uitspraken gedaan in zaken waarin klagers de mening waren toegedaan dat het recht op leven zoals vervat in artikel 2 EVRM was geschonden door een staat.

Om in kaart te brengen wat de reikwijdte van het recht op leven is ingevolge de rechtspraak van het EHRM, wordt een aantal uitspraken over artikel 2 EVRM in de volgende subparagraaf besproken.

4.2.2 Interpretatie door het EHRM

Pas in 1998 werd de positieve verplichting voor de overheid om het recht op leven actief te beschermen door het EHRM gelezen in de bepaling van 2 EVRM.⁸⁸ Daarvóór verplichtte deze bepaling de overheid ‘slechts’ er zorg voor te dragen dat geen levens op onrechtmatige wijze werden beëindigd.

Voor dit onderzoek zijn vijftig uitspraken van het EHRM, waarin werd geklaagd over een schending van artikel 2 EVRM, bestudeerd.

De uitspraken die het EHRM heeft gedaan zijn in het Engels en in het Frans toegankelijk via de database van het EHRM, HUDOC.⁸⁹

Er is in HUDOC gezocht op ‘violation article 2 of the convention’, in uitspraken gedaan tussen 1 januari 2002 en 1 januari 2012. De resultaten zijn gesorteerd op relevantie, beginnend bij de – volgens het zoekstelsel – meest relevante uitspraak.

De vijftig bestudeerde uitspraken zijn enigszins willekeurig gekozen, vanwege het aantal beschikbare uitspraken over artikel 2 uit de afgelopen tien jaar. Dit zijn er namelijk honderden. De uitspraken zijn bestudeerd om een beeld te krijgen van de lijn die het EHRM volgt wanneer wordt geklaagd over een schending van artikel 2 EVRM. In vijftig uitspraken komt deze lijn voldoende naar voren.

In de bestudeerde uitspraken komt naar voren dat een staat doorgaans alles dient te doen om de levens van degenen die zich op zijn grondgebied bevinden, te beschermen. Dat betreft vooral een doen, zoals tijdig medische hulp inschakelen⁹⁰, bescherming bieden bij dreiging⁹¹ of burgers informeren over de risico's wanneer zij gevaar lopen⁹². Het EHRM legt het recht op leven zelfs zo uit dat het *niet* het recht op levensbeëindiging mede omvat.⁹³

⁸⁸ EHRM 9 juni 1998, *applicatienummer* 23413/94, *NJ* 1999, 283, L.C.B. tegen het Verenigd Koninkrijk.

⁸⁹ Deze is toegankelijk via de website van het EHRM: <<http://www.echr.coe.int>>. Kies links ‘Case-Law’, ‘Decisions and judgments’, HUDOC database. Open de database.

⁹⁰ EHRM 13 juni 2002, *applicatienummer* 38361/97, Anguelova tegen Bulgarije en EHRM 21 december 2010, *applicatienummer* 45744/08, Jasinskis tegen Letland.

⁹¹ EHRM 27 juli 2004, *applicatienummer* 57671/00, Slimani tegen Frankrijk en EHRM 1 juli 2003, *applicatienummer* 29178/95, Finucane tegen Verenigd Koninkrijk.

⁹² EHRM 18 juni 2002 en 30 november 2004, *applicatienummer* 48939/99, Öneriyildiz tegen Turkije.

⁹³ EHRM 29 april 2002, *applicatienummer* 2346/02, Pretty tegen Verenigd Koninkrijk.

In de bestudeerde uitspraken waarin burgers om het leven waren gekomen door een doen of een nalaten van overheidsdienaren, zoals politie⁹⁴ of militairen⁹⁵, of door andere mensen⁹⁶ acht het EHRM de staat verantwoordelijk voor schending van artikel 2 EVRM.

In een deel van de uitspraken neemt het Hof geen inhoudelijke schending van artikel 2 EVRM aan. Echter, dan kan er nog wel een procedurele schending worden aangenomen. In die gevallen heeft de staat in kwestie geen deugdelijk, “adequately and effective”, onderzoek ingesteld naar de doodsoorzaak en –omstandigheden van de dood van een burger. Dit kan het geval zijn wanneer er helemaal geen onderzoek is gedaan⁹⁷, wanneer dat pas na een aantal jaren werd gestart⁹⁸, of wanneer er wel onderzoek heeft plaatsgevonden, maar dat geen onafhankelijk onderzoek was⁹⁹.

In een ander deel van de onderzochte uitspraken waarin werd geklaagd over een schending van artikel 2 EVRM, werd dat niet aangenomen. Wel werd er in een aantal van die uitspraken schending van andere bepalingen uit het EVRM aangenomen. Het vaakst waren artikel 3 (het folterverbod) en/of 13 (het recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel) EVRM geschonden.

Aldus kan worden geconcludeerd dat het EHRM een ruime betekenis toekent aan het fundamentele recht dat is neergelegd in artikel 2 EVRM, het recht op leven.

Dit recht wordt nog eens benadrukt in artikel 6 IVRK, waarin is opgenomen dat alle staten “erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft”.

Daarbinnen past dus ook de verplichting voor Nederland als staat en partij bij het EVRM om er alles aan te doen om te voorkomen dat het recht op leven van een pasgeboren baby'tje wordt geschonden.

Aangezien er in Nederland nog af en toe kindjes te vondeling worden gelegd met alle risico's van dien, en pasgeboren kindjes om het leven worden gebracht door hun moeder/ouders, ontstaat de vraag of Nederland voldoende invulling geeft aan de positieve verplichting en er al het mogelijke aan doet om dat te voorkomen. Wanneer Nederland als staat namelijk een verwijt zou kunnen worden gemaakt dat het niet – voor zover mogelijk – voldoende adequate en bereikbare hulpverlening biedt voor de moeders in (psychische) nood teneinde het recht op leven van het kindje te waarborgen, is in de lijn die het EHRM volgt immers sprake van een schending van de positieve verplichting van artikel 2 EVRM.

4.3 Artikel 7 IVRK

Artikel 7 IVRK erkent het recht van een kind om, voor zover mogelijk, zijn afstamming te kennen en door zijn ouders te worden opgevoed. Dit impliceert uiteraard dat het kind het recht heeft om te weten wie zijn ouders zijn en om hen te kennen.

Ingevolge het eerste lid van artikel 18 IVRK dient iedere staat zelfs alles te doen dat in zijn vermogen ligt om te bevorderen dat beide ouders verantwoordelijkheid nemen voor de opvoeding van hun kinderen.

4.3.1 Inhoud en strekking

Voor dit onderzoek is het eerste lid van artikel 7 IVRK van belang. Dat luidt in de Nederlandse vertaling als volgt:

⁹⁴ EHRM 21 oktober 2010, Jasinskis tegen Letland, *applicatienummer* 45744/08, en EHRM 14 december 2010, *applicatienummer* 74832/01, Mizigarova tegen Slowakije.

⁹⁵ EHRM 24 februari 2005, *applicatienummer* 57942/00, Khashiyev en Akayeva tegen Rusland en *applicatienummer* 57945/00, Isayeva, Yusupova and Bazayeva tegen Rusland.

⁹⁶ EHRM 8 april 2004, *applicatienummer* 26307/95, Tahsin Acar tegen Turkije.

⁹⁷ EHRM 7 januari 2010, *applicatienummer* 25965/04, Rantsev tegen Cyprus en Rusland.

⁹⁸ EHRM 8 april 2004, *applicatienummer* 26307/95, Tahsin Acar tegen Turkije.

⁹⁹ EHRM 15 mei 2007, *applicatienummer* 52391/99, Ramsahai e.a. tegen Nederland en EHRM 7 juli 2011, *applicatienummer* 55721/07, Alskeini e.a. tegen Verenigd Koninkrijk.

“Artikel 7

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen, en door hen te worden verzorgd.”

Voor dit onderzoek is de passage “en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen, en door hen te worden verzorgd” van belang.

Het recht van een kind om de ouders te kennen is dus wel een belangrijk recht, echter, het kan niet tot de absolute rechten worden gerekend. Dat vloeit voort uit de passage “voor zover mogelijk”. Immers, indien het om welke reden dan ook niet mogelijk is dat een kind zijn afstamming kent of door zijn ouders wordt verzorgd, kan het kind zijn recht uit dit artikel niet geldend maken. Dit werd ook benadrukt door de minister bij de wijziging van boek 1 van het BW ten behoeve van de adoptie door personen van hetzelfde geslacht.¹⁰⁰

Het recht om de ouders te kennen is een belangrijk recht van en voor het kind, maar daarop kunnen dus uitzonderingen bestaan.

In de hierna te bespreken Valkenhorst-arresten formuleerde de Hoge Raad (hierna: HR) de volgende omschrijving voor het recht van een kind om zijn afstamming te kennen:

“Aan grondrechten als het recht op respect voor het privéleven, het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en het recht op vrijheid van meningsuiting ten grondslag liggende algemene persoonlijkheidsrecht omvat mede het recht om te weten van welke ouders men afstamt. Dit recht is internationaal vastgelegd in artikel 7 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, waarbij Nederland partij is. Dit recht is niet absoluut en moet wijken voor de rechten en vrijheden van anderen wanneer deze in het gegeven geval zwaarder wegen.”

4.3.2 (Inter)nationale jurisprudentiële interpretatie

In de rechtspraak zijn een viertal belangrijke, bekende uitspraken gedaan over in hoeverre (inmiddels meerderjarige) kinderen het recht hebben om te weten van wie zij afstammen.

Reeds in 1989 oordeelde het EHRM dat uit artikel 8 EVRM een positieve verplichting voortvloeit voor een staat om te voorzien in deugdelijke procedures met beroepsmogelijkheden voor kinderen die hun afstamming niet kennen, en deze willen achterhalen.¹⁰¹

In 1994 deed de HR uitspraak in de zaak tegen Stichting Valkenhorst.¹⁰² Bijna negen jaar later deed het EHRM uitspraak in de zaak die mevrouw Odièvre had aangespannen tegen Frankrijk.¹⁰³

4.3.2.1 Gaskin tegen het Verenigd Koninkrijk

De moeder van de heer Gaskin was vlak na de bevalling overleden, en Gaskin werd daarvoor onder toezicht gesteld van de Liverpool City Council. Gaskin bracht zijn jeugd door in verschillende pleeggezinnen, waar hij niet altijd even goed werd behandeld.

Op volwassen leeftijd kreeg Gaskin persoonlijke problemen. Teneinde deze op te lossen en te verwerken vroeg hij inzage in de dossiers die over hem, tijdens zijn jeugd, waren opgebouwd.

Hieraan wilde de Liverpool City Council niet meewerken, en ook zowel de rechtbank als het hof in Engeland oordeelden dat Gaskin de informatie uit de dossiers niet nodig had om zijn problemen te verwerken.

Daarop ging Gaskin, via de Europese Commissie voor de rechten van de mens, in beroep bij het EHRM. Dat oordeelde dat er twee belangen waren die beiden van belang zijn en beiden dienen te worden gewaardeerd: enerzijds het vitale belang van het kind bij afstammingsvoor-

¹⁰⁰ Kamerstukken II 1999-2000 26 673, nr. 5, p. 44.

¹⁰¹ EHRM 7 juli 1989, NJ 1991, 659, Gaskin tegen Verenigd Koninkrijk.

¹⁰² HR 15 april 1994, NJ 1994, 608, Valkenhorst II.

¹⁰³ EHRM 13 februari 2003, NJ 2003, 587, Odièvre tegen Frankrijk.

lichting en informatie over zijn jeugd, en anderzijds het vertrouwelijke karakter van de dossiers en het belang van het verkrijgen van objectieve en betrouwbare voor in die dossiers. Omdat aan deze beide belangen gewicht werd toegekend, dient daartussen per geval een afweging te worden gemaakt door een derde, hetgeen volgens het EHRM niet in strijd is met artikel 8 EVRM.

Echter, daar de Engelse overheid niet had voorzien in een te bewandelen weg voor mensen die inzage wensten in hun afstamming, maar dat werden geweigerd, werd een schending van de positieve verplichting hiertoe van artikel 8 EVRM aangenomen.^{104 105}

Met deze uitspraak werd het recht op afstammingsvoorlichting niet direct erkend, maar het was wel een belangrijke ontwikkeling van dat recht.

4.3.2.2 De Valkenhorst-arresten

Stichting Valkenhorst te Breda is tegenwoordig een stichting die (tiener)moeders en andere vrouwen opvang biedt wanneer zij te maken hebben (gehad) met huiselijk geweld.¹⁰⁶

Tientallen jaren geleden bood Valkenhorst (toen nog onder de naam Moederheil) hulpverlening in de vorm van opvang aan moeders die vaak onder druk van hun omgeving afstand wilden doen van hun kindjes, zodra deze geboren waren. Dit kon overigens niet anoniem. Ook verlangde Valkenhorst informatie van de vrouw over de vermoedelijke verwekker, waarschijnlijk teneinde een bijdrage in de kosten van de opvoeding van het kind aan hem te kunnen vragen.

Over de moeders aan wie hulp werd verleend en de vermoedelijke verwekkers hield Valkenhorst een administratie bij.¹⁰⁷

4.3.2.2.1 Valkenhorst I

In 1989 begon een inmiddels volwassen vrouw die in Valkenhorst was geboren en was afgestaan een rechtszaak tegen Valkenhorst omdat zij wilde weten van wie zij afstamde. Valkenhorst weigerde haar namelijk inzage te geven in de gegevens waarover de instelling beschikte en beriep zich daarbij op haar geheimhoudingsplicht.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch oordeelde dat er drie met elkaar conflicterende belangen aan de orde waren.

Ten eerste was dat het belang van het kind om te weten van wie het afstamt, zoals neergelegd in onder andere artikel 17 Internationaal Verdrag inzake Burger- en Politieke Rechten (hierna: IVBPR) en in artikel 7 en 8 van het in Nederland toen nog niet geldende IVRK, en aangenomen door het EHRM in Gaskin tegen het Verenigd Koninkrijk (7 juli 1989, *NJ* 1991, 659).

Ten tweede was dat het maatschappelijk belang van de hulpverlening door Valkenhorst. Aan dat belang wordt in de rechtspraak over het verschoningsrecht veel gewicht toegekend, omdat het belangrijk is dat eenieder zich tot een hulpverlener moet kunnen wenden zonder te hoeven vrezen voor openbaarmaking van zijn persoonsgegevens en hetgeen hij in vertrouwen aan die hulpverlener heeft kenbaar gemaakt. Het belang waarop het hof hier doelt is dat van het behoud van de vertrouwensfunctie van Valkenhorst.

Het derde belang dat het hof aanwezig achtte was dat van de door Valkenhorst geregistreerden met betrekking tot hun privacy.

Het eerste belang achtte het hof te veelomvattend en de gevolgen te verstrekkend om het als een absoluut recht aan te merken terwijl daarvoor nog geen positiefrechtelijke regeling bestond.

Toch kwam het hof tot de conclusie dat het belang van appellante zwaarder woog dan dat van haar moeder, nu, vanwege de gewijzigde maatschappelijke opvatting over het onge-

¹⁰⁴ EHRM 7 juli 1989, *NJ* 1991, 659, Gaskin tegen Verenigd Koninkrijk.

¹⁰⁵ J.A.E. van Raak – Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Proefschrift UvT, Tilburg: 2007, p. 16-18.

¹⁰⁶ Valkenhorst, *Home*, <www.safegroup.nl>, geraadpleegd op 6 mei.

¹⁰⁷ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796, r.o. 4.5.

huwd moeder worden, het respect voor haar nagedachtenis niet zou worden aangetast wanneer appellante inzage zou krijgen in het dossier over haar moeder en daarmee ook informatie over haar vermoedelijk verwekker.

Derhalve veroordeelde het hof Valkenhorst om appellante binnen acht dagen na betekening van het arrest inzage te verschaffen.¹⁰⁸

4.3.2.2.2 Valkenhorst II

In 1990 werd een andere zaak aanhangig gemaakt tegen Valkenhorst, eveneens door kinderen die daar waren geboren en afgestaan en afstammingsinformatie wensten maar deze in eerste instantie niet kregen.

Na de uitspraak in Valkenhorst I had Valkenhorst haar beleid betreffende de geheimhouding aangepast ten aanzien van de informatieverstrekking aan kinderen van reeds overleden moeders. Zij stelde de informatie waarover zij beschikte ter beschikking aan kinderen waarvan de moeder inmiddels was overleden, tenzij de moeder zich daar uitdrukkelijk tegen had verzet. Daarmee kregen twee van de drie appellanten inzage in het hun betreffende dossier. Ten behoeve van de derde appellante overwoog de HR als volgt: haar moeder was nog in leven en weigerde toestemming te geven voor de bekendmaking van haar gegevens aan appellante. Daarnaast was het recht om haar afstamming te kennen geen absoluut recht en daarom zou dat onder omstandigheden moeten wijken voor rechten en vrijheden van anderen.

Toch achtte de HR het recht van de moeder op privacy i.c. minder zwaar wegen dan het recht van appellante om haar afstamming te kennen. Dit omdat het voor een kind van vitaal belang is om te weten van wie het afstamt, en omdat een moeder in de regel mede de verantwoordelijkheid draagt voor het bestaan van het kind. Ook achtte de HR het niet aannemelijk dat door deze uitspraak moeders ervan zouden worden weerhouden om hulp te zoeken bij hun bevalling en bij de verzorging van hun kindjes.

Valkenhorst moest appellante binnen vijf dagen na betekening van het arrest inzage en afschrift geven in en van de gegevens over haar afstamming.¹⁰⁹

De HR maakt in deze uitspraak duidelijk, is dat het afstammingsrecht een grondrecht is, net als het recht op: - respect voor het privéleven, - de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en - de vrijheid van meningsuiting. Aan dat recht kan dus niet zonder meer voorbij worden gegaan.

Toch kan onder bepaalde omstandigheden niet van de moeder worden verlangd dat zij haar (meerderjarig) kind voorziet van informatie over zijn verwekker. Twee situaties zijn hierbij denkbaar.

Ten eerste bestaat de mogelijkheid dat de moeder de verwekker van het kind niet kent. Dat kan het geval zijn wanneer het kind door een vakantieliefde is verwekt, of wanneer de moeder is verkracht en de dader onbekend is gebleven. In dat laatste geval dient de moeder echter wel haar verweer te motiveren, omdat de rechter dat anders niet kan honoreren.¹¹⁰

In het tweede geval kent de moeder de verwekker wel, maar wil zij zijn identiteit niet met haar kind delen. Dat verweer kan wel worden gehonoreerd wanneer de moeder bijvoorbeeld is verkracht, maar de dader niet weet dat daaruit een kind is geboren, en de moeder vreest dat de dader haar en het kind zal benaderen of het gebeurde zal ontkennen wanneer hij bekend wordt met het feit dat hij een kind heeft verwekt.^{111 112}

Wel is deze uitspraak een zeer belangrijke stap in de ontwikkeling van het recht op afstammingsvoorlichting geweest. Dit ondanks dat uit de overwegingen van de HR blijkt dat het

¹⁰⁸ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796.

¹⁰⁹ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.

¹¹⁰ HR 3 januari 1997, *NJ* 1997, 451.

¹¹¹ Hof Arnhem 8 maart en 10 mei 1994, *NJ* 1996, 467.

¹¹² Prof. mr. P. Vlaardingebroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer: Deventer 2011, p. 260-264.

recht van het kind door de belangenafweging dus niet altijd voorop staat, hetgeen niet wenselijk is vanwege het vitale belang van het kind bij het kennen van zijn afstamming.¹¹³

4.3.2.2.3 Recente nationale jurisprudentie

Op 25 januari 2012 heeft de rechtbank Arnhem een vordering in kort geding van een man in een enigszins met de Valkenhorst-kinderen vergelijkbare situatie toegewezen.

In deze casus had de moeder van eiser op haar sterfbed aan eiser verteld dat zijn wettige vader niet zijn biologische vader was, maar dat hij verwekt was door de broer van zijn wettige vader, dus door zijn oom.

Enige jaren later overleed ook de wettige vader. Daarna verzocht eiser het Rijnstate Ziekenhuis, dat nog over biopt (weefsel) van zijn overleden wettige vader beschikte, om een erfelijkheidsonderzoek uit te voeren met dat materiaal. Dat weigerde het ziekenhuis echter, met een beroep op haar geheimhoudingsplicht ex artikel 7:457 BW.

De voorzieningenrechter oordeelde ingevolge de hierboven in § 4.3.1 geciteerde overweging van de HR in de Valkenhorst-zaak dat in de gegeven omstandigheden het recht van eiser om zijn afstamming te kennen teneinde te kunnen herstellen van een ernstige depressie prevaleerde boven dat van de overige familie op bescherming van hun persoonlijke levenssfeer. Het ziekenhuis moest binnen veertien dagen na de uitspraak, indien het nog over biopt beschikte, een erfelijkheidsonderzoek uitvoeren.¹¹⁴

4.3.2.3 Odièvre tegen Frankrijk

De moeder van mevrouw Odièvre was anoniem bevallen in Frankrijk, waar dat mogelijk was en nog steeds mogelijk is. Zij deed meteen na de geboorte afstand van haar dochttertje, en verzocht haar identiteit geheim te houden. Het meisje werd enige jaren later geadopteerd door het echtpaar Odièvre.

Toen mevrouw Odièvre volwassen was wilde ze weten wie haar biologische ouders waren en ging ze op onderzoek uit. Zij kreeg inzage in haar dossier van de Franse Raad voor de Kinderbescherming (Direction de l'action sanitaire et sociale, hierna: DASS), waar zij verbleef tot zij werd geadopteerd. Daarin stond niet-identificerende informatie over haar biologische ouders. Ook kwam zij te weten dat zij één oudere broer had, en twee jongere. Echter, de DASS weigerde de identificerende informatie over de biologische familie van Odièvre aan haar te verstrekken.

Daarop diende zij een verzoek in bij de Franse rechter om inzage te krijgen in alle stukken waarover de DASS beschikte die betrekking hadden op haar afstamming.

Echter, daar kreeg zij ook nul op het rekest: zij kon bij de administratieve rechter verzoeken om de gegevens die zij wenste, alleen de verstrekking daarvan zou in strijd zijn met de nationale wetgeving en daarom geen doorgang vinden.

Daarop wendde zij zich tot het EHRM. Daarbij voerde ze aan dat haar recht op privéleven en haar recht op family life, zoals beschermd in artikel 8 EVRM, geschonden waren.

Dat standpunt deelde het EHRM echter niet. Het EHRM overwoog daartoe dat de lidstaten over bepaalde vrijheid beschikken wanneer het gaat om het bepalen van het beleid voor het beschermen van het leven van de onderdanen.

Dat de manier waarop verschillende staten daar invulling aan geven per staat kan verschillen heeft volgens het EHRM te maken met de verschillende tradities die in verschillende landen bestaan.

Daarbinnen paste de voor deze casus van belang zijnde anonieme bevalling in Frankrijk. Het is immers al sinds 1638 mogelijk teneinde abortus, te vondeling leggen en babydoding te voorkomen, en om zowel de moeder als het kindje goede medische zorg te kunnen garanderen.

¹¹³ J.A.E. van Raak – Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Proefschrift UvT, Tilburg: 2007, p. 171.

¹¹⁴ Rechtbank Arnhem 25 januari 2012, *LJN* BV6218.

Het EHRM overwoog dat Frankrijk een balans heeft gevonden tussen de verschillende rechten die hierbij in het geding zijn: het recht van een kind op het kennen van zijn afstamming, het recht van de moeder op eerbiediging van haar privacy en het belang van de overige familieleden van de moeder bij bescherming van hun privéleven. Er wordt dus geen schending van artikel 8 EVRM aangenomen.¹¹⁵

4.4 Het EU-handvest

In het Handvest van de Europese Unie zijn voor de lidstaten fundamentele rechten, vrijheden en beginselen opgenomen. Daaronder valt zowel het recht op leven dat is opgenomen in artikel 2 van het Handvest als het recht van een kind om “regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn beide ouders te onderhouden, tenzij dit tegen zijn belangen indruist”, aldus het derde lid van artikel 24 van het Handvest.

Ook in het EU-recht wordt dus zowel aan de staten de verplichting opgelegd om het recht op leven van de onderdanen te waarborgen, als belang toegekend aan het grondrecht¹¹⁶ van een kind op contact met zijn of haar ouders.

Het Hof van Justitie voor de Europese Unie (hierna: HvJEU) heeft een aantal uitspraken gedaan over zowel artikel 2 als artikel 24, al zijn dit met betrekking tot artikel 2 veelal prejudiciële vragen.

Echter, er zijn nog bijna geen uitspraken gedaan over artikel 24 lid 3, dat het kind specifiek het recht op contact met de ouders toekent. Derhalve volstaat onderzoeker in dit verband met de rechten en de jurisprudentie op basis daarvan, zoals vastgelegd in artikel 2 EVRM en artikel 7 IVRK.

4.5 Conclusie

Uit de in dit hoofdstuk behandelde uitspraken blijkt dat in de (inter)nationale rechtspraak zowel veel gewicht wordt toegekend aan het recht op leven van artikel 2 EVRM (en artikel 2 Handvest) als aan het recht van artikel 7 IVRK (en artikel 24 lid 3 Handvest).

Een verschil tussen deze beide rechten is dat het recht op leven in de rechtspraak wel als absoluut en een tegenover eenieder afdwingbaar recht wordt gezien, maar het recht op afstammingsvoorlichting niet. Het laatste recht kan onder omstandigheden voor zwaarder wegende belangen van anderen moeten wijken.

Hieruit vloeit voort dat het voor Nederland verdedigbaar is om moeders in (psychische) nood alternatieve hulpverlening te bieden, ook wanneer dat de mogelijkheid inhoudt om anoniem afstand te doen van een kindje, wanneer daarmee het leven van dat kindje wordt veiliggesteld.

De meest ideale situatie is natuurlijk dat het kindje in leven blijft én door zijn ouders, al dan niet met hulp van buitenaf, kan worden verzorgd.

Echter, voor de gevallen waarin dat om welke reden dan ook niet mogelijk is en een volgorde bepaald moet worden waarin de rechten van het kindje worden beschermd, moet het recht op leven voorrang krijgen boven het recht om zijn afstamming te kennen.

¹¹⁵ EHRM 13 februari 2003, *NJ* 2003, 587, Odièvre tegen Frankrijk.

¹¹⁶ HvJEU 5 oktober 2010, *zaaksnummer* 62010CJ0400 (arrest Hof) en 22 september 2010, *zaaksnummer* 62010CP0400 (Standpuntbepaling van advocaat-generaal Jääskinen, verzoek om prejudiciële beslissing van Supreme Court – Ierland (J. McB v. L.E.)).

Hoofdstuk 5. Alternatieven – voorbeeld andere landen volgen?

Nederland beschikt reeds over een aantal mogelijkheden voor vrouwen die ongewenst zwanger zijn of ongewenst een kindje hebben gekregen. Deze zijn beschreven in hoofdstuk 2.

In hoofdstuk 3 is gebleken dat er, ondanks deze mogelijkheden, nog steeds (pasgeboren) baby'tjes te vondeling worden gelegd, worden gedood of aan wensouders worden verkocht. Ingevolge de verplichtingen die Nederland als partij bij het EVRM en het IVRK heeft, dient ons land er zorg voor te dragen dat zowel het recht op leven van het kindje, als zijn recht om zijn afstamming te kennen voldoende wordt gewaarborgd.

Wanneer het waarborgen van beide rechten van het kindje echter niet tot de opties behoort, kan – en behoort – Nederland het waarborgen van het recht op leven van het kindje voorop te stellen. Pas daarna is een inspanningsverplichting aan de orde om de (ware) afstamming van het kindje te achterhalen.

5.1 Het beleid in Nederland

Het beleid in Nederland met betrekking tot ongewenste kindjes is gericht op hulpverlening aan de moeder/ouders en het kindje.

Reden hiervoor is dat een moeder/ de ouders doorgaans niet zomaar afstand doet/-n van haar/hun kindje, hoe ongepland het ook komt. Bijna altijd is er dan meer aan de hand, zoals grote problemen op emotioneel, sociaal en psychisch vlak, meestal bij de moeder. Dit kan veel verschillende redenen hebben, zoals strikte normen rond seksualiteit, het zwanger zijn van een gehuwde man, dat haar eigen partner niet de vader is, dat zij wordt bedreigd, dat zij door haar zwangerschap het risico loopt om haar werk en daarmee haar inkomen te verliezen of dat ze illegaal in Nederland verblijft en uitzetting dreigt wanneer zij bekend wordt bij de overheidsinstanties. De moeder ziet dan geen andere uitweg meer dan zich te ontdoen van het kindje. Daarom is het van groot belang dat deze moeders op tijd in contact komen met de hulpverlenende organisaties, ook wanneer de moeder het kindje toch wil afstaan ter adoptie.

Dit beleid bevordert het bespreekbaar maken van ongewenste/ongeplande zwangerschappen. Ook kan, wanneer de moeder in contact staat met een hulpverleningsorganisatie, een structurele probleemsituatie waarin zij verkeert worden doorbroken. Hierbij kan worden gedacht aan bescherming in geval van seksueel geweld binnen een relatie of een huwelijk, en in het geval van een jong meisje dat thuis wordt misbruikt aan uithuisplaatsing.

Voorts kan aan de moeder hulp en steun worden geboden wanneer zij het kindje wil afstaan, of juist wanneer zij het toch wil houden en het zelf op wil voeden.

Binnen dit beleid is geen ruimte voor anonimiteit of vondelingenluikjes. Dit komt omdat dat de drempel verhoogt voor moeders om hulp te zoeken, en deze moeders in (psychische) nood hierdoor verstoken blijven van hulpverlening. Ook zou deze mogelijkheid de indruk kunnen wekken dat ouders zich relatief gemakkelijk kunnen ontdoen van hun kindje, en zich daarmee bovendien gemakkelijk kunnen onttrekken aan hun verantwoordelijkheid als ouders. Daarnaast wordt veel gewicht toegekend aan het recht van het kind om zijn afstamming te kennen. Dat recht is immers zowel opgenomen in artikel 7 IVRK als door de HR onderschreven in het Valkenhorst-arrest^{117, 118, 119}.

¹¹⁷ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608, behandeld in § 4.3.2.

¹¹⁸ Raad voor de Kinderbescherming, *Vondelingen*, <www.rvdk.nl>, zoek op 'vondeling', hit 'Vondelingen', geraadpleegd op 8 mei 2012.

¹¹⁹ NIDAA, *Vondelingenluik: Dilemma's*, <www.nidaa.nl>, ga naar 'Vondeling leggen' en vervolgens naar 'Vondelingenluik: Dilemma's', geraadpleegd op 8 mei 2012.

5.2 Mogelijkheden in andere Europese landen

Ieder land heeft zijn eigen cultuur, tradities en gebruiken. Ieder land is dan ook tot op zekere hoogte vrij om ingevolge die cultuur een bepaald beleid te bepalen en te voeren ten aanzien van de rechten en plichten van de burgers, zo oordeelde het EHRM in de uitspraak in de zaak van Odièvre tegen Frankrijk.

Er bestaan ook dan verschillende tradities en gebruiken in verschillende landen in Europa voor wat betreft onder andere het ongehuwd moeder zijn, anticonceptie en anonimiteit.

In een aantal Europese landen bestaan één of meerdere babyluikjes. Deze worden gebruikt door moeders die anoniem afstand willen doen van hun kindjes, om welke reden dan ook. Vaak is deze reden gelegen in het onvermogen van de moeder/ouders om het kindje op te voeden of te onderhouden, in de schande om ongehuwd een kindje te krijgen, of in het verbod op en/of het gebrek aan anticonceptie.

Hierna wordt het beleid in een aantal andere Europese landen behandeld, alsmede de ontstaansgeschiedenis daarvan.

5.2.1 België

Bij onze zuiderburen bestaat vandaag de dag nog één vondelingenluikje, een zogenoemde *vondelingenschuif*. Dit bevindt zich in Borgerhout, Antwerpen.

Het is in België bij wet, in artikel 362 Strafwetboek, verboden om een persoon(tje) die (nog) niet voor zichzelf kan zorgen en waarvoor men de zorg heeft achter te laten.

Het vondelingenluikje is geïnspireerd door de Duitse babyluikjes en wordt aangeboden door een non-profit welzijnsorganisatie die gezinnen helpt die wegens sociale en/of financiële omstandigheden niet in staat zijn om voor hun kinderen te zorgen. Het luikje is in het jaar 2000 geopend en is een nevenactiviteit.

De vondelingenschuif vindt zijn wettelijke basis in de nog steeds van toepassing zijnde Napoleontische wetgeving.

Reeds in 1811 werd bepaald dat ieder arrondissement een vondelingenhuis moest oprichten met daarin een vondelingenluikje. De reden van de wetgever hiervoor was om kindersterfte onder vondelingen terug te dringen en om kinderdoding te voorkomen. Deze vondelingenhuisen werden echter slechts in vijf steden opgericht.

Tot nu toe zijn er twee jongentjes in het Belgische vondelingenluikje opgevangen.¹²⁰

5.2.2 Duitsland

In Duitsland kent men sinds 1999 tientallen babyluikjes, die daar *babyklappen* worden genoemd. Sinds het eerste luikje in 1999 werd geopend hebben meerdere kerkelijke- en vrijwilligersorganisaties, alsmede ziekenhuizen het voorbeeld gevolgd en de luikjes ingevoerd.¹²¹

In 2009 heeft de Duitse Ethikraad onderzoek gedaan naar de mogelijkheid voor de moeder om haar kindje anoniem af te staan.

Uit dat onderzoek is gebleken dat het aantal gedode kinderen in de afgelopen jaren niet is afgenomen. Geadviseerd werd dan ook om in te zetten op verbetering en meer naamsbekendheid van de bestaande hulpverlening, op betere samenwerking tussen de hulpverlenende instanties en op afschaffing van de babyluikjes.¹²²

De Duitse minister van milieuzaken is momenteel doende een wettelijke regeling te treffen voor de babyluikjes. Zij wil de babyluikjes niet afschaffen maar meer eenheid brengen in de manier waarop het afstand doen wordt vormgegeven.

¹²⁰ NIDAA, *Dossier België*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier België', geraadpleegd op 8 mei 2012.

¹²¹ NIDAA, *Dossier Duitsland*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Duitsland', geraadpleegd op 8 mei 2012.

¹²² Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009.

In maart van dit jaar haalden de Duitse babyluikjes de Nederlandse media, omdat er van één vijfde deel van de naar schatting 1.000 kinderen die in totaal in de luikjes zijn gebracht sinds de invoering ervan, niet bekend is waar deze kinderen vandaag de dag verblijven. Mede daardoor stuiten de babyluikjes momenteel op veel kritiek. Volgens het aanspreekpunt van het babyluikje in een Berlijns ziekenhuis zijn er bij dat vondelingenluikje in ieder geval geen kindjes verdwenen. Volgens haar is het een actie van de tegenstanders van de babyluikjes “om ons kapot te maken”, omdat de minister op het punt staat er een wettelijke regeling voor in te voeren.¹²³ De toekomst zal uitwijzen hoe het verdergaat met deze luikjes.

5.2.3 Frankrijk

In Frankrijk is het zowel mogelijk om anoniem te bevallen als om het kindje daarna, dus anoniem, af te staan ter adoptie. De moeder hoeft haar identiteit niet bekend te maken wanneer zij in een ziekenhuis bevalt. Zij wordt dan ingeschreven als *Madame X*. Het Franse beleid is dat wanneer een moeder daarvoor kiest, dat wordt gerespecteerd en alle kosten voor rekening van de staat komen.

In 1638 opende de katholieke priester Saint Vincent de Paul het eerste vondelingenhuis van Frankrijk in Parijs. Abortus werd door de kerk gezien als moord, dus dat was ten strengste verboden.

Met het vondelingenhuis werd beoogd om zowel abortus als babymoord te voorkomen. Bij decreet¹²⁴ van 1811 werden *tours d'abandon*, ofwel vondelingenwielen, toegestaan. Een vondelingewiel was een soort draaideuren, waarmee de moeder de vondeling letterlijk de kerk indraaide. In totaal hebben er 251 tegelijk bestaan in Frankrijk.

In 1904, na de economische crisisjaren, werden de vondelingewielen vervangen door *bureaux d'admission*, afgiftekantoren. Daar konden moeders hun kinderen afstaan en kregen zij informatie. Dit kwam omdat er tijdens de crisis jaarlijks tienduizenden kinderen naar de vondelingewielen waren gebracht.^{125, 126}

De mogelijkheid om in Frankrijk een kindje ergens achter te laten, dus ook in de zin van in een vondelingenluikje achterlaten, is rond het midden van de 19^e eeuw afgeschaft. Sindsdien was dat dan ook niet meer toegestaan. Volstaan wordt met de anonieme bevalling.¹²⁷ Dat geeft de moeder indirect het recht om haar kindje alsnog af te staan ter adoptie, zonder haar identiteit kenbaar te maken.

Vanaf 1792 was het in Frankrijk niet langer verplicht om de namen van de ouders op de geboorteakte van een kindje te vermelden. Daarmee was het anoniem bevallen ontstaan. Een jaar later werd besloten dat er in opvang moest worden voorzien voor alle zwangere vrouwen, ongeacht of zij getrouwd waren. Daarbij hoefde de moeder haar identiteit niet kenbaar te maken. Men slaagde er niet in om in opvang te voorzien, maar voorstanders van de anonieme bevalling zijn van mening dat daarin wel de Franse traditie van de anonieme bevalling is ontstaan.¹²⁸

Bij besluit van 1941 kregen moeders ook het formele recht om anoniem te bevallen. De moeder kreeg gedurende één maand voor en één maand na de bevalling medische zorg op kosten van de overheid. Hierbij was het doel om de levens van de kindjes te beschermen,

¹²³ Oene van der Wal, 'Duitsland op zoek naar 2000 baby's', Dagblad van het Noorden, 6 maart 2012.

¹²⁴ Een verordening (van overheidswege) of een besluit.

¹²⁵ EHRM 13 februari 2003, NJ 2003, 587, Odièvre tegen Frankrijk.

¹²⁶ NIDAA, *Dossier Frankrijk*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Frankrijk', geraadpleegd op 8 mei 2012.

¹²⁷ Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009, p. 51.

¹²⁸ N. Lefaucheur, *The French tradition of anonymous birth: the lines of argument*, International Journal of Law, Policy and the Family 18, 2004, p. 320.

die waren verwekt door Duitse militairen tijdens de oorlog.¹²⁹ Dat recht geldt tegenwoordig voor alle kindjes, ongeacht de nationaliteit van hun verwekkers, en is opgenomen in artikel L222-6 van de Code de l'action Sociale et des Familles.

In 1993 werd het recht van de moeder op anonimiteit in verband met bevalling ook opgenomen in het Franse BW, namelijk in artikel 341-1 van de Code Civil.

Op die wijze is het recht van de moeder op anonimiteit tot op de dag van vandaag geregeld.

Toch kan deze mogelijkheid niet de goedkeuring van iedereen wegdragen. Zo demonstreren mensen die zelf anoniem zijn geboren en hun afstamming dus niet kennen ieder jaar eind mei voor de afschaffing van de anonieme bevalling.¹³⁰

5.2.4 Hongarije

Hongarije beschikt over ruim tien vondelingenluikjes. De eerste daarvan kwam in 1996 in Budapest.¹³¹

Voor deze luikjes bestaat sinds 2005 een wettelijke grondslag.¹³²

5.2.5 Italië

In Italië is het mogelijk om zowel anoniem te bevallen als om een kindje in een *culle per la vita*, vondelingenluikje, achter te laten.

Het te vondeling leggen is strafbaar, maar het in vondelingenluiken leggen niet.

De eerste draaischijf waarmee een moeder haar kindje letterlijk naar binnen kon draaien werd in 1198 geopend bij het ziekenhuis in Vaticaanstad. Dat was ook het eerste vondelingenluikje in Europa.

In 2006 werd opnieuw een babyluikje geopend bij hetzelfde ziekenhuis.

De anonieme bevalling is bij wet geregeld. In Italië geldt niet het civielrechtelijke beginsel *mater semper certa est*; het moederschap is daar niet vanzelfsprekend. De vrouw wordt dan ook niet automatisch juridisch moeder van het kindje dat uit haar wordt geboren en zij heeft het recht om haar kindje al dan niet te erkennen.

Ook strafrechtelijk wordt de identiteit van de moeder beschermd: zij heeft recht op geheimhouding van haar naam.¹³³

5.2.6 Luxemburg

De anonieme bevalling is in Luxemburg bij wet geregeld, sinds 1975. Maar ook hier gaan kritische stemmen op om de wet op dit punt te herzien.

Een gehuwde moeder hoeft haar kindje niet te erkennen om ertoe in familierechtelijke betrekking te komen te staan. Daarbij kan worden volstaan met vermelding van haar naam op de geboorteakte. Een ongehuwde moeder daarentegen dient haar kindje wel te erkennen, anders heeft haar kindje geen juridisch moeder.¹³⁴

5.2.7 Oostenrijk

In Oostenrijk bestaan zowel babyluikjes als de mogelijkheid voor de moeder om anoniem te bevallen.

¹²⁹ Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009, p. 50.

¹³⁰ Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009, p. 51.

¹³¹ NIDAA, *Dossier Hongarije*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Hongarije', geraadpleegd op 9 mei 2012.

¹³² Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009, p. 49.

¹³³ NIDAA, *Dossier Italië*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Italië', geraadpleegd op 9 mei 2012.

¹³⁴ Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009, p. 50 en 52.

In Wenen werd in 1784 het eerste vondelingenhuis geopend. Daar bestond ook de mogelijkheid om anoniem te bevallen. Vanaf 1899 was het niet langer mogelijk om anoniem te bevallen, en in 1910 werd ook het vondelingenhuis gesloten.

Bij decreet werd in 2001 de anonieme geboorte opnieuw ingevoerd. Sinds 2002 is daarvan in heel Oostenrijk 212 keer gebruik gemaakt.

Sinds 1999 bestaan er weer diverse vondelingenluikjes verspreid door het land. Daar zijn tussen 1999 en 2008 totaal 23 kindjes heengebracht.

Uit de statistieken blijkt dat het aantal dode baby'tjes is afgenomen sinds de anonieme bevaling en de babyluikjes weer zijn ingevoerd.¹³⁵ Daarmee lijken deze mogelijkheden in Oostenrijk hun nut te hebben bewezen.

5.2.8 Polen

Ook in Polen bestaat de mogelijkheid voor de moeder om zowel anoniem te bevallen als haar kindje in een vondelingenluikje achter te laten.

Momenteel bestaan er circa 42 babyluikjes in Polen. Het eerste werd in 2006 geopend in Krakau en sindsdien komen er jaarlijks luikjes bij.

In totaal zijn er al 33 pasgeboren kindjes in de vondelingenluikjes gebracht.

De luikjes zijn een eerbetoon aan de Poolse paus Johannes Paulus II, die wordt gezien als een verdediger van het leven.¹³⁶

5.2.9 Tsjechië

In Tsjechië kan de moeder anoniem bevallen en bestaan er vondelingenluikjes.

Er zijn sinds 2005 39 vondelingenluikjes geopend waarin tot bijna twee jaar geleden al 33 kindjes zijn gebracht. Het merendeel van deze luikjes bevindt zich bij een ziekenhuis, maar twee zitten er bij gemeentehuizen.

De mogelijkheid om anoniem te bevallen is bij wet geregeld. Vrouwen hebben in verband met bevalling recht op bijzondere bescherming van hun identiteit. Zo wordt de naam van de moeder gescheiden van haar medisch dossier bewaard. In dat medisch dossier zit een schriftelijk verzoek om anonimiteit.

Deze medisch dossiers worden verzegeld en worden pas op last van de rechter geopend.¹³⁷

5.2.10 Verenigd Koninkrijk

Hier rust een verbod op het te vondeling leggen van kindjes jonger dan twee jaar, en daarmee ook op vondelingenluikjes. Deze bestaan dan ook niet. Wel werden er tussen 1998 en 2005 in totaal 124 baby'tjes te vondeling gelegd.^{138, 139}

5.2.11 Zwitserland

De mogelijkheid om anoniem te bevallen bestaat hier niet, wel kan de moeder discreet bevallen. Haar gegevens blijven dan geheim voor buitenstaanders en worden bewaard bij de kantonale voogdijautoriteit. Als het kind 18 jaar is kan het verzoeken om de informatie over zijn

¹³⁵ NIDAA, *Dossier Oostenrijk*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Oostenrijk', geraadpleegd op 9 mei 2012.

¹³⁶ NIDAA, *Dossier Polen*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Polen', geraadpleegd op 9 mei 2012.

¹³⁷ NIDAA, *Dossier Tsjechië*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Tsjechië', geraadpleegd op 10 mei 2012.

¹³⁸ NIDAA, *Dossier Verenigd Koninkrijk*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Verenigd Koninkrijk', geraadpleegd op 10 mei 2012.

¹³⁹ L. Sherr, J. Mueller en Z. Fox, *Abandonment babies in te UK – a review utilizing media reports*, London UK: Royal Free and University College Medical School, Dept of Primary Care and Population Science 2009.

afstamming. Wanneer de moeder hier niet mee instemt, weegt de overheid de belangen af en besluit of het kind inzage krijgt.

Een kindje te vondeling leggen is er strafbaar.¹⁴⁰ Wel is er sinds 2001 één babyluikje, bij een ziekenhuis in het oosten van Zwitserland. Daarin zijn tot februari 2012, in totaal zeven pasgeboren kindjes opgevangen.¹⁴¹

Sinds de invoering van het babyluikje is het aantal te vondeling gelegde en gedode kindjes afgenomen.¹⁴²

5.3 Aanvullende mogelijkheid in Nederland?

In Nederland worden nog steeds kindjes te vondeling gelegd en dode baby'tjes gevonden. Daardoor is de behoefte voor een alternatief gegeven. Maar dan rijst de vraag of er ruimte is voor een aanvullende mogelijkheid, en of een voorbeeld kan worden genomen aan de alternatieven die andere Europese landen aanbieden.

5.3.1 EVRM en IVRK en anonimiteit

In diverse landen in Europa bestaat zowel de mogelijkheid voor de moeder om anoniem te bevallen als voor haar om haar kindje anoniem af te staan.

In Nederland is dit juridisch gezien geen van beide mogelijk omdat een moeder die afstand wil doen van haar kindje hulp nodig heeft, en omdat het kindje het recht heeft om zijn afstamming te kennen.

Alle landen waarin de anonieme mogelijkheden wel bestaan zijn, evenals Nederland, partij bij zowel het EVRM als het IVRK.

Op grond hiervan, en op grond van de inhoud van de verplichtingen die Nederland heeft ingevolge artikel 2 EVRM en artikel 7 IVRK, dient de afweging voor de invoering van de anonieme mogelijkheden in Nederland te worden gebaseerd op de uitkomst van de afweging tussen het recht op leven en het recht op het kennen van de afstamming.

Het behoeft geen betoog dat daarbij meer gewicht dient te worden toegekend aan de positieve verplichting die Nederland heeft ingevolge artikel 2 EVRM, en dat die dient te prevaleeren boven het recht van artikel 7 IVRK.

Zo beredeneerd kan worden geconcludeerd dat Nederland de schending van artikel 7 IVRK onder omstandigheden kan verdedigen met het waarborgen van het recht uit artikel 2 EVRM. Dit geldt uiteraard alleen voor de gevallen waarin waarborging van beide rechten niet tot de mogelijkheden behoort.

Hieruit vloeit dus de positieve verplichting voor Nederland voort om zich ervoor in te spannen om het (recht op) leven van een pasgeboren kindje te beschermen, ook wanneer dat inhoudt dat dat kindje geen garantie kan worden gegeven dat het zijn afstamming zal kunnen achterhalen.

5.3.2 Onder welke omstandigheden wel goed te keuren?

Wanneer een moeder al heeft overwogen en besloten dat zij haar kindje om welke reden dan ook niet wil houden en dat het misschien zelfs *weg moet*, is het aannemelijk dat het kindje op dat moment beter af is bij een hulpinstantie dan bij de moeder. Immers, niet kan worden ingestaan voor de acties van een moeder in blinde paniek die vreest voor de ontdekking van haar bevalling of die zich niet in staat acht om psychisch of financieel voor haar kindje te zorgen.

¹⁴⁰ NIDAA, *Dossier Zwitserland*, <www.nidaa.nl>, scroll naar onderen en kies 'Dossier Zwitserland', geraadpleegd op 10 mei 2012.

¹⁴¹ Babyfenster, *Siebtes Neugeborenes im Babyfenster*, 21 februari 2012, <www.babyfenster.ch>, klik op 'Aktuelles', eerste hit, geraadpleegd op 10 mei 2012.

¹⁴² Babyfenster, *Dank Babyfenster weniger getötete oder tot aufgefundene Babys*, <www.babyfenster.ch>, klik op 'Statistiken', geraadpleegd op 10 mei 2012.

Als de ergste paniek, of andere problemen waarmee de moeder kampt onder controle zijn, bestaat de kans dat zij haar kindje terug wil. Als zij het kindje in een vondelingenluikje heeft achtergelaten, is de kans groter dat het kindje nog in goede gezondheid verkeert dan wanneer zij het buiten te vondeling heeft gelegd. Ook wanneer de moeder in paniek haar kindje iets heeft aangedaan, is het onmogelijk geworden voor haar om haar kindje terug te krijgen. De moeder kan haar te vondeling gelegde kindje dan, al dan niet met hulp van buitenaf en misschien zelfs samen met de vader, zelf opvoeden.

Een andere mogelijkheid is dat de moeder, wanneer zij écht niet voor het kindje kan of wil zorgen, zij alsnog haar identiteit kenbaar maakt en het kindje afstaat ter adoptie. Dit kan immers in haar optiek het enige zijn dat zij nog voor het kindje kan doen.

Men kan de aanvullende mogelijkheid van het anoniem afstand doen in de vorm van een vondelingenluikje zien als een tweetrapsraket: eerst wordt het leven van het kindje veiliggesteld. Daarna wordt bezien of praktische invulling kan worden gegeven aan het recht om de afstamming te kennen.

Zo wordt zowel het leven van het kindje gewaarborgd, als eventueel het recht op afstammingsvoorlichting.

5.4 Het recht op afstammingsinformatie

Een kind heeft het recht om te weten van wie het afstamt, zo is gebleken uit het vorige hoofdstuk. Aldus de HR in het Valkenhorst-arrest is dat recht zelfs een grondrecht en een algemeen persoonlijkheidsrecht.¹⁴³ Dit recht kan van groot belang zijn voor de ontwikkeling van het kind en ter voorkoming van een identiteitscrisis op latere leeftijd. Daarom zou, aldus Van Raak – Kuiper, aan dat recht meer gewicht moeten worden toegekend, zoals een wettelijke verplichting voor ouders in Nederland om een kind tijdig van afstammingsvoorlichting te voorzien in de gevallen dat het bijvoorbeeld is geadopteerd, is verwekt met behulp van een zaaddonor of is verwekt door de minnaar van de gehuwde moeder.

Daarmee kan namelijk worden voorkomen dat het kind er per ongeluk achter komt hoe het eigenlijk is verwekt, met alle gevolgen van dien.

Een kindje dat anoniem is afgestaan en niet door de moeder wordt 'geclaimd', kan worden gelijkgesteld met een kindje dat is afgestaan ter adoptie.

De adoptiefouders van dat kindje hoeven dat natuurlijk niet voor het kindje te verzwijgen. Soms valt er zelfs weinig te verzwijgen, zoals wanneer de ouders een andere huidskleur hebben dan het kind.

Wanneer een kind weet dat het door zijn biologische moeder is afgestaan, kan het kind de behoefte krijgen aan informatie over zijn biologische ouders. De behoefte hieraan en aan de hoeveelheid informatie kan per kind verschillen. Zo kan het ene kind per se de moeder willen ontmoeten. Daarbij kan bijvoorbeeld het televisieprogramma 'Spoorloos' behulpzaam zijn. Voor het andere kind kan het voldoende zijn om de uiterlijke kenmerken van de biologische ouders te kennen, alsmede hun opleiding en uit welke sociale kringen zij komen.

Hetgeen men zich kan afvragen over de afstammingsvoorlichting voor kinderen, groot of klein, is of dat altijd in het belang van het kind is, en of niet het gezegde 'wat niet weet, wat niet deert' ook hierop van toepassing kan zijn. Immers, wanneer een kind veilig is gehecht aan wie hij denkt zijn ouders zijn, is het dan wenselijk om dat kind op te zadelen met de informatie dat het door een ander dan zijn vader is verwekt, of dat het ongewenst is door zijn biologische moeder of ouders?

Eenzijds kan deze vraag ontkennend worden beantwoord. Waarom zou men slapende honden wakker maken?

Anderzijds bestaat altijd het risico dat de spreekwoordelijke honden vanzelf wakker (beginnen te) worden. Dat kan het geval zijn wanneer het kind vraagtekens begint te krijgen bij zijn eigen identiteit, of wanneer het, bijvoorbeeld in een ruzie, te weten komt dat het is geadop-

¹⁴³ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.

teerd. De gevolgen daarvan kunnen veel ernstiger zijn voor het kind dan doorgaans wordt gedacht. Het kind kan daardoor namelijk in een identiteitscrisis komen terechtkomen, of andere psychische problemen eraan overhouden.

Het is dus een keuze van de ouders om het kind al dan niet (preventief) van de biologische waarheid te voorzien.¹⁴⁴

In het geval dat een kindje anoniem wordt afgestaan, bestaat er geen garantie dat het kind enige informatie over zijn afstamming zal kunnen achterhalen, ondanks dat dat recht door de HR is bestempeld als een grondrecht¹⁴⁵.

Echter, in het dermate schrijnende noodgeval waarin een moeder ervoor kiest om haar kindje anoniem achter te laten, bestaat (nog) geen ruimte voor het waarborgen van het recht op afstammingsvoorlichting. Dan dient immers alles erop gericht te zijn om het kindje in veiligheid te (laten) brengen, want een kindje wiens moeder door de bevalling in paniek is en het in een vlaag van verstandsverbijstering verwondt of doodt, kan zijn recht op afstammingsinformatie ook niet in alle gevallen nog geldend maken.

Doordat de discussie over de status van het recht op afstammingsinformatie pas in een veel later stadium plaatsvindt dan de anonieme afstand, voert het te ver om in dit onderzoek daarop uitgebreider in te gaan.

5.5 Conclusie

Zo lang te vondeling leggen en babydoding voorkomt, bestaat de behoefte aan een manier om dat te voorkomen.

Hieraan kan op verschillende manieren invulling worden gegeven. In Nederland is het beleid gericht op hulpverlening aan de moeder, in andere Europese landen wordt de bescherming van het leven van het kindje voorop gesteld en kan de moeder het anoniem afstaan.

In Nederland bestaat de behoefte aan een aanvullende mogelijkheid om zowel de levens van kindjes te beschermen, als om hen de mogelijkheid te geven om hun afstamming te kennen. Dit zijn immers beide verplichtingen van de overheid ingevolge de verdragen waarbij het land partij is, en waar de overheid dus aan dient te werken.

Aan het waarborgen van het recht op leven kan een bijdrage worden geleverd door het laagdrempelig en vrij van overheidsinmenging te maken voor moeders die hun kindje niet willen of kunnen houden en het (al dan niet tijdelijk) wensen, om het af te staan.

Wanneer een kindje als gevolg daarvan anoniem wordt afgestaan (lees: in een babyluikje wordt achtergelaten), is daarmee niet gegeven dat het kindje nooit zijn afstamming zal kennen. Immers, wanneer een moeder tot bezinning komt of zich bedenkt en haar kindje terug wil, of er alleen voor kiest om haar gegevens voor het kindje achter te laten, zal het kindje zijn afstamming wel kunnen achterhalen.

Men kan dus het één doen zonder het ander te laten. Door een tweetrapsraket waarbij eerst het kindje in veiligheid wordt gebracht en daarna pas wordt getracht de afstamming te achterhalen, wordt zowel het leven van het kindje beschermd, als eventueel zijn recht op afstammingsinformatie. Van het aantal kindjes dat in Nederland te vondeling is gelegd, wordt een deel, eventueel met hulp, toch door de eigen ouders opgevoed. Dit wijst erop dat het zeer zeker niet is uitgesloten dat een kindje dat in eerste instantie anoniem was afgestaan (te vondeling was gelegd) alsnog door de eigen ouders kan worden verzorgd en opgevoed.

¹⁴⁴ J.A.E. van Raak – Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Proefschrift UvT, Tilburg: 2007, p. 9-12, 131-138 en 167-168.

¹⁴⁵ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.

Hoofdstuk 6. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van het uitgevoerde onderzoek kunnen de volgende conclusies worden getrokken en de volgende aanbeveling(en) worden gedaan.

6.1 Conclusies

Wanneer een vrouw in Nederland ongewenst zwanger is of al een niet-gewenst kindje heeft gekregen hoeft zij het niet te houden en op te voeden. Zo kan zij in de beginfase van de zwangerschap ervoor kiezen om een abortus ondergaan. Als het kindje al geboren is en de moeder wil of kan het niet houden, kan zij het afstaan ter adoptie. Ook kan zij bevallen met geheimhouding, wanneer het bekend worden van haar omgeving met de zwangerschap risico's voor de moeder met zich meebrengt, alvorens het kindje af te staan.

Echter, voordat deze twee mogelijkheden bereikbaar worden voor de vrouw, dienen een aantal – meestal vanzelfsprekende – voorwaarden te zijn vervuld. Zo moet abortus niet in strijd zijn met haar geloofsovertuiging, moet zij niet zo veel te vrezen hebben van haar omgeving bij ontdekking van de zwangerschap dat zij geen hulp durft te zoeken, moet zij de zwangerschap tegenover iedereen inclusief zichzelf niet ontkennen en moet zij fysiek haar weg naar de hulpverlening weten te vinden. Denk bij dit laatste aan de mogelijkheid om a) een instantie te vinden (internet of andere media nodig), b) de mogelijkheid, zowel fysiek als psychisch, om contact op te nemen met die instantie (toegang tot een telefoon en voldoende privacy om te bellen) en c) de mogelijkheid van de moeder om feitelijk naar de instantie toe te gaan (een auto, geld voor het openbaar vervoer of een hulpinstantie in de regio).

Ondanks dat een vrouw in theorie toegang heeft tot een aantal mogelijkheden wanneer zij ongewenst zwanger is of een kindje krijgt, worden er helaas nog steeds kindjes te vondeling gelegd en pasgeboren baby'tjes dood gevonden. Dit wordt geïllustreerd door het jongentje dat op 21 januari 2012 te vondeling werd gelegd bij een Gronings politiebureau, en door het lichaampje van Sterre van de Laarakker, de dode baby die op 22 april 2012 werd gevonden in Liempde.

Een moeder die haar kindje te vondeling legt of het doodt, verkeert in psychische en sociale nood. Zij wil, kan, mag of durft haar kindje om welke reden dan ook niet te houden. Door de paniek die ontstaat op het moment dat de bevalling en het kindje zich aandienen, kan zij niet langer weloverwogen beslissingen nemen of keuzes maken. Het enige dat voor haar een rol speelt is dat het kindje *weg moet*, en wel zo snel mogelijk. Gevolg daarvan kan zijn dat zij het kindje iets aandoet of het te vondeling legt.

Wanneer de moeder zich psychisch of financieel niet in staat acht om voor het kindje te zorgen, neemt ook de kans toe dat zij het te vondeling legt, in de hoop dat het een betere toekomst krijgt dan zij van mening is het te kunnen bieden.

Zoveel mogelijk zou voorkomen moeten worden dat de moeder haar kindje iets aandoet of het te vondeling legt, met alle risico's van dien. Daartoe heeft de Nederlandse overheid, ingevolge artikel 2 EVRM, zelfs een positieve verplichting.

Het Nederlandse beleid is gefocust op hulpverlening aan de moeder en op het waarborgen van het recht dat een kindje heeft ingevolge artikel 7 IVRK om zijn afstamming te kennen. Dat recht heeft de HR benadrukt in het Valkenhorst-arrest.

Echter, de vraag is of Nederland ingevolge het EVRM niet bovendien de verplichting heeft om moeders die hun kindjes niet willen/kunnen houden een alternatief te bieden wanneer dat het recht op leven van artikel 2 EVRM kan beschermen, ook wanneer dat inhoudt dat het recht op afstammingsinformatie uit artikel 7 IVRK niet altijd kan worden gegarandeerd.

Deze vraag dient bevestigend te worden beantwoord. Immers, wanneer de rechten van artikel 2 EVRM en artikel 7 IVRK tegen elkaar worden afgewogen, dient, wanneer het niet mo-

gelijk is om beide rechten te waarborgen, het recht op leven voorrang te krijgen boven het recht om de afstamming te kennen.

Dit houdt in dat Nederland er voor zou kunnen kiezen om, net als een aantal andere landen in Europa waar zowel anoniem bevallen mogelijk is als de moeder de mogelijkheid heeft om haar kindje achter te laten in een vondelingenluikje, de mogelijkheid van het anoniem afstand doen ook in ons land in te voeren.

Een veelgehoord argument van tegenstanders is dat in landen waar wel vondelingenluikjes zijn, het aantal dode kindjes niet is afgenomen. Echter, evenmin wordt gesteld dat het erdoor is toegenomen.

Er blijft in deze discussie altijd een factor X aanwezig, namelijk de vraag wat, wanneer er geen babyluikjes waren geweest, er dan met de kindjes zou zijn gebeurd die nu wel in het vondelingenluikje terecht zijn gekomen.

Alleen al om die reden zou de invoering van het babyluikje in Nederland aanbeveling verdienen. Hoe meer mogelijkheden er zijn om kindermoord- of doodslag te voorkomen, des te beter het is en de invoering van het babyluikje kan daaraan een bijdrage leveren.

6.2 Aanbevelingen

Het verdient aanbeveling om gedurende een periode in Nederland een proef in te stellen met vondelingenluikjes en moeders de mogelijkheid te bieden om hun kindje (in beginsel) anoniem af te staan zonder verdere verplichtingen. Dan kan worden onderzocht of het aantal vondelingen en gedode kindjes daardoor terugloopt.

Wanneer dat daarmee bereikt wordt, is dat allereerst een wenselijk effect uit het oogpunt van artikel 2 EVRM. Daarnaast is het een positieve verplichting van Nederland als partij bij het EVRM om in dat geval in die mogelijkheid voor moeders in psychische nood te blijven voorzien.

Indien het resultaat ervan daarentegen is dat het aantal vondelingen en dood gevonden kindjes niet afneemt of het aantal 'vondelingen' zelfs explosief stijgt, dient het concept enerzijds te worden herzien.

Anderzijds kan ook dan worden vastgehouden aan het gegeven dat een kindje dat door zijn moeder in paniek en uit vrees voor de ontdekking van haar bevalling wordt afgestaan, op dat moment wellicht beter af is bij een hulpverlenende instantie dan bij de moeder. Hierbij is immers niet uitgesloten dat het kindje ten slotte toch uitkomt bij zijn eigen moeder en door haar wordt verzorgd en opgevoed.

Juridisch gezien komt het kind zowel het recht op leven, onder andere op grond van artikel 2 EVRM, toe, als het recht om zijn afstamming te kennen, artikel 7 IVRK.

Echter, het ene recht is een vereiste om het andere recht geldend te kunnen maken. Daarom dient het recht op leven eerst te worden veilig gesteld, voordat kan worden getracht de afstamming van het kindje te achterhalen. Daardoor kan het anoniem afstand doen worden gerechtvaardigd.

Momenteel is het te vondeling leggen van een kindje strafbaar op grond van artikel 256 ev. WvSr. Toch zou het anoniem afstand doen buiten het bereik van deze bepaling kunnen vallen.

Ten eerste kan aan dat artikel een strafuitsluitingsgrond worden toegevoegd voor moeders die hun kindje (al dan niet tijdelijk) anoniem hebben afgestaan teneinde het leven van dat kindje veilig te stellen.

Ten tweede zou op grond van de artikelen 93 en 94 van de Grondwet het artikel 256 ev. WvSr buiten toepassing kunnen worden gelaten in gevallen waarin het waarborgen van het leven van het kindje vooropstaat, omdat in dat geval anders strijd zou ontstaan met artikel 2 EVRM.

Via deze twee wegen zou dus een regeling kunnen worden vormgegeven om het anoniem afstand doen juridisch mogelijk te maken.

De hulpverlenende instanties, zoals de RvdK en de Fiom hebben beiden aangegeven dat het beleid in Nederland is gericht op hulpverlening aan de moeder, die doorgaans in een psychische noodsituatie verkeert wanneer zij haar kindje te vondeling legt of het iets aandoet. Voorts is men van mening dat de mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kindje bijzonder nadelige gevolgen zou hebben voor het kindje wanneer het opgroeit. Dit laatste wordt indirect bevestigd door Van Raak – Kuiper in haar proefschrift. Ook zou door het anoniem afstand kunnen doen kinderhandel in de hand worden gewerkt en zou de indruk gewekt kunnen worden dat ouders zich gemakkelijk kunnen onttrekken aan hun verantwoordelijkheid als ouder.

Al met al is het anoniem afstand doen van een kindje dus bijzonder onwenselijk.

Het wordt door een proef met anonieme afstand relatief gemakkelijk om anoniem afstand te doen van een kindje waarvoor de moeder niet kan of wil zorgen. Daardoor kan de kans inderdaad toenemen dat de moeder het eerder opgeeft als zij ten einde raad is en haar kindje afstaat, of als zij in paniek is door een plotselinge bevalling en een huilend/geluid-makend kindje en daardoor het risico op ontdekking.

Echter, door de mogelijkheid die het anoniem afstand doen de moeder biedt, kan wellicht worden voorkomen dat zij dat kindje in een vlaag van verstandverbijstering iets aandoet of het te vondeling legt met alle voor het kindje schadelijke gevolgen van dien.

Door deze mogelijkheid te legaliseren wordt de moeder niet langer gedwongen om de hulpverlening te benaderen, omdat er geen andere alternatieven bestaan.

Onderzoeker onderschrijft het standpunt dat een moeder die in staat is om haar kindje iets aan te doen of het te vondeling te leggen, in een psychische noodsituatie verkeert en dat zij daarvoor professionele medische en psychiatrische hulp dient te krijgen.

Echter, iemand die op een bepaald moment niet openstaat voor hulpverlening, kan men slechts tot op bepaalde hoogte helpen. Daarom komt het onderzoeker weinig zinvol voor om een moeder op dat moment 'te dwingen' om geholpen te worden, wanneer zij is overvallen door een bevalling en het liefst alles vanaf het moment dat het kindje werd verwekt tot aan de bevalling wil verdringen en vergeten.

Om toch de kans te vergroten dat het afgestane kindje bij zijn eigen moeder opgroeit of in ieder geval zal kunnen achterhalen wie zij is, dient de moeder nog gedurende een ruime periode van bijvoorbeeld zes maanden – hetgeen drie maanden langer is dan wanneer zij het kindje via de reeds bestaande weg heeft afgestaan ter adoptie – de mogelijkheid te hebben om terug te komen op haar keuze.

Tot slot is bij de invoering van de mogelijkheid om anoniem afstand te doen een behoorlijke dosis vertrouwen vereist in het feit dat deze mogelijkheid slechts zal worden gebruikt door moeders voor wie op dat moment geen andere bruikbare oplossing meer bestaat, en dat iedere weldenkende moeder/ouder – en dat zijn gelukkig verreweg de meeste mensen die een kindje krijgen – niet zal overwegen om haar/hun kindje anoniem af te staan.

Hoofdstuk 7. Bronnen

De bronnen die zijn gebruikt zijn de volgende:

Elektronische bronnen

- <http://www.babyfenster.ch>, geraadpleegd op 10 mei 2012.
- <http://www.bloemenhove.nl>, geraadpleegd op 6 maart 2012.
- <http://www.cbs.nl>, geraadpleegd op 21 februari 2012.
- <http://statline.cbs.nl/statweb>, geraadpleegd op 21 februari 2012.
- <http://www.europa-nu.nl>, geraadpleegd op 11 april 2012.
- <http://www.echr.coe.int>, geraadpleegd tussen 11 en 18 april 2012.
- <http://www.innl.nl>, geraadpleegd op 24 februari 2012.
- <http://www.minbuza.nl>, geraadpleegd op 4 juni 2012.
- <http://www.nidaa.nl>, geraadpleegd tussen 24 februari en 10 mei 2012.
- <http://www.nos.nl>, geraadpleegd op 1 november 2011.
- <http://www.nu.nl>, geraadpleegd tussen 6 maart en 3 april 2012.
- <http://www.rijksoverheid.nl>, geraadpleegd op 23 februari en op 4 juni 2012.
- <http://www.rvdk.nl>, geraadpleegd tussen 23 februari en 8 mei 2012.
- <http://www.safegroup.nl>, geraadpleegd op 6 mei 2012.
- <http://www.sirizhelpt.nl>, geraadpleegd op 20 februari 2012.
- <http://www.trimbos.nl>, geraadpleegd op 29 maart 2012.
- <http://www.vondelingenluik.nl>, geraadpleegd op 1 november 2011.

Interviews

Van den Broek 2012

Van den Broek, *Kosten ondergaan abortus*, e-mailcontact met mw. I. van den Broek van RutgersStimezo Groep Zuid-Nederland, 6 maart 2012.

Van Muijen 2012

Van Muijen, Kosten bezoek aan huisarts, gesprek met mw. M. van Muijen, doktersassistente bij Medipark Uden, Uden, 6 maart 2012.

Muller en Wamelink 2012

Muller en Wamelink, *Het Babyhuis en anoniem afstand doen*, gesprek met mw. B. Muller en mw. M. Wamelink, oprichtsters van Het Babyhuis, Dordrecht, 23 april 2012.

Postema 2012

Postema, *De niet-wenselijkheid van anonieme afstand*, gesprek met mw. D. Postema, beleidsmedewerkster bij Stichting Ambulante Fiom, 's-Hertogenbosch, 15 maart 2012.

Teunissen 2012

Teunissen, *Toegankelijkheid abortus en afstand ter adoptie*, interview met mw. dr. M. Teunissen, Uden, 21 februari 2012.

Tiggelen 2012

Van Tiggelen, *Afstudeeronderzoek en website NIDAA*, e-mailwisseling met mw. K. van Tiggelen van het N.I.D.AA., 20 maart 2012.

Jurisprudentie

Rechtbanken

- Rechtbank Utrecht 4 oktober 2004, *LJN* AR3110.
- Rechtbank Den Haag 26 november 2004, *LJN* AR6514.
- Rechtbank Den Haag 26 november 2004, *LJN* AR6518.
- Rechtbank Haarlem 24 oktober 2006, *LJN* AZ0774.
- Rechtbank Utrecht 26 oktober 2006, *LJN* AU4934.
- Rechtbank Utrecht 24 oktober 2007, *LJN* BB6360.
- Rechtbank Groningen 24 april 2008, *LJN* BD0507.
- Rechtbank Utrecht 10 juni 2009, *LJN* BI9334.
- Rechtbank Breda 23 maart 2010, *LJN* BL8559.
- Rechtbank Utrecht 12 juli 2010, *LJN* BN0936.
- Rechtbank Alkmaar 22 september 2010, *LJN* BN8013.
- Rechtbank Leeuwarden 3 mei 2011, *LJN* BQ3315.
- Rechtbank Zwolle 14 juli 2011, *LJN* BR1608.
- Rechtbank Zwolle 14 juli 2011, *LJN* BR1615.
- Rechtbank Maastricht 27 september 2011, *LJN* BT2687.
- Rechtbank Almelo 30 november 2011, *LJN* BK4760,
- Rechtbank Arnhem 25 januari 2012, *LJN* BV6218.

Gerechtshoven

- Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796.
- Hof Arnhem 8 maart en 10 mei 1994, *NJ* 1996, 467.
- Hof Amsterdam 2 februari 2010, *LJN* BL5721.

Hoge Raad

- HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.
- HR 3 januari 1997, *NJ* 1997, 451.

EHRM

- EHRM 7 juli 1989, *NJ* 1991, 659, Gaskin tegen Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 9 juni 1998, *applicatienummer* 23413/94, *NJ* 1999, 283, L.C.B. tegen het Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 29 april 2002, *applicatienummer* 2346/02, Pretty tegen Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 13 juni 2002, *applicatienummer* 38361/97, Anguelova tegen Bulgarije.
- EHRM 18 juni 2002 en 30 november 2004, *applicatienummer* 48939/99, Öneriyildiz tegen Turkije.
- EHRM 13 februari 2003, *NJ* 2003, 587, Odièvre tegen Frankrijk.
- EHRM 1 juli 2003, *applicatienummer* 29178/95, Finucane tegen Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 8 april 2004, *applicatienummer* 26307/95, Tahsin Acar tegen Turkije.
- EHRM 27 juli 2004, *applicatienummer* 57671/00, Slimani tegen Frankrijk.
- EHRM 24 februari 2005, *applicatienummer* 57942/00, Khashiyev en Akayeva tegen Rusland en *applicatienummer* 57945/00, Isayeva, Yusupova and Bazayeva tegen Rusland.
- EHRM 15 mei 2007, *applicatienummer* 52391/99, Ramsahai e.a. tegen Nederland.
- EHRM 7 januari 2010, *applicatienummer* 25965/04, Rantsev tegen Cyprus en Rusland.
- EHRM 21 december 2010, *applicatienummer* 45744/08, Jasinskis tegen Letland.
- EHRM 14 december 2010, *applicatienummer* 74832/01, Mizigarova tegen Slowakije.
- EHRM 7 juli 2011, *applicatienummer* 55721/07, Alskeini e.a. tegen Verenigd Koninkrijk.

HvJEU

- HvJEU 5 oktober 2010, *zaaksnummer* 62010CJ0400 (arrest Hof) en 22 september 2010, *zaaksnummer* 62010CP0400 (Standpuntbepaling van advocaat-generaal Jääskinen, verzoek om prejudiciële beslissing van Supreme Court – Ierland (J. McB v. L.E.)).

Kamerstukken

- *Kamerstukken II* 1969/70, 10 719.
- *Kamerstukken II* 1971/72, 11 890, nr. 3.
- *Kamerstukken II* 1974/75, 11 890, nr. 6.
- *Kamerstukken II* 1978/79, 15 475, nr. 1-3.
- *Kamerstukken II* 1999-2000 26 673, nr. 5.

Bibliografie

Boeken

Doek en Vlaardingebroek 2009

Prof. mr. J.E. Doek en Prof. mr. P. Vlaardingebroek, *Jeugdrecht en jeugdzorg*, Amsterdam: Elsevier Juridisch 2009.

Van Raak – Kuiper 2007

J.A.E. van Raak – Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Proefschrift UvT, Tilburg: 2007.

Vlaardingebroek e.a. 2011

Prof. mr. P. Vlaardingebroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Kluwer: Deventer 2011.

Vlemminx 2002

Mr. F. Vlemminx, *Een nieuw profiel van de grondrechten*, Den Haag: Boom 2002.

Tijdschriften/ -artikelen

Defence for children 2007

Defence for children, *Het IVRK heeft nu 193 lidstaten!*, 9 februari 2007, <www.defenceforchildren.nl>, zoek op '193 lidstaten', geraadpleegd op 11 april 2012.

Deira 2011

Shari Deira, 'Rechter geeft maximumstraf babymoorden Nij Beets', 3 mei 2011, <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Nederland/296260/Rechter-geeft-maximumstraf-babymoorden-Nij-Beets.htm>, geraadpleegd op 1 november 2011.

Dorhout 2008

Mr. P. Dorhout, 'Baby Donna, Waar ging het mis?', *FJR* 2008, 70, 1 juli 2008.

Meuwese 2004

Stan Meuwese, 'De dynamiek van het kinderrechtenverdrag', *FJR* 2004, 42.

Telegraaf 2011

De Telegraaf, *Anita C. vrijgesproken van moord*, 27 september 2011, [http://www.telegraaf.nl/binnenland/10628404/ Anita C. vrijgesproken van moord .html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/10628404/Anita_C_vrijgesproken_van_moord.html), geraadpleegd op 1 november 2011.

Van der Wal 2012

Oene van der Wal, 'Duitsland op zoek naar 2000 baby's', Dagblad van het Noorden, 6 maart 2012.

Overige stukken

CZ 2012

CZ Verzekeringsvoorwaarden, CZ Zorg-op-maatpolis (Zorgverzekering Natura) en Aanvullende Verzekeringen, geldig vanaf 1 januari 2012, artikel A.9.1 sub b.

Deutscher Ethikrat 2009

Deutscher Ethikrat, *Das Problem der anonymen Kindesabgabe*, Deutscher Ethikrat: Berlin 2009, p. 49-52.

Fiom 2010

Stichting Ambulante Fiom, *Een voornemen tot afstand ter adoptie*, uitgave van februari 2010, <www.fiom.nl/files/Folder_Intermediairs.pdf>, geraadpleegd op 23 februari 2012.

Lefaucheur 2004

N. Lefaucheur, *The French tradition of anonymous birth: the lines of argument*, International Journal of Law, Policy and the Family 18, 2004, p. 320.

Raad voor de Kinderbescherming 2010

Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Afstand ter Adoptie*, Den Haag: Raad voor de Kinderbescherming 2010.

Schmidt 1996

G.E. Schmidt, *Sterke en zwakke adopties. Een rechtsvergelijkend onderzoek*, Stichting TMC Asser Instituut: 's-Gravenhage 1996, p. 127 ev. A.P. van der Linden, *Monografieën Familie, jeugd en recht*, 's-Gravenhage 2006.

Sherr, Mueller en Fox 2009

L. Sherr, J. Mueller en Z. Fox, *Abandonment babies in te UK – a review utilizing media reports*, London UK: Royal Free and University College Medical School, Dept of Primary Care and Population Science 2009.

Vlaardingerbroek 2011

Prof. mr. P. Vlaardingerbroek, hoorcollege 5: Adoptie, Universiteit van Tilburg, Tilburg 28 september 2011.

Vlaardingerbroek 2012

Prof. mr. P. Vlaardingerbroek, hoorcollege 9: Relatierecht, Universiteit van Tilburg, Tilburg 3 april 2012.

Wet- en regelgeving

- Regeerakkoord CDA/VVD, *Stcrt.* 1977, 233.
- Wet van 1 mei 1981, *Stb.* 1981, 257.

Bijlagen

Anonimiteit – positieve verplichting of schending van kinderrecht?

Bijlagen

Bijlage 1: overzicht zaken babydoding

Bijlage 2: gespreksverslag gesprek met dr. M. Teunissen

Bijlage 3: gespreksverslag gesprek met D. Postema

Bijlage 4: gespreksverslag gesprek met B. Muller en M. Wamelink

Bijlage 1

	vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
1.	<p>Rechtbank Haarlem 24 oktober 2006, LJN AZ0774.</p> <p>Beverwijkse baby-zaak, Beverwijk</p>	<p>Primair kinderdoodslag, subsidair kindermoord, vier maal gepleegd.</p> <p>Vier pasgeborenen meteen na de bevalling in bad gedurende minuten met haar benen onder water gehouden. Daarna de lichaampjes in plastic zakken verpakt. Ze bewaarde de lichaampjes in en om het huis.</p>	<p>Zij was bang dat haar toenmalige partner geen kinderen met haar wilde en haar zou verlaten als hij erachter kwam dat zij zwanger was. Ook was zij ervan overtuigd dat zij door doctoren ongeschikt zou worden geacht om voor haar kindjes te zorgen dat zij daarom bij haar zouden worden weggehaald. Zij kon de gedachte niet uitstaan dat haar kinderen niet bij haar zouden opgroeien.</p>	<p>Omdat de moeder leed aan een ernstige persoonlijkheidsstoornis ten tijde van het plegen van de delicten acht de rechtbank geen voorbedachte raad aanwezig, waardoor slechts sprake kan zijn van kinderdoodslag. De moeder wordt veroordeeld tot drie jaar gevangenis als vergelding voor haar daden die voor een maatschappelijke schok hebben gezorgd, en tot TBS met dwangverpleging om het recidivegevaar dat samenhangt met haar persoonlijkheidsstoornis te beperken tot een aanvaardbaar niveau.</p>	<p>Schuldig bevonden aan kinderdoodslag.</p> <p>Drie jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging.</p>
2.	<p>Rechtbank Maastricht 27 september 2011, LJN BT2687.</p>	<p>Primair medeplegen kindermoord, subsidair kindermoord/kinderdoodslag, meermalen gepleegd.</p> <p>Aldus justitie de kindjes met-</p>	<p>Niet opgenomen in het vonnis.</p>	<p>De rechtbank is er niet van overtuigd dat de drie dode kindjes levend zijn geboren, hetgeen een voorwaarde is voor de moeder om hen gedood te kunnen hebben.</p> <p>Er is door drie deskundigen sectie</p>	<p>Vrijspraak daar niet kan worden bewezen dat de drie kindjes levend ter wereld zijn gekomen, hetgeen noodzakelijk is om het om het leven</p>

	vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
	Anita C., Geleen	een na de geboorte het ademen belet, hen verpakt in plastic zakken en aan hun lot overgelaten.		verricht op de lichaampjes, maar zij kunnen het er niet over eens worden in hoeverre de kindjes al dan niet levend ter wereld zijn gekomen. De rechtbank acht dan ook niet wettig en overtuigend bewezen – of bewijsbaar – dat de moeder de kindjes heeft gedood.	brengen te kunnen aannemen.
3.	Rechtbank Almelo 30 november 2011, <i>LJN</i> BK4760.	<p>Primair kindermoord, subsidiair moord, twee maal gepleegd.</p> <p>Haar eerste kindje na de geboorte verstikt, eerst met haar handen, daarna met een kussen. Het tweede kindje werd geboren met de navelstreng om de keel. De moeder heeft deze niet verwijderd waardoor het kindje is gestikt.</p>	Zij zag zichzelf niet als moeder, maar zette haar studentenleven voort tijdens de zwangerschappen die zij ontkende en geheim hield. Toen het eerste kindje was geboren en begon te huilen raakte ze in paniek.	De moeder heeft ernstige persoonlijkheidsproblemen, waaronder een borderline persoonlijkheidsstoornis met antisociale kenmerken veroorzaakt door langdurig ernstig alcoholmisbruik, waardoor zij verminderd toerekeningsvatbaar was ten tijde van het plegen van de delicten. Desalniettemin heeft zij twee pasgeborenen die volledig van haar afhankelijk waren van het leven beroofd. Zij heeft hun geen enkele kans gegeven. Ook is door het handelen van de moeder de samenleving geschokt.	<p>Schuldig bevonden aan kinderdoodslag.</p> <p>Anderhalf jaar gevangenisstraf en daarna TBS met verpleging omdat zonder behandeling het risico op recidive, als gevolg van de persoonlijkheidsstoornis van de moeder, onaanvaardbaar groot is.</p>
4.	Rechtbank Groningen 24 april 2008, <i>LJN</i> BD0507.	<p>Primair kindermoord, subsidiair moord, één maal gepleegd.</p> <p>Het kindje meteen na de geboorte gewurgd.</p>	De relatie van de moeder was niet goed en een kindje paste niet in het totaalplaatje. Ook had ze een schuld bij de zorgverzekeraar en was ze bang de die door de komst van een	Zwaar weegt mee dat de moeder haar plan al ruim vóór de bevalling klaar had. Zij heeft dus de tijd gehad om na te denken over haar plan en de gevolgen daarvan. Echter, bij de moeder was als gevolg van een persoonlijkheidsstoornis NAO ten tijde van het plegen van het feit sprake van een dissociatieve stoornis. De moeder was dus sterk	<p>Schuldig bevonden aan kindermoord.</p> <p>Drie jaar gevangenisstraf, waarvan 18 maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar en als voorwaarde dat de moeder zich houdt aan</p>

vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
		<p>kindje aan het licht zou komen. Daarom leefde ze gedurende de hele zwangerschap in een roes en ontkende zij de zwangerschap en hield deze geheim. Ze hoopte dat het kindje dood geboren zou worden. Was dat niet het geval dan moest de daar zelf voor zorgen. Ze besloot anderhalve à één maand voor de bevalling dat zij het kindje, indien het levend ter wereld kwam, de keel dicht zou knippen.</p>	<p>verminderd toerekeningsvatbaar. Omdat geen risico bestaat op recidive is TBS niet mogelijk. Wel is behandeling van de stoornis van de moeder noodzakelijk. Daarom zal een gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf worden opgelegd met behandeling als voorwaarde.</p>	<p>de voorschriften van de reclassering, ook als die voorschriften een behandeling inhouden. De reclassering dient de moeder hulp en steun te verlenen bij de naleving van de voorwaarde.</p>
<p>5. Rechtbank Leeuwarden 3 mei 2011, <i>LJN</i> BQ3315.</p> <p>Sietske H, Nij Beets</p>	<p>Primair kindermoord, subsidiair kinderdoodslag, meer subsidiair moord/doodslag, vier maal gepleegd.</p> <p>Het eerste kindje is door verstikking met een kussen gedood.</p>	<p>Zij wilde graag de perfecte dochter zijn voor haar ouders. Daar paste kindjes niet in.</p>	<p>De feiten van dit geval zijn bizar te noemen. Omdat de moeder heeft geweigerd mee te werken aan een onderzoek in het PBC uit angst voor het opgelegd krijgen van een TBS-maatregel, kan de rechtbank de straf niet verminderen omdat de moeder volledig toere-</p>	<p>Schuldig bevonden aan een maal kinderdoodslag en drie maal kindermoord.</p> <p>Onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor de duur van 12 jaar.</p>

vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
	<p>Het tweede kindje is ook door verstikking om het leven gekomen, echter doordat de moeder haar hand over neus en mond hield. Het derde kindje is ook verstikt, ditmaal door een t-shirt of handdoek en de hand van de moeder over neus en mond.</p> <p>Het vierde kindje werd op dezelfde wijze als kindje drie doodgemaakt.</p> <p>Na het verstikken heeft de moeder de lijkjes in plastic zakken gedaan en hen in koffers op zolder verborgen.</p>		<p>keningsvatbaar moet worden geacht. Toch komt het de rechtbank onmogelijk voor dat de moeder, gezien soortgelijke gevallen, niet aan een psychiatrische stoornis zou lijden. Voor deze bizarre en schokkende delicten moet de maximumstraf worden opgelegd. Omdat wordt veroordeeld conform de geprivilegieerde strafbepalingen van artikel 290 en 291 WvSr, is strafvermindering al verdisconteerd in de toegepaste bepaling.</p>	
<p>6. Rechtbank Den Haag 26 november 2004, <i>LJN</i> AR6514. (vader, in samenhang met uitspraak 7)</p>	<p>Primair medeplegen van moord, subsidiair medeplegen van doodslag.</p> <p>Vader heeft moeder geholpen om het pasgeboren kindje te doden. Dit hebben zij op meerdere gruwelijke wijzen geprobeerd, tot het kindje daadwerkelijk dood was.</p> <p>Daarna hebben zij het lijkje in een plastic zak gedaan en in een gracht gegooid.</p>		<p>De vader heeft een ernstig strafbaar feit gepleegd, dat onomkeerbaar is. Daarbij komt dat het een pasgeboren baby'tje betrof dat geheel afhankelijk was van anderen.</p> <p>Ook heeft hij, toen de moeder aan het bevallen was, geen hulp voor haar gehaald.</p> <p>Toen het kindje was geboren heeft de vader de moeder bewust geholpen bij het proberen het kindje te doden. Zijn rol daarin werd beslissend toen hij de moeder een mes aanreikte.</p> <p>Een misdrijf als dit brengt een enor-</p>	<p>Schuldig bevonden aan medeplegen moord.</p> <p>Zeven jaar onvoorwaardelijke gevangenisstraf.</p>

	vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
				me maatschappelijke schok teweeg. Daar de vader lijdt aan een psychiatrische stoornis en verslaafd is aan cocaïne en cannabis, is aannemelijk dat hij enigszins verminderd toerekeningsvatbaar was ten tijde van het plegen van het delict.	
7.	Rechtbank Den Haag 26 november 2004, <i>LJN</i> AR6518 (moeder, samenhang met uitspraak 6)	De moeder heeft met behulp van de vader het pasgeboren kindje gedood. Dit hebben zij op meerdere gruwelijke wijzen geprobeerd, tot het kindje daadwerkelijk dood was. Daarna hebben zij het lijkje in een plastic zak gedaan en in een gracht gegooid.	Noch de familie van de moeder, noch die van de vader mocht weten van de zwangerschap. De moeder ontkende de zwangerschap dan ook en verborg alle lichamelijke tekenen daarvan.	De rechtbank rekent de moeder hetgeen zij samen met de vader met het kindje heeft gedaan zwaar aan. Een pasgeboren kindje is hulpeloos en volledig afhankelijk van de zorg van anderen, vooral van de ouders. Ondanks dat het onder druk was van de vader heeft de moeder wel het kindje gedood, en nagelaten om, toen dat nog kon, hulp in te schakelen. Ook zorgt een dermate ernstig feit voor een enorme schok in de maatschappij. Ten tijde van het plegen van het feit was de moeder verminderd toerekeningsvatbaar, hetgeen kan worden verklaard vanuit haar borderline persoonlijkheidsstoornis, alsmede uit het ernstig misbruik van meerdere middelen.	Schuldig bevonden aan kinderdoodslag. Drie jaar gevangenisstraf en TBS met diverse voorwaarden.
8.	Rechtbank Breda 23 maart 2010, <i>LJN</i> BL8559.	Primair kindermoord, subsidiair kinderdoodslag. De zeventienjarige moeder heeft het kindje meteen na	Zij was bang dat haar ouders, met name haar vader, boos op haar zouden worden	De moeder lijdt aan een depressieve persoonlijkheidsontwikkelingsstoornis NAO, en heeft daardoor een gebrekkige sociale en emotionele ontwikkeling. Daardoor was zij verminderd tot	Schuldig bevonden aan kinderdoodslag. Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen.

vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
	<p>de geboorte, in woede opgebouwd uit opgekropte gevoelens, een sokje in zijn mondje gestopt, hem 55 keer met een nagel-vijl/schaartje/nagelknip gestoken en het kindje daarna onder haar bed verstoppt. Toen ze helemaal bebloed uit haar kamer kwam legde ze aan haar moeder uit dat ze hevig ongesteld was, maar daarna dat ze vier maanden zwanger was en zojuist een miskraam had gehad.</p>	<p>als zij erachter kwamen dat ze zwanger was. Ze was bang om de mensen die dichtbij haar stonden kwijt te raken.</p>	<p>sterk verminderd toerekeningsvatbaar ten tijde van het plegen van het delict. Omdat het een nog zeer jonge moeder betreft, vindt de rechtbank het van belang dat haar stoornissen worden behandeld.</p>	
<p>9. Rechtbank Alkmaar 22 september 2010, <i>LJN</i> BN8013.</p>	<p>Impliciet primair kindermoord, subsidiair dood door schuld en impliciet subsidiair kinderdoodslag.</p> <p>De minderjarige moeder heeft na de bevalling de navelstreng doorgesneden maar deze daarna niet afgebonden. Daarna heeft zij de baby in een plastic zak gedaan en deze, met een steen erop, naast de verwarming gezet. Het lichaampje van het kindje werd een dag later gevonden door een huisgenoot.</p>	<p>Zij zegt geen herinneringen te hebben van het verwekken van het kind, van de zwangerschap of van de bevalling.</p>	<p>Er is door de deskundigen niet één doodsoorzaak vastgesteld, maar de dood van het kindje kan het gevolg zijn van het hulpeloos achterlaten met verhongering, onderkoeling, uitdroging of oververhitting. Ook het niet afbinden van de navelstreng kan aan de dood hebben bijgedragen. De moeder hield haar zwangerschap voor iedereen geheim en ontkende in alle toonaarden zwanger te zijn. Uit deskundigenonderzoek is gebleken dat de moeder ten tijde van het plegen van het delict een onrijpe, kwetsbare en identiteitszwakke persoonlijkheid had waarin zowel borderline, afhankelijke en theatrale,</p>	<p>Schuldig bevonden aan kinderdoodslag.</p> <p>Acht maanden jeugddetentie voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar en diverse voorwaarden, zoals een behandel- en een meldingsplicht.</p>

vindplaats	tenlastelegging en feiten	verklaring verdachte moeder	overweging rechter(s)	opgelegde straf
			<p>maar ook in mindere mate narcistische en antisociale kenmerken voorkwamen. Ze was daardoor verminderd toerekeningsvatbaar.</p> <p>Hetgeen dat voor de beslissing van de rechtbank meeweegt is dat ook al heeft de moeder gehandeld uit vrees voor de ontdekking van haar bevaling, hetgeen zij gedaan heeft een ernstig feit blijft.</p> <p>Omdat de moeder weer zwanger is, 30 weken, er lange tijd zit tussen het plegen van het misdrijf en de berechting en ze in het afgelopen jaar constructief heeft meegewerkt aan de behandeling die zij kreeg bij de GGZ.</p>	

Bijlage 2

Gesprek met dr. M. Teunissen, huisarts bij Medipark, Uden, 21 februari 2012.

Inleiding

In het geval dat een vrouw ongewenst zwanger is, kan zij zich wenden tot bijvoorbeeld de huisarts. Hij of zij kan de vrouw verwijzen naar een kliniek of ziekenhuis voor het laten plegen van abortus, of naar een hulpinstantie die de vrouw kan helpen, zowel praktisch als met de formaliteiten, bij het afstaan van haar kindje ter adoptie.

De vraag is alleen hoe bereikbaar deze mogelijkheden zijn en welke, op het eerste gezicht vanzelfsprekende, voorwaarden daaraan kleven.

Bekendheid en bereikbaarheid van de legale mogelijkheden

Het is niet nodig om 'reclame' te maken voor de mogelijkheid van abortus of afstand ter adoptie. De meeste vrouwen weten namelijk al van het bestaan van deze mogelijkheden. Wanneer de vrouw niet precies weet bij welke instantie zij moet aankloppen voor hulp, maar wel bij 'n instantie begint, zal zij worden verwezen naar de juiste.

Deze hulpzoekende groep vrouwen is al wel de eerste 'hobbel' gepasseerd. Zij hebben zich immers al gewend tot een (hulp)instantie. Voor een andere – gelukkig relatief kleine – groep vrouwen die ervoor kiest om de zwangerschap geheim te houden of deze verdringt, staat deze weg niet open. Immers, dan moet de zwangerschap geheim blijven voor de gehele buitenwereld en dat omvat ook de huisarts.

Waarschijnlijk zal een vrouw die ongewenst zwanger is moeten kiezen uit de twee legale mogelijkheden van abortus en afstand ter adoptie wanneer zij haar kindje niet wil houden. Andere mogelijkheden voor afstand zijn er – officieel – niet.

Redenen

De leeftijdsfactor van vrouwen die ongewenst zwanger zijn en zich wenden tot de huisarts voor abortus of afstand ter adoptie is niet van belang.

De voornaamste reden voor abortus is dat de vrouw zich financieel of psychisch niet in staat acht om voor het kind te zorgen, of dat zij gewoon niet voor het kind wil zorgen. Dit kan komen doordat bijvoorbeeld een meisje zich te jong acht om moeder te worden, of een vrouw zich er te oud voor vindt. Ook kan een vrouw vinden dat haar gezin 'al compleet' is. Dan is er om die reden geen plaats voor nog een kindje.

De vraag naar mogelijkheden om anoniem afstand te doen is nihil. Sinds 1994 heeft er zich bij dr. Teunissen nog nooit een vrouw gemeld die de voorkeur had om anoniem afstand te doen van haar kindje.

De keuze

Wanneer een vrouw de keuze heeft gemaakt voor abortus wordt zij doorverwezen naar Stimezo. Dat is een abortuskliniek in Eindhoven. Ook daar worden nog gesprekken gevoerd met de vrouw met betrekking tot het plegen van de abortus.

In het geval dat een vrouw nog niet zeker is van haar keuze kunnen bijvoorbeeld vervolggesprekken worden ingepland bij de huisarts of kan zij worden doorverwezen naar een psycholoog of naar de Fiom.

Gevolgen

De schade die een vrouw oploopt door het laten plegen van abortus of haar kindje af te staan ter adoptie zal voornamelijk psychisch zijn.

Afstaan ter adoptie is waarschijnlijk zwaarder, omdat de moeder het kindje dan negen maanden lang heeft gedragen, een bevalling heeft doorstaan en misschien ook wel het 'complete' kindje heeft gezien. Bij abortus, die vaak plaatsvindt in een vroeg stadium van de

zwangerschap, is het kindje nog slechts een 'vruchtje'. In het geval dat het kindje wordt afge-
staan ter adoptie is het kindje er nog wel, hetgeen na een abortus niet het geval is.

Effectiviteit van mogelijkheid tot abortus

De vrouw die zich tot de huisarts wendt en wordt doorverwezen heeft een bepaalde 'zeker-
heid' dat wanneer zij haar keuze voor abortus heeft gemaakt, deze keuze ook daadwerkelijk
wordt eerbiedigt en de abortus uitgevoerd. Wanneer een arts gewetensbezwaren koestert
tegen de abortus moet hij de vrouw namelijk verwijzen naar een andere arts.

Medische risico's

Er bestaat, zoals bij alle medische ingrepen, in theorie een risico op een infectie. Echter, in
de praktijk kan dat voldoende worden voorkomen, waardoor abortus geen specifieke risico's
met zich meebrengt.

Alle behandelingen worden uitgevoerd in daarvoor bestemde klinieken of ziekenhuizen en
alles gaat volgens een protocol.

Conclusie

Voor een vrouw die – al dan niet via een omweg – haar weg heeft weten te vinden naar de
huisarts, liggen de mogelijkheden van abortus en van afstand ter adoptie binnen haar bereik.
Het voornaamste nadeel dat de vrouw hierdoor zal ondervinden is psychisch.

Aldus kan worden gesteld dat de bestaande mogelijkheden om van een ongewenst kindje 'af
te komen' voldoende zijn om vrouwen met behoefte daaraan tegemoet te komen.

Dit natuurlijk wel vooropgesteld dat de vrouw een huisarts heeft en hem of haar of, wanneer
zij geen huisarts heeft, een hulpverlenende organisatie inschakelt.

Bijlage 3

Gesprek met mw. D. Postema, beleidsmedewerkster bij Stichting Ambulante Fiom, 's-Hertogenbosch, 15 maart 2012.

Inleiding

Vrouwen die hun kind te vondeling leggen verkeren in een noodsituatie. Het komt bijna niet voor dat een vrouw écht van haar kindje af wil en er nooit meer iets van wil weten. Voor haar en haar kind is het belangrijk om te investeren in meer en betere informatievertrekking en naamsbekendheid van hulpinstanties. Een vondelingenluikje, met alle risico's van dien, is niet functioneel, geeft statusverduistering voor het kind en isolement voor de moeder en is daardoor niet wenselijk.

Meer naamsbekendheid hulpverlening

Wat soms voorkomt is dat vrouwen plotseling bevallen. Ze zijn in paniek en kennen de bestaande mogelijkheden voor hulp niet. Er kan sprake zijn van psychische onmacht en onwetendheid. Dit kan ertoe leiden dat een vrouw in die gemoedstoestand haar kindje te vondeling legt.

Daarom is het juist van belang om in te zetten op meer naamsbekendheid van hulpverlenende instanties, zodat vrouwen in paniek weten tot wie zij zich kunnen wenden. Hierbij zijn voorlichting en informatie eveneens van groot belang.

Gevolgen voor moeder en kind

Wanneer het mogelijk gemaakt zou worden voor een vrouw om anoniem afstand te doen van haar kindje, wordt het kindje zowel medisch als maatschappelijk gezien in de steek gelaten. Het kindje dat wordt afgestaan wordt alle mogelijkheden ontnomen om te weten van wie het afstamt. Dat kan op een gegeven moment aan het kind – wanneer het wat ouder is – gaan knagen omdat het met allerlei onbeantwoorbare vragen blijft zitten. Vragen die te maken hebben met de identiteitsvorming, zoals 'Wie ben ik en waarom ben ik zo/doe ik zo', 'Hoe zien mijn ouders eruit, lijk ik op hen, wat voor werk doen ze, heb ik nog broertjes en zusjes, enzovoort'.

Onwetendheid over de eigen afstamming kan ook naar voren komen in situaties wanneer er iemand in de (nabije) omgeving van het kind qua uiterlijk veel op hem of haar lijkt. Dan kan de vraag rijzen: 'Zou dat mijn familie kunnen zijn?' Het is voor het te vondeling gelegde kind onmogelijk om te achterhalen van wie het afstamt.

Een ander belangrijk punt is dat het kind geen informatie heeft, of kan krijgen, over de medische gegevens van zijn ouders. Bij ziekte van het kind kan niet achterhaald worden of de ziekte mogelijk erfelijk is. Wanneer het kind zelf een kinderwens krijgt kan het ontbreken van medische informatie onzekerheden met zich meebrengen.

Het afstand doen van een kind heeft veel invloed op de moeder. Vrouwen doen dat niet zomaar. Momenten waarop zij logischerwijs geconfronteerd wordt met het afstaan van haar kind zijn bijvoorbeeld met de verjaardag van het kind of wanneer zij andere kinderen ziet die ongeveer even oud zijn. Dan rijst de vraag hoe haar eigen kind eruit zou zien en hoe het met hem of haar zou gaan.

Een moeder die haar kind te vondeling legt leeft met een groot geheim en heeft een strafbaar feit gepleegd. Doordat haar geen hulp kan worden geboden blijft zij in een nog groter isolement achter.

Zij blijft verstoken van alle hulp die zij hard nodig heeft. Immers, het te vondeling leggen, al dan niet in een vondelingenluikje, is geen weloverwogen keuze geweest. Het zorgvuldig en geïnformeerd kunnen beslissen voor haarzelf en haar kind is een stap die dan wordt overgeslagen.

Het gevolg van het mogelijk maken van anoniem afstand doen is dat het weliswaar wordt gelegitimeerd en dus niet langer strafbaar is, maar daarmee wordt de moeder in maatschappelijk opzicht slechts in de steek gelaten. Immers, zij is in paniek en niet in staat tot een weloverwogen keuze om haar kindje te vondeling te leggen of het dood te maken. Dit is iets dat gebeurt in paniek, in (een vlaag van) verstandsverbijstering en bij gebrek aan een ander alternatief. Ook het kind wordt in de steek gelaten omdat het zijn/haar afstammingsgegevens niet kan achterhalen.

Effectiviteit vondelingenluikje

Een ander gegeven dat pleit tegen de invoering van een vondelingenluikje is de informatie, bijvoorbeeld uit Duitsland, waar men vondelingenluikjes heeft. Gebleken is dat daar het aantal te vondeling gelegde of het aantal gedode kindjes niet is afgenomen na installatie van de vondelingenluikjes. Door het anoniem afstand doen te faciliteren nam slechts het aantal moeders toe dat niet in contact kwam met de hulpverlening die zij hard nodig hebben.

Stap 1: erkenning zwangerschap

Een belangrijke voorwaarde voor de vrouw om hulp te zoeken is dat zij tegenover zichzelf erkent dat zij zwanger is. Wanneer zij (vanuit haar noodsituatie) haar zwangerschap ontkent zijn uiterlijke tekenen van zwangerschap soms moeilijk zichtbaar. Dat maakt het voor haar makkelijker om zowel tegenover zichzelf als tegenover haar omgeving te ontkennen dat zij een kindje verwacht. Haar omgeving zal een zwangerschap dan ook minder snel registreren. In dit soort situaties komt een bevalling in eens als erg plotseling en uit het niets tevoorschijn.

Kindje afstaan ter adoptie

Vrouwen (en hun partners) kunnen bij de Fiom terecht om te praten over hun voornemen om hun kindje af te staan. Soms is er sprake van incest of verkrachting, eerwraak of erg jong ouderschap. Er is professionele begeleiding en alle alternatieven (bijvoorbeeld een pleegplaatsing) worden goed besproken. In situaties waarin de bevalling een verassing was en ook in situaties waarbij de moeder geen enkel contact wil met het kind, is de moeder bereid om voor het welzijn van haar kind de afstandsprocedure te doorlopen en niet anoniem te blijven. Dit is wat ze voor haar kind, gegeven de omstandigheden, nog kan doen. Immers, het kindje kan niets doen aan de manier waarop het verwekt is. Daarmee krijgt het kindje de mogelijkheid om later te kunnen kiezen om al dan niet te weten van wie het afstamt. Dit is een groot verschil met een kindje dat te vondeling wordt gelegd.

Vanaf het moment van de geboorte heeft de moeder een bedenktijd van drie maanden voordat haar kindje van het neutraal terrein wordt overgeplaatst naar het aspirant adoptiegezin. In deze drie maanden kan ze haar besluit tot afstand herzien en met haar kind in een terugkeertraject komen. De drie maanden-termijn is meestal goed werkbaar. Toch kan in zeer bijzondere situaties, door de maatschappelijk werker samen met de Raad voor de Kinderbescherming, aan de rechter worden verzocht deze termijn te verlengen.

Toegankelijkheid abortus

Nederlandse vrouwen die zich tot een abortuskliniek wenden, zullen daar worden geholpen. Immers, alle kosten voor een abortus worden vergoed door de AWBZ. Vrouwen die niet onder de AWBZ vallen moeten de ingreep betalen.

Indien een vrouw nog geen 16 dagen overtijd is, kan zij gebruik maken van een zogenoemde overtijdbehandeling. Dan hoeft zij de bedenktijd voor een reguliere abortus van vijf dagen niet te doorlopen, maar kan zij op zeer korte termijn worden geholpen, de zogenaamde flexibele beraadtermijn.

Eerwraak

Het risico op eerwraak heeft veel te maken met de cultuur waarin het meisje zich bevindt. Eerschending en de wijze waarop het eerherstel zou moeten plaatsvinden is afhankelijk van de culturele tradities van de verschillende islamitische gemeenschappen. Eerherstel kan on-

der andere door een gedwongen huwelijk, het terugsturen naar het land van herkomst, gedwongen abortus, gedwongen afstand van de baby, uitstoting door de familie/doodverklaring, mishandeling, verminking of moord. Er bestaat een verhoogd risico om slachtoffer te worden als de schending openbaar is; de familie komt onder druk te staan om vorm te geven aan eerherstel.

Nadelen en risico's

Nadelen van de invoering van babyluikjes zijn:

- Statusverduistering van het kind met als gevolg het definitief geen toegang hebben tot eigen afstammingsgegevens;
- het bieden van een mogelijkheid van statusverduistering indien vondelingen onderhands worden weggegeven of verkocht;
- geen controle op het afstand doen van het kind met als gevaar dat het kind onder druk wordt afgestaan tegen de wil van de moeder/vader of zelfs zonder dat zij ervan op de hoogte zijn. De vraag is maar wat is gebeurd met de 200 kinderen die in Duitsland zijn verdwenen, conform het krantenbericht daarover.
- Ook kan de mogelijkheid om anoniem afstand te doen de indruk wekken dat ouders zich gemakkelijk kunnen onttrekken aan hun verplichtingen als ouders.
- Tot slot blijft het een feit dat anoniem afstand doen van een kindje een strafbaar feit is.

Conclusie

Omdat de nadelen gemakkelijk ruimschoots opwegen tegen geen voordelen van een babyluikje verdient het de voorkeur om te investeren in voorlichting en informatieverstrekking in plaats van in de invoering van een babyluikje.

Bijlage 4

Gesprek met mevrouw B. Muller en mevrouw M. Wamelink, initiatiefneemsters en oprichters Babyhuis, Dordrecht, 23 april 2012.

Inleiding

Regelmatig valt in de krant te lezen over een kindje dat net zo lang is mishandeld door de ouders tot het is komen te overlijden, of over een baby'tje dat geen kans heeft gekregen omdat het meteen na de geboorte is gewurgd door de moeder, die helemaal in paniek was.

Cijfers en statistieken

In Nederland worden jaarlijks 80.000 kinderen uit huis geplaatst. Voor hen is dus een nieuw thuis nodig. Maar aangezien er maar 15.000 pleeggezinnen zijn, ontstaat er al snel een tekort.

Ook wordt in Nederland jaarlijks een derde van de kinderen in de klas, 350.000 kinderen, mishandeld.

De Nederlandse overheid is niet trots op deze cijfers, en komt er dus ook niet graag mee naar buiten.

Voorts wordt een onbekend aantal (pasgeboren) kindjes te vondeling gelegd of door de moeder/ ouders om het leven gebracht. Omdat lang niet alle gevallen bekend worden (gemaakt), bestaan daarover geen 100%-correcte cijfers.

Over het effect van een babyluikje bestaan eveneens geen cijfers, omdat het tot nu toe niet in ons land heeft bestaan. Niet is dus te zeggen of het effect positief of negatief is.

In het buitenland bestaan al wel babyluikjes. Zo zijn er in Duitsland 80 babyluikjes, waarin door de jaren heen al 1000 kindjes zijn gebracht. Het is maar de vraag wat er met deze kindjes zou zijn gebeurd als ze niet in een babyklappe waren gelegd.

Het Dushi Huis

Toen ik in het AD las over peuter Cheyenne, die letterlijk dood is mishandeld door haar moeder en een vriendin van haar, heb ik besloten dat ik ook een bijdrage kon en wilde leveren om zulke incidenten te voorkomen. Daartoe heb ik het Dushi Huis opgericht.

In het Dushi Huis kunnen kinderen worden opgevangen die anders nergens meer terecht kunnen dan in een instelling. Dit zijn vaak 'vergeten' kinderen en kinderen met hechtingsproblemen.

Het schrikvoorbeeld is dat wat wij eens hoorden van een gezinsvoogd: een jongentje van zeven jaar dat in de daklozenopvang van het Leger des Heils verbleef, tussen daklozen en drugsverslaafden. Hij was door de Raad in een pleeggezin geplaatst, maar toen het daar misging en de pleegouders hem niet langer wilden hebben, kon hij nergens meer terecht. Het dossier bij de Raad en BJZ was immers al gesloten en daarmee geacht opgelost te zijn. Helaas bestaat er geen reden om aan te nemen dat dit geval op zichzelf staat.

Het Babyhuis

Een volgend initiatief om ouders en kinderen in nood te helpen is het Babyhuis. Dat gaat in februari 2013 open.

Het biedt drie mogelijkheden:

1. Het biedt een moeder de mogelijkheid om anoniem afstand te doen van haar kindje, waarvoor zij om welke reden dan ook niet wil, kan, mag of durft te zorgen. Zij kan het in de "afstandsruijme" in een bedje leggen. Die ruijme is ingericht met een stoel en de mogelijkheid tot verschonen van het kindje, waar de moeder in alle rust afscheid kan nemen van haar kindje.

Er ligt informatie voor de moeder die zij kan meenemen. Haar wordt verzocht om informatie over het kindje achter te laten en iets waaruit haar identiteit blijkt, maar dat is niet verplicht.

Ook kan de moeder de hulp van iemand van het Babyhuis inroepen door op een knop te drukken, wanneer zij daaraan behoefte heeft.

Binnen zes maanden kan de moeder, wanneer zij zich bedenkt, nog terugkomen op haar keuze om haar kindje af te staan. Daarna wordt het kindje definitief door adoptiefouders opgenomen.

Te verwachten is dat deze mogelijkheid vooral zal worden gebruikt door jonge meisjes bijvoorbeeld met ervaring met incest, (dreiging met) eerwraak of met het loverboy-circuit.

2. Baby's kunnen er worden opgenomen en verzorgd. De ouders, die om welke reden dan ook niet zelf voor hun kindje kunnen zorgen, bijvoorbeeld vanwege een drugsverslaving, worden meegenomen in het hulptraject om pedagogisch krachtiger te worden.

3. Voor kinderen van 0-2 jaar, wanneer de ouders het ouder zijn even niet meer aankunnen biedt hen een adempauze. Ook deze ouders worden begeleid om pedagogisch krachtiger te worden.

Dit is een goede manier om zowel het kindje tijdelijk te beschermen als om ervoor te zorgen dat ouder(s) en kindje niet van elkaar gescheiden worden.

Openingen in de wet

Het klopt dat een kindje het recht heeft om zijn ouders te kennen en door hen te worden opgevoed. Echter, de tekst van de verdragsbepaling die dat recht erkent, voegt daaraan de zinsnede 'indien mogelijk' toe. Wanneer een ouder dus niet in staat kan worden geacht om voor zijn of haar kindje te zorgen, vervalt het recht – en vooral ook het belang – van dat kindje om door zijn eigen ouder(s) te worden opgevoed.

Ook is het niet toegestaan om een kindje te vondeling te leggen. Of, zoals de wet dat omschrijft: het kindje te vondeling te leggen of het te verlaten.

Echter, de vraag is of het verlaten, wanneer dat in het belang van het kindje is en het er beter voor is, nog onder het 'verlaten' zoals bedoeld in de wet kan worden geschaard.

Zo bezien hoeft het helpen van moeders die om welke reden dan ook niet voor hun kindje kunnen zorgen, geen strafbaar feit te zijn.

Reacties

Op dit moment ben ik in contact met een moeder die jaren geleden in paniek haar (drie) kindjes heeft gedood. Zij is ervan overtuigd dat zij gebruik zou hebben gemaakt van een babyluikje als dat zou hebben bestaan.

Maar helaas zijn niet alle reacties even positief. Zo heeft de Raad al aangegeven mij mogelijk te (laten) vervolgen voor uitlokking.

Echter, we zullen zien hoe het gaat lopen en of de soep even heet wordt gegeten als hij wordt opgediend.

Een ander argument tegen mijn initiatief is dat het aantal dode kindjes in landen waar wel vondelingenluikjes bestaan, niet is gedaald.

Echter, wat men niet weet is hoe hoog het aantal dode kindjes zou zijn geweest als er geen babyluikjes hadden bestaan omdat alleen de toevalligheden aan het licht komen.

Ook wordt aangevoerd dat de mogelijkheid om anoniem afstand te doen ouders zou aanmoedigen om zich te onttrekken van hun verantwoordelijkheid als ouders.

Ik ben ervan overtuigd dat wanneer een ouder heeft overwogen en de keuze heeft gemaakt om het kindje naar een babyluikje te brengen, het kindje daar – in ieder geval op dat moment – beter af is.

Conclusie

Er bestaat in Nederland hulpverlening voor vrouwen die ongewenst zwanger zijn. Alleen niet iedere moeder *wil* die hulpverlening vinden. Dit kan te maken hebben met de manier waarop het kindje is verwekt, waaraan de vrouw niet meer herinnerd wil worden, zoals na een verkrachting of incest.

Er bestaat geen uiterste noodoplossing voor vrouwen die in een situatie zijn komen te verkeren waar zij niet om hebben gevraagd. Een dergelijke noodoplossing kan het Babyhuis bieden.